

Matien

nyegãaŋ Yesu maama maŋ

Nelmuoyamma

Matie waa Yesu *hāalābiloŋo (9.9; 10.3). U nyegãaŋ u seɓe-i a vii *Yuifubaa. U taa u taara u pigãaŋ-ba wuɔ nuharuŋgu si dii, Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i aa saaŋ *Korjko-rtieŋo maŋ, u yaa Yesu-i. Aa Diiloŋ uŋ waaŋ mamaŋ *Tobisĩcɔlɔnniŋ-seɓe-i-na, u yaa juɔ ji ce-ma hiere.

Yesuŋ huɔŋ dumaa, Matie duɔŋ u seɓe-i baa ku yaa-i aa suonu-kuɔ baa u *batɛmu-i ka cor baa *Sitāniŋ juɔ tuɔ taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hĩekuraaŋgu-na (sap. 1–4).

Ku huɔŋgu-na, u dii u nuŋgu-i Yesuŋ ciɛ u maacemma-i dumaa *Galile-i-na: U waaŋ Diiloŋ-nelma-i baa nuɔmba-i, aa sire jaamba-i, aa donya *jĩnabaa-ba-i nuɔmba yunni-na. U ciɛ gbere-weima bɔi (sap. 5–18). U siire kusuɔŋ-nu'i a kã *Yerusalemu-i-na ba ka ta ba ko-yo. Baŋ fie ko-yo, Diiloŋo siire-yuɔ u temma-i (sap. 19–28).

Yesu waaŋ nelma bɔi a kã *Diiloŋ-nellentesĩnni kũŋgu-na.

Matie huɔnu u seɓe-i sɔmma ndii: Bamaŋ hũyãa Diiloŋ-maama-i baŋ saaya ba ta ba wuɔ dumaa (sap. 5–7). Yesuŋ puɔraa u *hāalābiemba-i ba ka waaŋ *Diiloŋ-bāaŋgu maama-i kusuɔŋ-nu (sap. 10). Gbãneini maŋ pigãaŋ Diiloŋ-nellentesĩnni-i (sap. 13). Diiloŋ-dũŋ-baambaŋ saaya ba bel ba-naa dumaa (sap. 18), baa miwaaŋo tĩmmaŋ-maama-i (sap. 24–25).

*Yesu bĩncuɔmbarŋ cuu ba-naa dumaa
(Like 3.23-38)*

¹ Yesu-Kirsa bĩncuɔmbarɯ cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Yesu-Kirsa hilaa *Davidi hãayēlm̃ba-na. Davidi fuɔ u hel *Abiramu hãayēlm̃ba-na.

² Abiramu siire da *Isaki.

Isaki sire da *Yakɔbu.

Yakɔbu sire da *Yuda a naara bisãlm̃ba namba.

³ Yuda sire da Peresi baa Sera. Bisãlɯ daaba nyu-i ba taa ba bĩ-yo Tamar.

Peresi sire da Esirɔmu.

Esirɔmu sire da Aramu.

⁴ Aramu sire da Aminadabu.

Aminadabu sire da Naacũɔɯo.

Naacũɔ sire da Salmɔ.

⁵ Salmɔ sire da Bosi. Bosi nyu-i ba taa ba bĩ-yo Araabu.

Bosi sire da Obedi. Obedi nyu-i ba taa ba bĩ-yo Uruti.

Obedi sire da Yese.

⁶ Yese sire da Davidi. Davidi faɯo yaa juɔ ce nellen-tieɯo-i.

Fuɔ sire da *Salomɔ. Salomɔ nyu-i, Uri ciɯo'i waa.

⁷ Salomɔ sire da Orobamu.

Orobamu sire da Abiya.

Abiya sire da Asa.

⁸ Asa sire da Yosafa.

Yosafa sire da Yoramɔ.

Yoramɔ sire da Osiyasi.

⁹ Osiyasi sire da Yotamu.

Yotamu sire da Akasi.

Akasi sire da Esekiyasi.

¹⁰ Esekiyasi sire da Manase.

Manase sire da Amɔ.

Amɔ sire da Yosiyasi.

¹¹ Yosiyasi sire da Yekoniya a naara bisãlm̃ba namba.

Huɔɯgu faɯgu'i nuɔ-i barɯ bilaa *Isirahel-baamba-i kã baa-ba *Babilɔni-i-na.

¹² Barɯ kãa Babilɔni-i-na, Yekoniya wuɔ ka da Salatiel.

Salatiel sire da Sorobabel.

¹³ Sorobabel sire da Abiyudi.

Abiyudi sire da Elakimu.

Elakimu sire da Asɔr.

¹⁴ Asɔr sire da Sadɔki.

Sadɔki sire da Akimu.

Akimu sire da Eludi.

¹⁵ Eludi sire da Elasar.

Elasar sire da Matã.

Matã sire da Yakɔbu.

¹⁶ Yakɔbu sire da Yosefu. Yosefu sire biɛ ciɛŋo.

U ciɛŋo-i ba taa ba bĩ-yo Maari.

Maari fanjo yaa huɔŋ Yesu maŋ baŋ bĩŋ-yoŋ *Kirsa-i.

¹⁷ Kuu dii ŋaa a doŋ Abiramu-i-na a ji hi Davidi-i, tonaamba cĩncieluo ba naa-i dii. Aa a doŋ Davidi-i-na a ji hi baŋ bilaa *Isirahel-baamba-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, tonaamba cĩncieluo ba bi naa-i dii. A doŋ huɔŋgu fanju-na, ji hi Kirsa homma-i, tonaamba cĩncieluo ba bi naa-i tiraa ba yaa dii hɔlma-na.

Yesu-Kirsa homma-i
(Like 2.1-7)

¹⁸ Yesu-Kirsaŋ huɔŋ homma maŋ, ma yaa daama: U nyu-i, Maari-i, Yosefu yaa naa bel-o u dɔŋŋo. Huɔŋgu naŋgu juɔ hi, *Diiloŋ-Yal die ce kusũŋgu yiera Maari-i-na. A ne da Yosefu saa naa hi suɔ-yo ciɛŋo yogo. ¹⁹ Yosefu waa nelfefɛiŋo. Uŋ daa kusũŋguŋ yieraaya u dɔŋŋo-na dumaŋŋo-na, u sa taara u dii senserre yuɔ; wuɔ tuɔ taara u hiel u gboluɔŋgu-i u maama-na molo baa suɔ. ²⁰ Uŋ diyaa mafamma-i u huɔŋga-na, Itieŋo *dɔrɔpɔurbiloŋo naŋ wuɔ carra-yuɔ dãnsãaŋ-nu a waŋ baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Davidi hãayɛlŋ nuɔ, *Diiloŋ-Yalle yaa ciɛ kusũŋ daaku yiera Maari-i-na; baa kãalã, biɛ-yo. ²¹ U ka hoŋ naacom-biloŋo. Duɔ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu; ku yuŋgu yaa

wuɔ koŋkortieŋo. U yaa ka kor u nelley-tobimba-i ba
ãmbabalma-na.»

²² Itiej uŋ cie u *pɔpuɔrbilɔŋo waŋ mamaŋ, ma'i sa cieŋ
daama-i wei? Pɔpuɔrbilɔŋo waŋ-ma wuɔ:

²³ «Bilonyɔnyuro ka ce kusũngu
a hoŋ naacombilɔŋo.

Ba ka ta ba bĩ-yo Emaniɛl.»*

Ku yungu yaa wuɔ Diilɔŋo dii baa-ye.

²⁴ Yosefuŋ juɔ sire duɔfũmmu-na, wuɔ ce Itieŋo
dɔrpɔpuɔrbilɔŋ uŋ waŋ mamaŋ baa-yo aa u dɔrŋo kãal
jo ji tĩena baa-yo. ²⁵ Maariŋ kãalãa jo, u juɔ bɔrɔ dumaa
Yosefu saa suɔ-yo cieŋo. Uŋ buɔra, Yosefu wuɔ haa bilɔŋo
yerre-i Yesu.

2

Hiriemba namba taara Yesu terieŋgu-i

¹ Yesu huɔŋ Betelemu, dii *Yude mara nuɔ. Huɔŋgu
fanŋu-na, *Erɔdi yaa waa *Yude yungu-na. Uŋ huɔŋ,
hiriemba namba waa bãpagũŋgu-na; baa sire a jo
*Yerusalemu-i-na ² a ji ta ba yuure u kũŋgu-i wuɔ: «*Yuifu
ba nellentieŋo maŋ huɔŋ felemma-i uu dii hie? I daa u
mɔele-i bãpagũŋgu-na ku'i cie i sire tie jo die ji jaal-o.»

³ Erɔdiŋ nuɔ nel daama-i, u huɔŋ kaa pãŋ cu ka hel baa
Yerusalemutaamba-i hiere. ⁴ Wuɔ bĩ *Diilɔŋjãntaamba
yuntaamba maŋ waa nelle-na hiere baa *ãnjĩamma pi-
gãataamba-i a ji yuu-ba wuɔ: «Diilɔŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ
u ka saŋ *Koŋkortieŋo* maŋ, u saaya u hoŋ terieŋ haku-i
nuɔ-i?» ⁵ Baa cira: «U saaya u hoŋ Betelemu dii Yude mara
nuɔ. *Diilɔpɔpuɔrbilɔŋo nyegãaŋ ma yaa-i wuɔ:

⁶ Betelemutaŋ namaa,

* 1:23 Isayi (Ésaïe) 7.14 * 2:4 Barj gbẽŋ Yuifu ba nellentieŋo
maŋ, baa Koŋkortieŋo-i, nelduɔŋo yaa-i bande-i-na.

*baa na ta na ne wuɔ sī Yude nileiŋa-na hiere
namaa nelle yaa huɔŋ-nu dɛ!*

*Umaŋ ka waa *Isirahel-baamba yuŋ-nu,
umaŋ ka ta mi baamba yaaŋ-na tuɔ ne-ba,
u ka hoŋ namaa nelle yaa nuɔ-i.»†»*

⁷ Erɔdiŋ juɔ suɔ *Kirsu muŋhommumuŋ-terienŋu-i, wuɔ cuo bī hirienŋ daaba-i a ji yuu-ba suɔ mɔɛl daadenŋ duɔŋ ta di hel huɔŋgu maŋ nuɔ-i. ⁸ Uŋ juɔ yuu ba piye tūnu-yuɔ, wuɔ cira: «Kāaŋ Betelemu-i-na na ka yuure u kūŋgu-i jeje na ne; da na ka da-yo, na jo na ji tūnu muɔŋo-i mi bi kã ka jaal-o.»

⁹ Erɔdiŋ piye baa-ba tī, baa sire ta ta ba kã Betelemu-i-na. Ba'a ba ne, tiraa da mɔɛl daade-i ba yaanga-na di wuɔ di kã. Baa ta ba nyaanu-die. Diŋ kaa hi bilonŋ uŋ waa terienŋu maŋ nuɔ-i, die yiera ku yudɔrɔ-i-na. ¹⁰ Ba hoŋ muɔ gbuu pãŋ fẽ. ¹¹ Baa har suur ka da bilonŋo-i baa u nyu-i. Baa dūuna jaal-o aa naa fir ba conŋorni-i hiel sēne hã-yo baa wusūnaŋo a naara *miir-namma.

¹² Baŋ juɔ'a ba bir, Diilonŋ wuɔ piye baa-ba dānsāaŋ-nu wuɔ ba baa kã Erɔdi terienŋu-na ka tūnu-yuɔ. Baa pãŋ bie ba denŋ hūmelle.

Yosefubaa-ba gbaraa kã Esipi

¹³ Hirienŋ baŋ taa, Itienŋo *dɔrpɔpuɔrbilonŋ wuɔ carra Yosefu-i dānsāaŋ-nu a waŋ baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Erɔdi ka sire wuɔ u taara naacombilonŋo-i ko-yo. Sire ŋ gbar baa-yo baa nyuŋo-i hiere na ka tīena Esipi. Da mi saa ji cira na jo, molo baa jo.» ¹⁴ Yosefu wuɔ bi sire isuɔŋgu faŋgu-na a bie naacombilonŋo-i baa u nyu-i hūu ŋ hã-mi! Esipi. ¹⁵ U kãa ka tīena kusuɔŋ-nu'i Erɔdi ji tuɔ ku. Itienŋ uŋ cie u *pɔpuɔrbilonŋo waŋ nelma maŋ, ma'i sa juɔŋ daama-i wei? Pɔpuɔrbilonŋo waŋ-ma wuɔ:

† 2:6 Mise (Michée) 5.1

«Mi cie mi bieŋo hel Esipi-i-na.»[‡]

Erōdiŋ cie karaaŋgu maŋ baa Betelemtaamba-i

¹⁶ *Erōdiŋ juo niya naa, wuo suo wuo hirienj daaba taaalaa-yo aa cor ba deŋ. U huonj kaa gbuu paŋ du. Wuo cira ba wuora ko naacombiamba maŋ saa cor bieŋa hāi yogo Betelemtu-i-na hiere baa nilsiŋa maŋ u kotōnni-na. Hiriamba naa pigāaŋ-yo huonju faŋgu yaa-i wuo mōele duonj ta di hel. ¹⁷ *Diilonj uŋ puōraa *Seremi waŋ mamaŋ, ma'i saa ce daama-i wei? Seremi waŋ-ma wuo:

¹⁸ «I nu molo kaal Arama-i-na;
kutienjo kaal kuliŋ-kaalungu.

Arasel yaa kaalaŋ wuo ba kuō u bisālmba.

U sa nu gbēnyemma.

U bisālmba taa aa yaŋ-yo.»[§]

Yosefubaa-ba siire ka tiena Nasareti

¹⁹ *Erōdiŋ juo ku, Itienjo *dōrpōpuōrbilonjo naŋ wuo carra Yosefu-i dānsāaŋ-nu dii Esipi-i-na ²⁰ a waŋ baa-yo wuo: «Bamaŋ taa ba taara ba ko naacombilonjo-i ba kuu. Sire ŋ bie-yo baa nyuŋo-i na bir na kā *Isirahel-na.» ²¹ Yosefu wuo bi sire a bie naacombilonjo-i baa u nyu-i ba bir kā Isirahel-na. ²² Erōdi bieŋo naŋo waa, ba taa ba bī-yo Arkelōsi. Yosefuŋ kāa, wuo nu-ma wuo tuonj uŋ kuu, u yaa cie nellentienjo-i *Yude-i-na. Kor maa ta ma da Yosefu-i u saa sie duō kā ka tiena terienju-na. Diilonj wuo piiye baa-yo dānsāaŋ-nu wuo u kā u ka tiena *Galile mara nuō. ²³ Wuo kā ka tiena Galile nelle nande-na ba bī-de Nasareti. *Diilopōpuōrbiamba waŋ-ma wuo: «Ba ka ta ba bi *Korjortienjo-i Nasaretiyenjo», ma bi cie.

[‡] 2:15 Ose (Osée) 11.1 [§] 2:18 Seremi (Jérémie) 31.15

3

*Nsãa-Batisee ãndaangu-i**(Marke 1.1-8; Like 3.1-18; Nsãa 1.19-28)*

¹ Ku huongu-na, *Nsãa-Batisee wuɔ ji sire tuɔ wɔŋ Diiloŋ-nelma-i baa nuɔmba-i dii *Yude *hĩekuraangu-na. U taa u piiye wuɔ: ² «Naanaŋ na cilɔbabaŋo-i, *Diiloŋ-bãangu piyaa tĩ!» ³ Diiloŋo puɔraa *Isayi wɔŋ Nsãa fuɔ maama yaa wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hĩekuraangu-na wuɔ:

«Migãaŋ Itieno hũmieŋa-i

Cãaŋ-yaŋ na viinu-yei.»*

⁴ Jongoruo maŋ waa Nsãa nuongu-na, baa sũɔ-yo baa nyɔgɔmekuɔsĩnni aa u taa u pẽyẽ u negelle-i baa cãanuŋ-kpãŋkpaangu. U taa u wuo dũŋgbermba baa sollu.

⁵ Yerusalemutaamba-i baa Yudetaamba-i hiere ka hel baa bamaŋ waa *Yurdẽ nuoraangu kɔtɔnni-na hiere ba taa ba kã u wulaa ⁶ ba kã ba wɔŋ ba cãlmuɔ-i baa-yo aa u tuɔ *batiseŋ-ba Yurdẽ nuoraangu-na.

⁷ Nsãaŋ juɔ da *Farisĩebaa-ba-i baa *Sadusĩebaa-ba kũɔl ba-naa ba jo u wulaa wuɔ u batiseŋ-ba, wuɔ gbẽ-ba wuɔ:

«Nelbabalaŋ namaa temma-i daana-i! Hai juɔ tũnu-nei

wuɔ da na batiseŋ Diiloŋo sie ka gãŋ baa-na? ⁸ Yaan aa

na ta na ce kumaŋ faa, ku yaa ka pigãaŋ wuɔ na naana na

cilɔbabaŋo-i kelkel. ⁹ Baa na da nie sĩ *Abiramuŋ yeŋ na

bĩncɔiŋo Diiloŋo sie ka gãŋ baa-na. Mi tũnu-nei: Naŋ fie da

tãmpĩeŋa maŋ daaya-i, Diiloŋo gbãa bir-a ce-ya Abiramu

hãayẽlmba namaa fuongu-na. ¹⁰ Maale nuŋgu saaraa jĩna.

Tibiingu maŋ da ku saa maŋ biefefeiŋa, ku jũŋ aa senu.

¹¹ Muɔmi batiseŋ-na baa hũmma yon da mi pigãaŋ wuɔ

na naana na cilɔbabaŋo-i; ŋga molo ka jo mi huongu-

na. Kutieno fõŋgũɔ jĩenya meĩ wuonɔ-i. Meĩ saa piɛra

u natãangu-i. Fuɔ ka batiseŋ-na baa *Diiloŋ-Yalle baa

* 3:3 Isayi (Ésaie) 40.3

dāamu. ¹² Kəkərurəngu dii u naŋga-na. U ka pe u dīmma-i. Duw ji pe-ma tĩ hiere torre-na, u ka kūəl belle-i dii-de inəŋgō-na aa senu fuoru-i baa dāamu. Dāamu fammu sa dīŋ dede.»

Yesu batisemma-i

(Marke 1.9-11; Like 3.21-22)

¹³ Nsāa uŋ taa u *batiŋ nuɔmba-i huəŋgu-na, Yesu wuɔ sire *Galile-i-na a kã *Yurdē-i-na u duw ka batiŋ-yo. ¹⁴ Nsāa wuɔ ka muo jãŋ wuɔ fuw siɛ ce-ma. Aa naa tuw piiye baa-yo wuɔ: «Nuɔnei saaya ŋ batiŋ muɔ, nuɔ da ŋ bir yaŋ aa jo wuɔ meɪ ji batiŋ-ni, mi batiŋ-ni niɛ?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa, yaŋ i ce-ma dumei. Yaŋ aa ŋ ce-ma ŋaa miŋ waəŋ-ma dumaa.» Nsāa wuɔ naa wuɔ hūu-ma.

¹⁶ Baŋ juw batiŋ Yesu-i tĩ aa u hel hūmma-na, dɔrw wuɔ puur. Wuɔ u ne da *Diilonŋ-Yalle hilaa koŋhurunŋ temma jo ji diire-yuɔ. ¹⁷ Baa nu molo piiye dɔrw-i-na wuɔ: «Mi Biəŋo yaa daayo-i; u maama sa suw aa dɔlnu-miɛ. U yaa fiɛŋ mi huəŋga-i.»

4

Sitāni taara duw guəl Yesu gbeini-i

(Marke 1.12-13; Like 4.1-13)

¹ Ku huəŋgu-na, *Diilonŋ-Yalle kã baa Yesu-i *hīɛkuraəngu-na *Sitāni duw ka guəl u gbeini-i. ² Uŋ kãa, wuɔ ce bāaŋ-yinni komuəŋa hāi baa isuoyinni komuəŋa hāi u saa dii kuuwuəŋgu u nuŋgu-na. Yiŋ daaniŋ juw cor, nyulmu sire cuəl-o. ³ Sitāni wuɔ jo ji waŋ baa-yo wuɔ: «Da kuw Diilonŋ-Biəŋo yaa nuəŋo-i kelkel, ce tãmpɛŋ daaya bir niwuoni i ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãaŋ Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «*Niiwuoni-i yoj, ni sie gbãa ce nelieŋ nuɔ ŋ ba. ŋ saaya ŋ bi ta ŋ nu Diiloŋo nuŋ-ãndaŋgu-i hiere naara.*»^{*}

⁵ Uŋ piiye dumaŋo-na, Sitãni wuɔ kã baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na ⁶ aa naa cira: «Da kuɔ Diiloŋ-Bieŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire i nel! Ma sɪ ma nyegãaŋ Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «*Diiloŋo ka ce *dɔrɔpɔrɔbiemba tũu-ni ba nammu-na ŋ baa ji tisɪŋ ŋ fɛrɛ*»[†] kɛ?»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegãaŋ Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «*Baa dãŋ Itieŋo-i Diiloŋo-i ŋ ne.*»[‡]»

⁸ Sitãni wuɔ tiraa kã baa-yo tãnuŋgu naŋgu dɔrɔ-i-na, ku maama saa fa baa jajaatamma-i, ka pigãaŋ-yo nileiŋa-i hiere baa a huɔya-niini-i ⁹ aa naa cira: «Da ŋ dũuna jaalmi, niŋ daa nileiŋa maŋ daaya-i hiere mi ka hã-ni baa-ya.»

¹⁰ Uŋ waaŋ mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Sitãni, kã ŋ filiŋ ŋ halaŋ! Ma nyegãaŋ Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «*Iŋ saaya ŋ ta ŋ dũuna ŋ jaal Itieŋo-i Diiloŋo yaa-i, aa ta ŋ cãa u yaa u diei yoj.*»[§]»

¹¹ Sitãni wuɔ naa u ta aa yaŋ-yo. Uŋ taa, dɔrɔpɔrɔbiemba namba jo ji ta ba kãyã-yuɔ.

*Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Marke 1.14-15; Like 4.14-15)*

¹² Huɔŋgu naŋgu juɔ hi, baa bel Nsãa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ nu-ma aa bir kã *Galile-i-na. ¹³ Uŋ kãa, u saa ka tĩena Nasareti-i-na, wuɔ kã ka tĩena Kafarnamu, dii dalaŋga caaŋgu-na. Terieŋgu faŋgu-i, Sabulɔ hĩema, fuɔ

^{*} 4:4 Ānjīnamma tiyemman-sɛbɛ (Deutéronome) 8.3 † 4:6 Gbɛliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 91.11-12 ‡ 4:7 Ānjīnamma tiyemman-sɛbɛ (Deutéronome) 6.16 § 4:10 Ānjīnamma tiyemman-sɛbɛ (Deutéronome) 6.13

baa Nefutali. ¹⁴ Diiloy uŋ puwraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sī daama-i wei? ¹⁵ Isayi waŋ-ma wuɔ:

«*Sabulõ hīema-na, Nefutali nelle-na,
dii dalanga caaŋgu-na,
kã ka hel dii *Yurdẽ nuoraanŋu bomborma-na,
a biε Galile-i hiere, *nieraamba nelle-i,
bamaŋ waa hiere kukulma-na, cecerma hilaa-bei.*

¹⁶ *Bamaŋ waa kukulmaŋ-nelle-na kuliŋgu nammu-na, bãanŋu paa-bei.»**

¹⁷ Yesuŋ kãa dumaanŋo-na, wuɔ doŋ tuɔ waŋ Diiloy-nelma-i baa nuamba-i wuɔ: «Naanaŋ na cilobabalaŋo-i, *Diiloy-bãanŋu piyaa tī!»

*Yesu biε gbosobaa-ba namba
(Marke 1.16-20; Like 5.1-11)*

¹⁸ Yiinŋu nanŋu-na, Yesu wuɔ ji tuɔ cor a da gbosobaa-ba namba nanŋ juoŋo *Galile dalanga-na. Ba waa ba hãi; nelieŋo baa u hãaŋo. Ba bī mɔlŋo-i Simɔ, u yerre nande yaa Pier, aa bī hãaŋo-i Āndere. ¹⁹ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Juoŋ i ta, mi ka ce-na nelbilieŋ-gbosobaa namaa.» ²⁰ Baa bi pãŋ nanna ba jɔnaamba-i aa cu Yesu huoy-nu. ²¹ Ba'a ba kã yaanŋa-na, a tiraa da naacolŋo nanŋo baa u hãaŋo a naara ba to. Ba bī tuoŋo-i Sebede aa bī bepomɔlŋo-i Sake aa hãaŋo-i Nsãa. Ba waa beŋ-na ta ba migãaŋ ba jɔnaamba. Yesu wuɔ bī bepuamba-i. ²² Bafaŋ baa tiraa nanna ba beŋo-i baa ba to-i aa cu u huoy-nu.

Yesu waanŋ Diiloy-nelma-i aa sire jaamba

²³ Yesu taa u wuɔra *Galile-i-na hiere u waŋ Diiloy-nelma-i *Diilonelhãalãdũnni-na, aa tuɔ waŋ *Diiloy-bãanŋu *Neldɔdɔlma-i, aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sīnni-na hiere u kã. ²⁴ Siiritaamba-i hiere baa nu u maama-i ka saa. Baa ta ba jo baa jaamba-i ba sīnni-na hiere ba jo ba

* 4:16 Isayi (Ésaïe) 8. 23–9.1

hã u tuo sire-bei. *Jĩnabaa-baŋ waa bamaŋ nuo-i ba waa, kurmoŕõntaamba waa, ka hel baa murgubaa-ba-i hiere. Yesu wuo sire-bei kpẽmmu! ²⁵ Nuon baa sire kũol ba-naa ta ba nyaanu-yuo; Galiletaamba waa, a naara banamba naa hel Dekapol jo, banamba *Yerusalemu, banamba *Yude, banamba hel *Yurdẽ bãpagũngu-na jo.

5

*Bamaŋ yunni-i dõlaa**(Like 6.20-23)*

¹ Yesuŋ daa nuombaŋ kũolãa ba-naa ta ba nyaanu-yuo dumaano-na, wuo kã ka nyugũŋ tãnuŋgu naŋgu-na tĩena. U *hãalãbieŋ baa jo ji cĩilã-yuo. ² Wuo don tuo piiye baa-ba wuo:

³ «Bamaŋ kaalaan baa Diiloŋo-i, ba yunni dõlaa;

*Diiloŋ-nelle-i bafamba diele-i.

⁴ Bamaŋ dii kaaluŋgu-na, ba yunni dõlaa;

Diiloŋo ka hur ba nyinyolma-i.

⁵ Hõhĩnantaamba yunni dõlaa;

hĩema ka ce ba maama.

⁶ Bamaŋ kuuyeŋ kuuviingu cemma-i, ba yunni dõlaa;

ma ka dõl-ba.

⁷ Hujarreŋ yeŋ bamaŋ nuo-i, ba yunni dõlaa;

Diiloŋo ka bi ce hujarre bei.

⁸ Bamaŋ hõmmu-i kuon, ba yunni dõlaa;

ba ka da Diiloŋo-i.

⁹ Bamaŋ fiẽŋ ba muntĩenammu-i, ba yunni dõlaa;

Diiloŋo ka tuo bĩ ba yaa u bisãlmba-i.

¹⁰ Baŋ ceŋ bamaŋ kpãncõlgũo ba viisĩnni maama-na, ba yunni dõlaa;

Diiloŋ-nelle-i bafamba diele-i.

¹¹ «Da ba ta ba tuora-nei, aa ta ba ce-na sũlma, aa haa balaan gu sĩnni-i hiere nei meĩ maama-na, na yunni dõlaa.

¹² Taa na gbu na nye aa na fɛ na hɔmmu-i; Diilono ka pã-na bɔi dɔrɔ-i-na. Na saa da, *Diilopɔpuɔrbiemba maŋ siire namaa yaanga-na, ba ciɛ-ba sũlma dumei.»

*Namei dãmma, namei cecerma
(Marke 9.50; Marke 4.21; Like 14.34-35)*

¹³ «Namei dii dãmma-i hĩema-na. Ŋga dãŋ da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce nie ce kpɛnnɛ? Ma sie gbãa fa weima; ba bie ka kũnna fuoreŋ.

¹⁴ «Namei fitĩmbaa namaa hĩema-na. Na saa da, nelle maŋ da di waa tãnuŋ dɔrɔ, di sa fuo. ¹⁵ Na suyaa wuɔ ba sa celieŋ fitĩnuɔ-i aa bie bĩŋkũngu cure-yuɔ. Ba haa-yo dɔrɔ terieŋgu ce hiere da gbaa. ¹⁶ Fitĩnuɔŋ ceŋ gbagbaama-i dumaa, namaa na saaya na ta na ce gbagbaama-i dumei nuɔmba hɔlma-na; ku yaa ba ka da na maacenfafamma-i aa ta ba kaal na To-i dɔrɔ-i-na.»

Yesu saa jo baa u deŋ hũmelle

¹⁷ Ku huongo-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na da nie sĩ *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiembaŋ nyegãaŋ mamaŋ hã-na wuɔ na ta na ce, mi juɔ da mi ji gbuonu ma yaa-i, ma'i sĩ. Mi juɔ da mi ji pigãaŋ-na nelma famma belle yaa-i. ¹⁸ Yaarŋ mi warŋ ninsoŋo-i baa-na: Dɔrɔ-i baa hĩema-i da ni gbãŋ waa tĩ, nelma diei sie gbãa gbuo nel daama-na. Halle cekũɔ, ma sie gbãa gbuo, fuɔ miwaaŋo tĩmma. ¹⁹ Terieŋgu faŋgu-na, halle nelma maŋ yuraanu yaŋ nel daama-na, umaŋ duɔ saa wuɔ ma hũmelle-i, aa tiraa ce banamba ce fuɔ temma-i, u yaa ka waa huongo-na *Diiloŋ-nelle-na. Ŋga umaŋ duɔ wuɔ ma hũmelle-i, aa ce banamba ce fuɔ temma-i, kutieŋo ka ce nelbuɔ Diiloŋ-nelle-na. ²⁰ Mi tũnu-nei: Da na saa vii yaŋ *ãnjĩnamma pigãataamba-i baa *Fariisĩebaa-ba-i, na cɛraa na suur Diiloŋ-nelle-na.»

*Yesuŋ waarŋ mamaŋ a kã hɔdulle-na
(Marke 11.25; Like 12.57-59)*

²¹ «Narj siire, na nuo wuo ma waarj baa i bĩncuamba-i wuo molo saa saaya u ko u nanoljo.* Da η ko η nanoljo-i ba saaya ba bĩ-ni fāamaarj ba teriej-nu. ²² Ŋga ma miŋ ka waarj mamarj baa-na ma yaa daama: Nuoni marj da η nyo η nuorjgu baa η nanoljo-i, ba saaya ba bĩ-ni fāamaarj ba teriej-nu. Umarj duo tuora u nanoljo-i wuo mimilāŋo, ba ka bĩ kutiejno-i fāamaarj ba teriej-nu. Umarj duo bi gbē u nanoljo-i wuo nelsosoiŋo, ba ka caa kutiejno-i. ²³ A ce dumaarjo-na, da η fie kã baa bĩrkũŋgu da η ka pã-ku hã Diiloro-i, aa ka ne da weima dii nuo baa molorj hølma-na, ²⁴ yarj ku bĩrkũŋgu-i dii mumbuolmurj-teriejngu caarjgu-na aa η jo na ji nunu na-naa baa kutiejno-i igēna aa η suo η kã η ka pã-ku η hã Diiloro-i.

²⁵ «Molorj cēmēl da di waa-nie aa wuo u ka bĩ-ni, gbāŋ baa-yo; baa yarj āndaarjgu hi fāamaambaa-ba-i. Da ku hi-ba, ba ka hã fōŋgōtaamba-i baa-ni, fōŋgōtaamba bel-ni ka dii-ni kaso. ²⁶ Mi waarj ninsoŋo-i baa-ni: Da ba dii-ni kaso-i-na, da η saa ji pã η cēmelle tĩ hiere, η ceraa η da murjhelmu.»

Yesuŋ waarj mamarj a kã cakũŋgu-na

(Matie 18.8-9; Marke 9.43,47-48)

²⁷ «Narj siire, na nuo ba ciera wuo η saa saaya η ce *fuocesĩnni.† ²⁸ Ŋga ma miŋ ka waarj mamarj baa-na ma yaa daama: Nuoni marj da η ne molorj cieŋo-i baa yufelle nande, kuu dii ŋaa η gaala baa-yo tĩ η huorjgana. ²⁹ Teriejngu farjgu-na, da η da η nadieyufelle dii-ni kuubabalaarjgu cemma-na, hiel-de η fara η nanna dii daalei. Da η suur yufeduola nuo Diiloro-nelle-na, ku bōyaa ba da ba ka caa-ni baa η yufieŋa-i a hã-i-na. ³⁰ Da η da

* 5:21 Helmarj-sebe (Exode) 20.13; Ānjĩnamma tiyemmarj-sebe (Deutéronome) 5.17 † 5:27 Helmarj-sebe (Exode) 20.14; Ānjĩnamma tiyemmarj-sebe (Deutéronome) 5.18.

η nadienanga dii-ni kuubabalaangu cemma-na, kar-ka η fara η nanna dii daalei. Da η suur nagāduwla nuw Diiloŋ-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa η nammu-i mu hāi-i-na.»

Yesuŋ waay mamaŋ a kã ānsorre bɔrɔmma-na

(Matie 19.7-9; Marke 10.11-12; Like 16.18)

³¹ «Naŋ siire, na nuw ba ciera wuw: «Uman duw nanna u ciɛŋo-i, u saaya u nyegɛŋ sebe hã-yo. Sebe maŋ pigāaŋ wuw ba ānsorre buwra.»[‡] ³² ŋga ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na ma yaa daama: Ciɛŋo maŋ duw u sa wuwra u ce bɛmba, aa u bɔlɔ nanna-yuw, kuu dii ŋaa u diyaa-yo *fuocesīnni-na. Aa da ba bi nanna ciɛŋo maŋ aa η biɛ-yo, η saa wuw Diiloŋ-hūmelle; η ciɛ fuocesīnni-i dumaŋo-na.»

Yesuŋ waay mamaŋ a kã Diiloŋ-yerre bīmma-na

³³ «Naŋ siire, na nuw wuw ma waay baa na bīncuwmba-i wuw: «Da η pã nuŋgu aa bī Diiloŋo yerre-i wuw η ka ce mamaŋ, ce-ma; baa yaŋ-ma.»[§] ³⁴ ŋga ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na ma yaa daama: Molo baa tiraa u ce weima aa u bī Diiloŋo yerre-i u nuŋgu-na gbula. Molo baa hiel u niele dɔrɔ-i-na; Diiloŋ-muntīenammu. ³⁵ Molo baa bi hiel u niele hīema-na; Diiloŋ gbeiniŋ-munjīnammu. Molo baa bi cira fuw baa *Yerusalemu; Itieŋo nelle yaa difande-i. ³⁶ Molo sie gbāa ce halle kuwsiŋgu diei pusūŋ u yuŋgu-na, u sie bi gbāa ce ku biil; terieŋgu faŋgu-na, molo baa bi cira fuw baa u yuŋgu. ³⁷ Da ba yuu-na mamaŋ, da kuw ma yaa-i, na cira: «Ūu, ma yaa-i.» Da kuw ma'i sī, na cira: «E'e, ma'i sī.» Baa na cira: «Muw baa Diiloŋo mi saa ce daama-i!» *Sitāni-nelma-i mafamma-i.»

[‡] 5:31 Ānjīnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 24.1

[§] 5:33 Niɛŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 19.12; Kāmman-sebe-i-na (Nombres) 30.3; Ānjīnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 23.22-24.

Yesuŋ waaj mamaŋ a kã sɔlaaŋgu maama-na
(Like 6.29-30)

³⁸ «Naŋ siire, na nuɔ ba ciera umaŋ duɔ muonu u nanolŋ yufelle, ba bi muonu kutieŋo diele-i ku sɔlaaŋgu. Umaŋ duɔ ka u nanolŋ nyilãaŋgu, ba bi ka u kũŋgu-i ku sɔlaaŋgu.* ³⁹ Ŋga ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na, ma yaa daama: Unaŋ nuɔ ŋ baa ji ce ŋ nanolŋo-i kuubabalaŋgu wuɔ ŋ suu sɔlaaŋgu. Umaŋ duɔ caa ŋ nadietũŋgu-i, bir daaku-i ŋ hã-yo. ⁴⁰ Umaŋ duɔ u ka bĩ-ni fõŋgõtaŋ-terieŋ-nu a hũu ŋ jongoryelle-i, hã-yo baa-yo baa ŋ jongorbuɔ-i hiere. ⁴¹ Fõŋgõtiefõ maŋ duɔ haa congoruonŋu hã-ni wuɔ ŋ tũu saŋ-yo celle, saŋ-yo ŋ maa baa-yo. ⁴² Umaŋ duɔ cãrã ŋ wulaa, hã-yo. Umaŋ duɔ jo wuɔ ŋ hor-o, baa balaŋ-yo.»

Taa na dɔl baa na bigãarãamba-i
(Like 6.27-28,32-36)

⁴³ «Naŋ siire, na nuɔ ba ciera wuɔ: <Ŋ saaya ŋ ta ŋ dɔl baa ŋ nanuɔmba-i† aa bigãaŋ ŋ bigãarãamba-i.> ⁴⁴ Ŋga ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na, ma yaa daama: Taa na dɔl baa na bigãarãamba-i, taa na cãrã Diiloŋo-i na hã bamaŋ cieŋ-naŋ kpãncõlgũɔ-i, ⁴⁵ ku yaa na ka waa na To-i dɔrɔ-i-na u beŋ namaa kelkel. U yaa hielaŋ bãaŋgu-i u hã nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere aa bi tuɔ dãa u hã nelfafaamba-i baa nelbabalaamba-i hiere. ⁴⁶ Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yoŋ, yuŋ haku-i dii-kuɔ? Halle nelbabalaamba‡ gbã ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ⁴⁷ Da na

* 5:38 Niŋŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 21.23-25; Buolmaŋ-sebe-i-na (Lévitique) 24.19-20; Ānjĩnamma tiyemmaŋ-sebe-i-na (Deutéronome) 19.21. † 5:43 Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 19.18 ‡ 5:46 Nelbabalaamba: Ma nyegãaŋ girekimma-na wuɔ: «Halle *nampohũutaamba gbã ba dɔl baa ba dɔdɔltaamba-i.» Bafamba taa ba kãŋ nampohũutaamba-i nelbabalaamba. Niŋŋ ānfirnumma-na.

ta na fielnu na jaal na sɔsuɔtaamba yoŋ, hai moloŋo-i sie gbãa ce kufanɔgu-i? Bamaŋ sa suyaanɔ Diiloŋo-i ba sa ce-ku dii wei, aa ji da baa namaa? ⁴⁸ Yaaŋ aa na ta na ce kumaŋ faa, ŋaa na To maŋ dɔrɔ-i-na uŋ ceŋ dumaa.»

6

Ba hã moloŋo-i biŋkũŋgu-i niɛ?

¹ Ku huonɔgu-na Yesu wuɔ cira: «Baa na ta na wuɔ na Diiloŋ-hũmelle-i wuɔ nuɔmba da-na; da na ce mafamma-i, na To-i dɔrɔ-i-na u sie ka pã-na. ² Da ŋ da biŋkũŋgu da ŋ hã sũntienɔ-i, baa ce ŋaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa *Diilonelhãalãdũnni-na baa nellenɔ-huonɔga-na; ba taara nuɔmba da-ba aa cira bafamba faa. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ cienɔ kufanɔgu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tĩ. ³ ŋga da ŋ'a ŋ hã moloŋo-i biŋkũŋgu-i, hã-yo aa ŋ baa yaŋ halle ŋ jĩekpekpelɔ suɔ, ⁴ ku yaa ma sie hel bomborma-na. Niŋ cie kumaŋ, ŋ To-i Diilo fuɔ daa-ku, u ka pã-ni ku sɔlaanɔgu.»

Diiloŋ uŋ saaya u cãrã dumaa

⁵ «Da na'a na cãrã Diiloŋo-i baa na ta na ce ŋaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa. Yetaarataanɔ da ba'a ba cãrã Diiloŋo-i *Diilonelhãalãdũnni-na, halle baa nellenɔ-huonɔga-na, ba sire yiera ba gbeiniŋ nuɔmba da ba da-ba. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ cienɔ kufanɔgu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tĩ. ⁶ Da ŋ'a ŋ cãrã Diiloŋo-i, suur dũŋ-nu aa ŋ biŋ-ku ŋ fereŋ nuɔ, ŋ To dii terienɔgu fanɔgu-na, cãrã-yuɔ. Niŋ fuyaa ta ŋ ce kumaŋ u daa-ni, u ka pã-ni.

⁷ «Da na ta na cãrã Diiloŋo-i, baa na ta na piiye pirri ŋaa bamaŋ sa suyaanɔ Diiloŋo-i baŋ ceŋ dumaa. Bafamba daa niɛ sĩ da ba piiye agaga ku yaa Diiloŋo ka nu ba nuŋgu-i. ⁸ Baa na suur ba nallu-na. Na saa da, namaanɔ-i, aa na

suo da na puur na nunni-i da na cārã, na To suyaa kumaŋ maama-i dii-nei tĩ.»

(Like 11.2-4)

⁹ «Taa na cārã Diiloŋo-i dumande:

«I To nuɔni maŋ dii dɔrɔ-i-na,

yaŋ nuɔmba-i hiere ba suo wuo nuɔnei Diiloŋ nuɔŋo-i.

¹⁰ Pa ŋ bāaŋgu-i yie.

Ŋ huɔŋgaŋ ceŋ dumaa dɔrɔ-i-na, yaŋ ka ta ka ce dumei hiema-na.

¹¹ Hã-ye nyuŋgo ku niwuoni-i i wuo.

¹² Ce jande yie ŋaa miɛ iŋ ceŋ jande-i dumaa bamaŋ cālāaŋ-yeŋ.

¹³ Baa yaŋ weima gbãa tãal-e dii-ye kuubabalaŋgu cemma-na. Hũu-ye *Bigãarãŋo nyisɛnni-na.

[Fõŋgũɔ dii baa nuɔnei hɔnni-na hiere baa himma-i aa ŋ tiraa waa boi.]»

¹⁴ «Na saa da, moloŋ duo cāl-ni aa ŋ yaŋ ma tĩ, nuɔ da ŋ bi cāl ŋ To-i dɔrɔ-i-na, u ka bi yaŋ ma tĩ. ¹⁵ Ŋga namaa da na'a na siɛ yaŋ banamba maama tĩ, na To ce nie aa yaŋ namaa maama tĩ u huɔŋga-na?»

Yesuŋ waaj mamaŋ a kã sũŋgu yaŋga-na

¹⁶ «Da na dii sũŋgu-i, baa na vãa na yammu-i ŋaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa. Yetaarataaŋ da ba dii sũŋgu-i, ba vãa ba yammu-i nuɔmba da ba suo wuo bafamba diyaa sũŋgu. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ cieŋ kufaŋgu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tĩ. ¹⁷ Ŋga da ŋ dii sũŋgu-i, saar ŋ yaŋga-i da welewele aa ŋ migãaŋ ŋ yukuɔsĩnni-i fafamma, ¹⁸ ku yaa molo siɛ suo wuo ŋ diyaa sũŋgu. Ŋga ŋ To maŋ fuyaa, u yaa ka suo u diei yoŋ. U da mamaŋ fuyaa hiere. U ka pã-ni.»

Yesuŋ waaj mamaŋ a kã weisĩnni yaŋga-na

(Like 12.33-34)

¹⁹ «Baa na ta na gbagbarra miwaan daayo weisinni huon-nu. Na saa da, nyeino dii, gbëllüo bi dii a naara cuobaa-ba bi dii ta ba kanu dünni-i. ²⁰ Yaan aa na ta na taara dər-niini yaa-i. Nyeino si dii terienğu-na duo ji wuoni, gbëllüo si dii, cuobaa-ba bi si dii. ²¹ Na saa da, nelien nuo da η tiera kusuon-nu, η huonğa dii kusuon-nu'i.»

Yufelle-i baa fitīnuo-i kuuduonğu yaa-i

(Like 11.34-36)

²² «Neliēn nuo η yufienğa yaa η ferēn kerre fitīnuo-i. η yufien da a fa, η waa cecerma-na. ²³ Ŋga η yufien da a saa fa, η waa kukulma-na. Kumān cien cecerma-i ku hā nuo, da ku dīn aa yan-ni, η ce nie η sie waa kukulberre-na?»

Diilonjo-i baa gbeinğa-i nan par bige-i?

(Like 16.13)

²⁴ Ku huonğu-na, Yesu wuo cira: «Neliē sie gbāa tuo cāa nuomba hāi. η ka da u bigāan u diei aa dōl u diei; u ka waa baa u diei aa cīna u diei. Ku yaa ŋaa namaa kūngu-i, na sie gbāa ta na kuye Diilonjo-i aa bi ta na kuye gbeinğa-i terduonğu fanğu-na.

(Like 12.22-31)

²⁵ «Baa na ta na tie holle baa na niwuonin-kūngu-i baa na niidiinin-kūngu-i. Neliēn nuo η yunğu saa buo niwuoni-na wei? Aa η kūoma saa buo niidiini-na wei? ²⁶ Nien huriimba-i dōro-i-na, ba sa guona, aa inonğōbaa-ba sī baa-ba, ŋga na To-i dōro-i-na u hā ba ta ba wuo. Namaa saa buo huriimba-na titirre wei? ²⁷ Namaanjo-na, hai moloŋo-i baa u hōculle-i u gbāa naara kunanğu u yinni-na? ²⁸ Mafaman yan-na, bige-i cie na hōmmu ta mu cu baa na niidiinin-kūngu-i? Na sa ne hienğun pur fafamma dumaa wei? Ku sa bi ce maacemma, ku sa bi sū jonğorbaa. ²⁹ Mi tūnu-nei: *Salomō-i baa u weisinni-i hiere u saa ji dii kompanğa man faa yii baa

pũlma-i dede. ³⁰ Hĩeŋgu maŋ hĩeŋgu, Diiloŋ duo diiya-kuo fafamma nyuŋgo-i-na diiyaŋ daama temma-i, aa bisĩnuo dāamu waa da mu caa-ku, namaa namaŋ nelbilieŋ namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na naŋga-i Diiloŋo-na ku haama. ³¹ Baa na ta na cira: <I ka wuo bige-i? I ka nyoŋ bige-i? I ka dii bige-i?> ³² Bamaŋ sa suyaŋ Diiloŋo-i, ba yaa gbagbaraayaŋ nifanni huoŋ-nu. Ŋga namaa To-i doro-i-na, u suyaa wuo ni maama dii-nei. ³³ Yaŋ *Diiloŋ-nelle maama yaa yu na hõmmu-i igēna aa na ta na ce u huõŋga-i, na ka da u hāa-na baa daani-i hiere naara. ³⁴ Yaŋ bisĩŋ ku maama-i na hā bisĩŋ ku yiiŋgu baa-ma. Yiiŋgu yiiŋgu, baa ku yuŋ-maama.»

7

Yesuŋ waay mamaŋ a kã cālma yaŋga-na
(Like 6.37-38,41-42)

¹ «Baa na ta na cāl banamba-i ku yaa Diiloŋo sie ka cāl-na. ² Naŋ cāl nuõmba-i dumaa, Diiloŋo bi ka cāl-na dumei. Aa naŋ fiŋ baa kekerieŋgu maŋ na hā nuõmba-i ba ka bi fi baa ku yaa-i hā namaaŋo-i. ³ Naŋ cie nie da hũyãŋo-i unaŋ yufelle-na, aa daabolma maŋ naŋ yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴ Daabolma-i naŋ yufelle-na jũnnu dumande-i, ŋ bir gbẽ ŋ nabentieŋo-i wuo: <Yaŋ mi hiel hũyãŋo-i ŋ yufelle-na hā-ni!> ⁵ Åŋgbãŋgbãama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igēna ku yaa ŋ ka ta ŋ da dei a gbãa hiel hũyãŋo-i ŋ nabentieŋo yufelle-na.

⁶ «Baa na ta na hā juoraamba-i Diiloŋ-bĩmbĩnni-i. Da na hā-ba baa-ni, ba gbãa sire pu baa-na. Baa na ta na nanna na niibilenni-i permba hõlma-na, ba ka fiēna-nie muonu-nie hā-na.»

Yesuŋ waay mamaŋ a kã Diilocãrãlle-na
(Like 11.9-13)

⁷ «Cāarāŋ! Ba ka hā-na. Taaraayan! Na ka da. Bīeŋ! Ba ka sie-na. ⁸ Uman duo tuo cārā, ba hā u yaa-i, uman duo tuo taara, u yaa daan, aa uman duo tuo bī, ba sie kufangu tieŋo yaa-i. ⁹ Namaaŋo-na, hai moloŋ bieŋo-i duo cārā *buruo u wulaa, u yan-yo aa bie tāmpēlle hā-yo? ¹⁰ Ni ma'i sī, duo cārā teterieŋo, u yan-yo aa bel jīeŋo hā-yo? ¹¹ Namaa namaŋ balaan, da na ta na suo-ma na hā na bisālmba-i bīmbīfafanni, ku ce nie aa na To-i doro-i-na, bamaŋ cāarāŋ bīmbīfafanni-i u wulaa, u sie hā-ba baa-ni?

¹² «Da na ta na taara ba ta ba ce kumaŋ ba hā-na, taa na ce ku temma na hā banamba-i. *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba'a i tie ce ku yaa-i.»

Hūmeyelle baa hūmbuo

(Like 13.24)

¹³ «Suuriinŋ baa dumelle maŋ wullu-diele yaa-i, baa na suur baa dimaŋ gbaa-diele-i, difande kā dāamu-na. Hūmelle maŋ bi kāaŋ dāamu-na dii bi dii gbaa dumei. Nuomba boi cor baa di yaa-i. ¹⁴ ŋga hūmelle maŋ kāaŋ Diiloŋ-nelle-na, di wuosaanŋu jaŋ, aa di dumelle tiraa waa wullu. Nuomba boi sa bie difande-i.»

Ba suo nelfefeŋo-i u ciluo yaa nuo-i

(Like 6.43-44)

¹⁵ «Coikartaamba maŋ wuo bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba, bilaan na fere bei. Da ŋ da-ba, ŋ cira nelfafaamba, ŋga ba hommu sa suo aa dorŋ ŋaa maamunaamba. ¹⁶ Da na da ba ciluo-i, na ka pāŋ suo-ba. Namaa daa ba yagal musieŋa kaapugammu-na wei? Aa ba sa bi biera hālēiŋa caatterreŋ-yuŋ-nu. ¹⁷ Tibifafaanŋu maŋ biefefeŋa, aa tibibalaanŋu maŋ biebabaleiŋa. ¹⁸ Tibifafaanŋu sie gbāa maŋ biebabaleiŋa, aa tibibalaanŋu sie bi gbāa maŋ biefefeŋa. ¹⁹ Tibiinŋu maŋ da ku saa maŋ biefefeŋa ba ka jūŋ-ku aa senu-kuo.

²⁰ Terienḡu fanḡu-na, coikartaamba maḡ wuḡ bafamba Diilopḡpuḡbiemba, na ka bi suḡ-ba ba ciluḡ yaa nuḡ-i.»

A bī mi yerre-i aa ce mi huḡḡa-i kuuduḡḡu sī
(*Like 13.25-27*)

²¹ «Baa na da nie sī bamaḡ hilaḡ ba bī-mi yinni maḡ joḡ <Itie, Itie>, ba'i ka suur *Diiloḡ-nelle-na de! Ba'i sī. Bamaḡ cieḡ mi To maḡ dḡḡ-i-na u huḡḡa-i, ba'i ka suur. ²² Gēḡgeryiḡ da ku ji hi, nuḡmba bḡi ka cira: <Itie, i saa tie ce Diilopḡpuḡḡḡu-i naḡ yerre yaa nuḡ-i wei? I taa i gbuuse nuḡnei aa tie donya *jīnabaa-ba-i. I cie gbere-weima-i baa naḡ yerre yaa-i.» ²³ Da ba waḡ mafamma-i, mi ka gbē-ba mie: <Kāḡ na halaḡ mi caaḡ-nu; mi sa suḡ-na! Na hieroḡo-i āmbabalmanciraḡ namaa.»»

Jaagḡciraamba hāi maama
(*Like 6.47-49*)

²⁴ Yesuḡ waḡ mafamma-i, wuḡ cira: «Umaḡ duḡ nu mi nelma-i aa ce-ma, kutieḡo-i mi gbāa saa-yo baa cēcēmuntieḡo maḡ maa u dūḡḡu-i tāmpēlleḡ. ²⁵ Diiloḡ uḡ juḡ tā, kanni gbar, fafalmu sire mu siremma-i dūḡ daaku saa sagalla. ²⁶ ḡga umaḡ duḡ nu mi nelma-i aa u saa ce-ma, kutieḡo saa baa mimilāḡo maḡ maa u dūḡḡu-i hīemugāaḡ-nu. ²⁷ Diiloḡ uḡ juḡ tā, kanni gbar, fafalmu sire, ku pāḡ cii hiere bīḡkūḡḡu saa tīe!»

²⁸ Yesuḡ juḡ piiye tī, u nel maa cu nuḡmba hḡmmu-i. ²⁹ U taa u piiye baa bibesīni u yaḡ *ānjīnamma pi-gāataamba-i.

8

Yesu siire wontorḡo naḡo
(*Marke 1.40-45; Like 5.12-16*)

¹ Yesuḡ juḡ piiye tī, wuḡ hiire tānuḡḡu-na tuḡ kā. Nuḡḡ baa sire cu u huḡḡ-nu. ² *Wontorḡo naḡ wuḡ jo ji dūuna

u yaanga-na aa naa cira: «Itie, da η ta η taara mi jarma ta-mie, ku sie yar-ni.»

³ Yesu wuɔ haa u nanga-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ma ta!» Naacolɔo jarma pãη ta-yuɔ terduɔŋgu faŋgu-na.

⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa tũnu neliɛŋo baa-ma dɛ! Mamaη dii, kã *Diilojigãntiɛŋo wulaa u ka ne-ni aa η pã niikonni maη dii pãmma η hã-yo ηaa *Moisiη nyegãaη-ma dumaa* ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ η jarma taa-niɛ.»

Yesu siire sorosi ba yuntienjo naŋo maacembiloŋo-i
(Like 7.1-10)

⁵ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã Kafarnamu. Uη kaa tuɔ suur nelle-na, *Oromɛ ba sorosi ba yuntienjo naη wuɔ kã u wulaa ⁶ka cira: «Itie, mi maacembiloŋo naŋo gaala dii ciŋgu-na u sa gbãa sire, kuu dii-yuɔ kpelle! Jande, kãyã-miɛ!»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi ka kã ka sire-yuɔ.»

⁸ Sorosi ba yuntienjo cira: «Itie, nuɔ η saa saaya η suur mei temmaη-temma dumelle-na. ηga yaη aa η waη nelma diei yoη, mi maacembiloŋo ka sire. ⁹η saa da, ma miη yeη terienju maη nuɔ-i, nuɔmba dii mi yuη-nu; aa mei bi dii banaη yuη-nu. Da mi gbɛ umaη miɛ: «Kã!» η da u kãa. Da mi bi cira: «Jo!» η da u juɔ. Da mi bi gbɛ mi maacembiloŋo-i miɛ: «Ce daama!» η da u ciɛ-ma.»

¹⁰ Yesu wuɔ kar da hãmmu! Naacolɔη uη juɔ piiye tĩ, Yesu wuɔ waη baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaη mi waη ninsoŋo-i baa-na: *Isirahel-baamba-na, mi saa da umaη haa u nanga-i miɛ *nieryiɛŋ daayo temma-i! ¹¹Mi tũnu-nei: Niɛraamba boi ka hel bãpagũŋgu-na baa bãsuuruŋgu-na a ka tĩɛna baa *Abiramubaa-ba-i† dii *Diiloŋ-nelle-na ta ba gbu ba

* 8:4 Buolmaη-sebe (Lévitique) 14.2-32 † 8:11 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãaη girekimma-na wuɔ:... a ka tĩɛna baa *Abiramu baa *Isaki baa *Yakɔbu dii *Diiloŋ-nelle-na.

ce ba bānḡu-i. ¹² Aa bamaḡ naa saaya ba suur, ba nyaa bafamba-i hiel-ba fuoreḡ dii kukulma-na. Kaaluḡu sie waa dei terieḡu-na!»

¹³ Uḡ piie dumaḡo-na, wuo bir waḡ baa sorosi ba yuntieḡo-i wuo: «Bir ḡ kūḡ, niḡ haa ḡ naḡga-i mie ma ka dōl-ni.» Uḡ taa u waḡ mafamma-i huḡḡu maḡ nuḡ-i, maacembiloḡ wuo sire dii cīḡu-na.

Yesu siire jaamba bōi

(Marke 1.29-34; Like 4.38-41)

¹⁴ Ku huḡḡu-na, Yesu wuo ta kā Pier dumelle-na kā ka da Pier cura‡ si dii hīnni. U kūōma gbuu huol da pāmpāmpāḡ, u galla. ¹⁵ Yesu wuo bel u naḡga-i, fafal muḡ pāḡ da-yuo terduḡḡu faḡu-na. Wuo sire a tuo ce u nersīnni-i.

¹⁶ Bāḡḡuḡ juḡ suur huḡḡu maḡ nuḡ-i, baa fūnuḡ jo baa *jīna ba nuḡmba-i ji hā Yesu-i. Wuo donya jīnabaa daaba-i baa u nuḡ-āndaḡu aa naa bi sire jaamba maḡ waa hiere. ¹⁷ Diiloḡ uḡ puḡraa *Isayi waḡ mamaḡ, ma'i sī daama-i wei? Isayi waḡ-ma wuo:

«U hūyāa i mulīema-i ce-ma u maama.

U siire-yie i jarma-na.»§

Nuḡmba namba taara da ba ta ba nyaanu Yesu-i

(Like 9.57-62)

¹⁸ Yesuḡ daa nuḡmbaḡ yuu-yuo dumaḡo-na, wuo waḡ baa u *hāalābiemba-i wuo ba jāal kā dalaḡga bomborma namma-na. ¹⁹ *Ānjīnamma pigāatieḡo naḡ wuo pie a waḡ baa-yo wuo: «Hāalātie, mi ka ta mi nyaanu-nie niḡ kāḡ terni maḡ nuḡ-i hiere.»

‡ 8:14 Curajo waa cieḡo a saanu baa mamaḡ nyegāaḡ girekimma-na. § 8:17 Isayi (Ésaie) 53.4

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jīe, ne! Muncɔmmu dii baa būrāamba-i aa kamma dii baa huriimba-i. Ŋga terienḡu sī baa *Moloŋ-Bieŋo-i u duɔ tuɔ cīnnu u yunḡu-i.»

²¹ U hāalābiloŋo naŋ wuɔ gbē-yo wuɔ: «Itie, yaŋ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tī, mi ka suɔ jo i ji tie wuɔra.»

²² Yesu wuɔ gbē-yo wuɔ: «Jo i ta aa ŋ yaŋ, kuomba ka fuure ba nakuomba-i.»

*Yesu yiεraaya fafalbuɔ naŋo
(Marke 4.35-41; Like 8.22-25)*

²³ Yesuŋ piiye dumaŋo-na, wuɔ kā ka suur beŋo-na baa u *hāalābiemba-i ta ba karnu dalaŋga-i. ²⁴ Ba'a ba hi yaŋga-i Yesu wuɔ duɔfūŋ. Fafalmu naŋ temma sire suuye-bei dii dalaŋga-na, ta mu pe hūmma-i mu dii beŋo-na. ²⁵ Hāalābieŋ baa cira «Itie, sire ŋ kor-e! I yii die ku!»

²⁶ Yesu wuɔ sire aa naa cira: «Korŋ hama-i temma-i dumaŋo-na? Na saa haa na naŋga-i Diiloŋo-na ku haama.» Aa naa nuola fafalmu-i baa hūmma-i niε kā ka ciire. ²⁷ Kuɔ cu hāalābiemba hɔmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Neliεŋ hayo-i temma-i dumandε-i? Fuɔ dii niε aa duɔ nuola fafalmu-i baa hūmma-i niε kā ka ciire ni temma-i?»

*Yesu siire pepetaamba hāi
(Marke 5.1-20; Like 8.26-39)*

²⁸ Yesubaa-baŋ karaanu kā bomborre maŋ wuɔ-i, ba bī nelle fande-i Gadara. Pepetaamba namba waa Gadara-i-na, ba waa ba hāi. Ba taa ba cɔ cīncuɔŋ-na. Baa naa silaa balaŋ cor, a ce molo saa tuɔ siε u cor baa hūmelle fande-i. *Jīnabaa-ba'i naa ciε-ba dumaŋo-na. Baŋ juɔ da Yesu-i, baa sire ta ba jāŋā-yuɔ ²⁹ aa ta ba kaasīŋ wuɔ: «Diiloŋ-Bie, i ciε-ni niε? Ŋ juɔ da ŋ ji haa kakālle-i yiε a ne da ku yiŋḡu saa hi yogo.»

³⁰ PERSÄLLE nande waa ba yaanga-na ta di wuora.
³¹ JĪnabaa baa ta ba cārā Yesu-i wuɔ: «Da ŋ'a ŋ ka nyaaye, jande yaŋ i hel ka suur pɛŋ daaba-na.»

³² Yesu wuɔ cira: «Hilaŋ na kā!» Baa hel ka suur pɛrmba-na. Pɛŋ baa pāŋ ta ba gbar ba hiire ba kā ba tie ba suur dalaŋga-na ba kunu.

³³ Nuɔmba waa ta ba ceŋ pɛŋ daaba-i. Baŋ gbaraa ka kunu hiere dumaŋo-na, kutaŋ baa gbar ka waŋ-ma cīŋgu-na. Pepetaŋ daaba maama yaa waa ba nunni-na.

³⁴ Nuɔŋ baa hel hiere da ba ji ne Yesu-i. Baŋ juɔ ji da-yo, baa cārā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u ta u halaŋ ba terieŋgu-na.

9

Yesu siire murgu naŋo

(Marke 2.1-12; Like 5.17-26)

¹ Baŋ birii Yesu-i dumaŋo-na, wuɔ bie beŋo-i a karnu kā ba nelle-na.* ² Baa jo baa murgu naŋo-i kuugallaŋ-nu ji hā-yo wuɔ u sire-yuɔ. Wuɔ ne da ba haa ba naŋga-i yuɔ cor, wuɔ gbě ba jeiŋo-i wuɔ: «Mi jīe, baa tie holle. ŋ āmbabalma hurii hiere.» ³ Uŋ piye dumaŋo-na, *ānjīnamma pigāataamba namba ta ba piye ba huɔŋ-na wuɔ: «Naacolŋ daa u tuora Diiloŋo-i de!»

⁴ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔŋ nelbalaŋ daama temma-i na hɔmmu-na?

⁵ Namaa wulaa, a hur u āmbabalma-i, baa a ce u sire tuɔ wuɔ-i, ma hāi-i-na hama-i ce fēu yaŋ? ⁶ Mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diiloŋo hāa *Moloŋ-Bieŋo-i ku fōŋgūɔ-i u tuɔ hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Aa naa gbě murgu-i wuɔ: «Sire ŋ bie ŋ kuugallaŋgu-i ŋ kūŋ.»

⁷ Naacolŋ wuɔ bi sire ba yufelle-na a bie u kuugallaŋgu-i tuɔ wuɔ u kūŋ. ⁸ Korma bir yaŋ aa bel nuɔmba-i, baa ta ba

* ^{9:1} Ba waa tīena Kafarnamu. Nieŋ 4.13.

piiye wuo: «Diiloŋo-i bibierjo! Hiŋ daama temma-i u hãa nelbiliemba baa-ma.»

*Matie cie Yesu hãalãbiloŋo
(Marke 2.13-17; Like 5.27-32)*

⁹ Yesuŋ hilaa terieŋgu-na, wuo u cor da *nampohũu-tieŋo naŋo tĩenaana u maacemmaŋ-dũŋgu-na. Ba taa ba bĩ-yo Matie. Yesu wuo cira: «Matie, sire i ta.» Matie wuo bi sire cu u huon-nu.

¹⁰ Yiingu nanŋu-na, Yesu wuo ji waa baa u *hãalã-biemba-i Matie dumelle-na ba ta ba wuo niiwuoni. Nampohũutaamba bõi waa a naara ãmbabalmanciraamba namba. ¹¹ *Farisiebaa-ba daa mafamma-i ce nie? Baa ta ba piiye baa Yesu hãalãbiemba-i wuo: «Bige-i cie na hãalãtieŋo tuo wuo niiwuoni-i baa nelbabalaŋ daaba temma-i?»

¹² Yesu wuo nu baŋ piiyer; wuo waŋ baa-ba wuo: «Da ŋ waa hĩni, ŋ ka ce bige-i perruntieŋ terieŋ-nu? ¹³ Diiloŋo ciera: «*Taa na ce hujarre na-naa nu*, ku yaa dõlaa-miŋ ku yaŋ na niikonni-i.»[†] Kãaŋ na ka taara nelma famma yuŋgu-i. Na saa da, muõmi saa jo nelfafaŋ maa-na, mi juõ nelbabalaŋ maa-na.»

*Kuucõlaŋgu saa saaya ku guõl baa kuufeliŋgu-i
(Marke 2.18-22; Like 5.33-39)*

¹⁴ Ku huonŋu-na, *Nsãa-Batise *hãalãbieŋ baa jo Yesu wulaa ji cira: «Hãalãtie, mieŋo-i baa *Farisiebaa-ba-i i hinu i dii sũŋgu, bige-i cie naŋ hãalãbiemba sa dii?»

¹⁵ Yesu wuo cira: «Ŋ jĩeŋ duõ tuo jã cieŋo, ŋ gbãa kã ka vãa ŋ yaŋga-i tĩena wei? Ku yaa ŋaa bafamba kũŋgu-i: Da mi saa ji waa ba hõlma-na yiingu maŋ nuõ-i, ba ka suo dii sũŋgu-i.» ¹⁶ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafeleŋga a nar joŋgorcõloŋo. Da ŋ ce-ma, joŋgorcõloŋo migãaŋ tuo

[†] 9:13 Ose (Osée) 6.6

taalnu u kã. ¹⁷ Aa ba sa bi dii duvënfeleŋo cirkpəcoləŋ-na. Umaŋ duə ce-ma, cirkpəə ka muonu aa duvëŋo tiraa künna. Ŋga da ŋ'a ŋ dii duvënfeleŋo-i, ŋ saaya ŋ dii-yo cirkpəfeleŋ-na, ni yaa gbɛ baa ni-naa.»

Yesu yiëraaya ciëŋo naŋ tamma aa sire bikuloŋo naŋo (Marke 5.21-43; Like 8.40-56)

¹⁸ Nelma saa ji tĩ Yesu nuŋgu-na, ba'a ba ne da *Yuifu ba yuntieŋo naŋo juə ji dũuna u yaaŋga-na aa naa cira: «Mi biloŋo jarma yaraa-yo, ŋga jo i ta ŋ ka haa ŋ naŋga-i yuə u ka sire.» ¹⁹ Yesu wuə sire baa u *hãalãbiemba-i ba ta ta ba kã baa naacolŋo-i.

²⁰ A ne da ciëŋo naŋo waa ba hølma-na, u tãmma taa ma künna ku bieŋ cĩncieluo baa a hãi waa belle fandena. Wuə pië Yesu huəŋ-yaŋga a yiëya u joŋgoruo tũŋgu-i. ²¹ U taa u piiye u huəŋ-na wuə: «Da mi gbãŋ hi yiëya u joŋgoruo-i yoŋ, mi kuraa.» ²² Uŋ yiëyaaya-yuə dumaarŋo-na, Yesu wuə miel da-yo, wuə cira: «Mi bilo, baa tie holle, niŋ haa ŋ naŋga-i mië, ŋ kuraa.» Terduəŋgu faŋgu-na, ciëŋo tãŋ maa pãŋ yiera.

²³ Baŋ kaa hi Yuifu ba yuntieŋo cĩŋgu-i, baa da ni-imarnintaamba, aa da nuəmba haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba kaal terni-na hiere. ²⁴ Yesu wuə waŋ baa-ba wuə: «Biriŋ na kũŋ, biloŋo saa ku, u duəfũŋ.» Baa bir yaŋ aa ta ba cõmuəŋ-yo. ²⁵ Baa hiel nuəmba-i kuləŋ uŋ waa dũŋgu maŋ nuə-i aa Yesu wuə suur. Uŋ suurii, wuə bel biloŋo naŋ-na, wuə bi sire. ²⁶ Nelma faŋ maa pãŋ gbuo terieŋgu faŋgu-i hiere.

Yesu puurii yiriemba hãi yufieŋa

²⁷ Yesuŋ juə hel tuə kũŋ, yiriemba namba cu u huəŋ-nu. Ba waa ba hãi; ta ba fara ba piiye baa-yo wuə: «*Davidi hãayëlŋ nuə, jande ce hujarre-yie aa ŋ puur i yufieŋa-i.»

²⁸ Uŋ kaa hi cīŋgu-i, baa jo ji yiera u caaŋgu-na. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na hūyāa-ma wuɔ mi gbāa puur na yufieŋa-i wei?»

Baa cira: «Itie, i hūyāa-ma.»

²⁹ Yesu wuɔ yieya ba yufieŋa-i aa naa cira: «Ma ce ŋaa naŋ hūyāa-ma dumaal!» ³⁰ Ba yufieŋ aa bi pāŋ puur. Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ma hel. ³¹ Baŋ taa, ba saa gbāa fiinaŋ-mei, baa wuɔra gbuo nelle-i hiere baa-ma.

Yesu ciε bobo naŋo gbāa tuɔ piiye

³² Yirieŋ daabaŋ birii ta ba hel, baa jo baa bobo naŋo Yesu wulaa. *Jīna'i naa ciε-yo dumaano-na. ³³ Yesu wuɔ donya jīna daayo-i naacolŋo-na. Naacolŋ wuɔ pāŋ doŋ tuɔ piiye. Kuɔ ce nuɔmba-i gberε. Baa ta ba piiye wuɔ: «Iŋ siire, i saa da daama temma-i dede *Isirahel-na!»

³⁴ *Fariŋeɓbaa-baŋ'a ba ka waŋ mamaŋ, baa bir yaŋ aa ta ba piiye wuɔ: «Jīna ba yuntieŋo‡ yaa hāa-yo himma famma-i u tuɔ donya jīnabaa-ba-i nuɔmba-na.»

Nuɔmba hujarre bilaa Yesu-i

³⁵ Yesu taa u wuɔra nileiŋa-na hiere u waŋ Diiloŋ-nelma-i *Diilonelhāalādūnni-na aa tuɔ waŋ *Diiloŋ-bāaŋgu *Neldɔdolma-i aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sīnni-na hiere u kā. ³⁶ Nuɔmba naa mulieŋ aa ba kūɔma naa tiraa kara ŋaa tūlmba maŋ tieŋo sī-bei. Yesuŋ daa-ba dumaano-na, ba hujarre gbuu bel-o. ³⁷ Wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Dīmma dii bɔi a ne da ma kartaamba saa ciinu. ³⁸ Cāarāŋ suontieŋo-i u puor nuɔmba namba naara.»

‡ 9:34 Ba bī *Sitāni yaa *jīna ba yuntieŋo-i. Niεŋ 12.22-28.

10

*Yesu hãa u hãalãbiemba-i himma
(Marke 3.13-19; Like 6.12-16)*

¹ Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ bī u *hãalãbiɛŋ cĩncieluo ba hãi baamba-i a hã-ba himma ba da ba gbãa ta ba donya *jĩnabaa-ba-i aa ta ba sire jaamba-i ba sĩnni-na hiere. ² U hãalãbiemba famba yaa u *pɔpuɔrbiemba-i. Ba yireiŋa yaa daaya: Dĩelã-wuɔŋo yaa Simɔ, baa u hãaŋo-i Āndere. Simɔ yerre nande yaa Pɛr. A naara Sebede bɛmba-i ba hãi-i-na: Sake baa Nsãa-i. ³ A naara Filipu baa Batelemi. Toma baa Matie. Matie waa *nampohũutierŋo. A naara Sake maŋ Alfe biɛŋo-i, baa Tade. ⁴ A naara Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i, baa *Yuda-Isikaro. U yaa juɔ hel Yesu huɔŋgu-na.

*Yesu puɔraa u pɔpuɔrbiemba-i
(Marke 6.7-13; Like 9.1-6)*

⁵ Yesuŋ hãa u *pɔpuɔrbiemba-i himma-i, wuɔ puɔr-ba aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Mi saa cira na kã *niɛraaŋ wulaa, mi saa bi cira na kã *Samari. ⁶ Kãaŋ *Isirahel-baamba yaa wulaa-i. Ba baala ŋaa tũlmba. ⁷ Da na hi terierŋgu terierŋgu, na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilon-ɓãaŋgu piyaa tĩ. ⁸ Taa na sire jaamba-i baa bikuomba-i baa *wontuɔrmba-i. Taa na donya *jĩnabaa-ba-i nuɔmba-na. Na daa ku fõŋgũɔ-i gbãŋgbãŋ, taa na bi ce na hã nuɔmba-i gbãŋgbãŋ. ⁹ Da na 'a na ta, molo baa biɛ gbɛiŋa, ¹⁰ molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ jorŋgoruo naŋo a naara uŋ diyaa umaŋ, molo baa biɛ naatenni, molo baa bi biɛ bũɔle. Maacembilonŋo saaya baa u yerreŋ kalaanŋu.

¹¹ «Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, na taara hartiefɛfiɛŋo baa na fɛrɛ igẽna. Da na da hartierŋo, na tĩɛna baa u yaa-i a ji hi na tamma-i nelle fande-na. ¹² Da na suur dumelle maŋ nuɔ-i, na cira: <Tĩyãaŋ dei!» ¹³ Da ba siɛ na har dumelle

fande-na, Diilo yaŋ na jaaluŋgu kāyã di taamba-i; ŋga da ba saa sie na har-bei, Diilo yaŋ ba t̄ie ba temma-i. ¹⁴ Da na kā terieŋgu maŋ nuo-i aa ba'a ba sa taara ba da na yufelle, na pir na nallu-i na ta aa naa yaŋ-ba. ¹⁵ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ da ba ce mafamma-i, Diiloŋ duo ji tuo yuu nuomba-i yiŋgu maŋ nuo-i, uŋ ka haa kumaŋ kutaamba-na, ku ka balaŋ yaŋ Sodɔmutaamba kũŋgu-i baa Gomortaamba kũŋgu-i.»*

Mul̄ēma maŋ dii Diiloŋ-maacemma-na

(Marke 13.9-13; Like 21.12-19)

¹⁶ «Na saa da, miŋ puɔraa-na dumandɛ-i, kuu dii ŋaa mi cieŋ t̄ulmba ka dii-ba maamunaamba-na. Terieŋgu faŋgu-na, taa na suo na fereŋ belma, aa na baa yaŋ ba da cãlmuo haa-nei. ¹⁷ Yaŋ mi gboya-nei j̄ina: Ba ka b̄i-na fãamaambaa-ba wulaa ka ger-na. Ba ka muo-na *Diilonelhãalãdũnni-na. ¹⁸ Ba ka kā baa-na f̄ŋḡɔtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Na ka hi-ba kusuoŋ-nu'i baa *nieraamba-i hiere a piiye naŋ suonur kumaŋ mei kũŋgu-na. ¹⁹ Da ba ji bel-na da ba ka yuu-na, baa na tie holle wuo na sie ka suo naŋ ka waŋ mamaŋ; yaŋ mafamma-i na hã Diiloŋo, u kaa pigãaŋ-na baa-ma terduoŋgu faŋgu-na. ²⁰ Ku saa ce ŋaa nelma famma-i namaa kusũnniŋ-maama'i kaa waa de! Na To yaa kaa ce u *Yalle dii-ma na hõmmu-na na waŋ-ma.

²¹ «Banamba ka bel ba fereŋ hãmba hã-ba wuo ba ko-ba, banamba ba fereŋ mɔlbaa, banamba ba bisãlmba, banamba bi sire pu baa ba b̄incuomba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ²² Nuomba-i hiere ba ka bigãaŋ-na mei maama-na. ŋga umaŋ duo nyaar ka hi ku bãlma-i, kutieŋo ka kor. ²³ Da ba donya-nei nel daade-na, na gbar na kā daade-na. Mi waŋ

* ^{10:15} Sodɔmutaamba kũŋgu-i baa Gomortaamba kũŋgu-i: Nieŋ Miwaanjo j̄inammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 18–19.

ninsonjo-i baa-na: *Molon-Bierjo ka bir jo ji da na saa hi *Isirahel nilciņa-i hiere.

²⁴ «Na saa da, *hāalābiloņo sa maar u hāalātieņo-i, aa maacembiloņo sa bi maar u yuntieņo-i. ²⁵ Hāalābiloņo jōguoņ u ce u hāalātieņo temma aa maacembiloņo jōguoņ u ce u yuntieņo temma. Da ba gbē dumellentieņo-i wuō *Belsebul† ba ka tuora u dumellenj-baamba-i ka hi hie?»

Umaņ saaya kāalāmma

(Like 12.2-9)

²⁶ Yesuņ waaņ mafamma-i wuō cira: «Terieņgu faņgu-na, baa na ta na kāalā nuōmba-i. Mamaņ fuyaa hiere, ma ka hel. ²⁷ Da mi fuo waņ mamaņ baa-na, hilaaņ na muonu-mei na gbuo terni-i hiere. ²⁸ Baa na ta na kāalā bamaņ gbāa ko-na aa ba sie gbāa ce bīņkūņgu na yaleiņa-na. Umaņ dii kāalāmma, u yaa ņaa Diiloņo-i; u yaa gbāa caa-na baa na yaleiņa-i hiere. ²⁹ Tigālāamba hāi sullu saa cor warbelle diei; a ne da na To duō saa hūu-ma, u diei sie gbāa par diire. ³⁰ Halle na yukuōsīni maņ daani-i, Diiloņo kāaņni hiere. ³¹ Terieņgu faņgu-na, baa na ta na tie holle; na boyaa tigālāamba-na titirre.

³² «Umaņ duō yiera-mei nuōmba yaaņga-na wuō mei wuoņo, muōmi ka bi yiera-mei mi To maņ dōro-i-na u yaaņga-na wuō kutieņo-i mei bi wuoņo. ³³ ņga umaņ duō cīina-mie nuōmba yaaņga-na, muōmi ka bi cīina kutieņo-i mi To maņ dōro-i-na u yaaņga-na.»

Yesu saa jo baa yaafēlle

(Like 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Baa na ta na ne wuō sī mi juō baa yaafēlle hīema-na; mi saa jo baa yaafēlle, mi juō baa berru. ³⁵ Mi juō da mi ji gbo bepuōmba-i baa ba tobaa-ba-i, aa gbo biemba-i baa

† 10:25 *Sitāni yerre nande yaa *Belsebul. Niēņ 12.24-28.

ba nyubaa-ba-i, aa bi gbo caamba-i baa ba hũɔbaa-ba-i.

³⁶ Naŋ fereŋ dũŋ-baamba ka bigaaŋ-ni. ‡

³⁷ «Umaŋ duɔ dɔl u bĩncuɔmba-i yaŋ muɔŋo-i, kutieŋo sie gbãa cu mi huoŋ-nu. Umaŋ duɔ bi dɔl u bisãlmba-i yaŋ muɔŋo-i, kutieŋo sie gbãa cu mi huoŋ-nu. ³⁸ Aa umaŋ duɔ u sa sie mulĩema-i baa kuliŋgu-i, u sie gbãa cu mi huoŋ-nu. ³⁹ Umaŋ duɔ tuɔ kaal baa u yuŋgu yoŋ, kutieŋo ka kɔsuɔŋ u fere. Ŋga umaŋ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fere mei maama-na, u ka da cicĩlma maŋ sa tĩeŋ dede-i.»

Ānfafamma pã ma tieŋo-i

(Marke 9.41)

⁴⁰ «Umaŋ duɔ suɔ na belma, kutieŋo suyaa mei belma yaa-i. A ne da umaŋ duɔ suɔ muɔmi belma, u suyaa mi pɔpuɔrtieŋo belma yaa-i. ⁴¹ Umaŋ duɔ ne *Di-iloŋpɔpuɔrbiloŋo maacemma-i aa bel-o fafamma, Diiloŋ uŋ ka pã u pɔpuɔrbiloŋo-i dumaa, u ka bi pã kutieŋo-i dumei. Umaŋ duɔ bel nelviŋo-i fafamma wuɔ nelviŋo, Diiloŋo ka pã kutieŋo-i a saa baa nelviŋo-i. ⁴² Umaŋ duɔ ne mi *hãalãbiloŋo-i baa u yornumma-i aa hã-yo hũŋkolŋo-i yoŋ u nyɔŋ, mi waŋ ninsoŋo-i baa-na, u sie naa u daluɔ-i Diiloŋo wulaa.»

11

Nsãa-Batise puɔraa ba jo Yesu wulaa

(Like 7.18-23)

¹ Yesuŋ juɔ piiye tĩ baa u *hãalãbieŋ cĩncieluo ba hã baamba-i, wuɔ sire suur nilẽiŋa-na tuɔ wuɔra u waŋ Diiloŋ-nelma-i. ² Nsãa wuɔ tĩe dii kaso-i-na aa naa nu *Kirsan ceŋ mamaŋ hiere. Wuɔ puɔr u hãalãbiemba-i wuɔ ba ka yuu-yo ³ keɛ *Korŋkortieŋo maŋ saaya u jo, u yaa

‡ 10:36 Mise (Michée) 7.6

ufarjo-i wei sisə uu dii huonj-nu? Baa kã ka hi Yesu-i baa-ma. ⁴ Yesu wuə gbě-ba wuə: «Kãañ na ka tũnu Nsãa-i baa nañ nuñ mamañ baa nañ dañ mamañ: ⁵ Yiriemba yufieña puurii, murgubaa-ba wuə, *wontuormba jarma taa-bei, tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuə *Neldəđəłma.* ⁶ Umañ gbeini-i da ni saa ji guəl mi huonju-na, kutienjo yungu dəlaa.»

Nsãa-Batise s̄inni-i
(Like 7.24-35)

⁷ Nsãa pəpuərbiembañ taa, Yesu wuə tuə taara u pigãañ nuomba-i Nsãa s̄inni-i. Wuə yuu-ba wuə: «Na kãa ka ne bige-i h̄ienju-na? Fafalmuñ sagallañ h̄ienju-i dumaa, na kãa ka ne ku yaa wei? ⁸ Namaa kãa ka ne bige-i? Na kãa ka ne umañ diyaa b̄imb̄ifafanni wei? Ma s̄i bamañ diyaañ b̄imb̄ifafanni-i baa dii t̄iena f̄ɔnḡotaamba d̄unniñ k̄e? ⁹ Ŋga namaa kãa ka ne bige-i? Ma s̄i na kãa ka ne *Diilopəpuərbiloñ'o'i k̄e? Aa naacoljo faño-i, mi tũnu-nei: U maaraa Diilopəpuərbiloñ-o-i. ¹⁰ Ma nyegãañ Diilonj-nelma-na wuə:

«*Mi ka puər mi pəpuərbiloñ wuəya ta ŋ yaañ-na ka cãa ŋ h̄umelle-i*†,

ba gbě Nsãa yaa-i. ¹¹ Mi wañ ninsonjo-i baa-na: *Nsãa-Batise temma saa hi hoñ yogo caañ-biembra-na. A ne da umañ si dii baa yungu *Diilonj-nelle-na, u maaraa Nsãa-i. ¹² A doñ dii Nsãa-Batise b̄aañ-nu, ji hi baa nyungo, nelbalaamba c̄inaana *Diilonj-nellentes̄inni-i aa ta ba taara ba h̄uu u nelle-i ce-de ba diele.‡ ¹³ Diilopəpuərbiembra-i

* 11:5 Niēñ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 35.5-6; 61.1. † 11:10 Malaki (Malachie) 3.1 ‡ 11:12 Gir̄ekimma-na terienj daaku gbãa bi nu nuñ daama-i: Dii Nsãa-Batise b̄aañ-nu ji hi baa nyungo *Diilonj-nelle kpakpaa di h̄umelle-i di hiel-de. Aa nuomba gbãañ kpelle da ba suur-diē.

hiere ka hel baa *Moisi-i ba siire piiye Diilonj-nellentesinni maama a ji hi Nsãa-Batise bãanġu-i. ¹⁴ Na saaya na suo wuɔ banj waanġ *Eli manġ maama-i wuɔ u ka jo, u yaa juɔ Nsãa-i. ¹⁵ Umanġ duɔ u ka nu, u nu!»

¹⁶ Aa naa cira: «Mi gbãa saa fiefie ku nuɔmba-i baa haba-i? Mi gbãa saa-ba baa bisãlmba manġ tĩenaana ponsanatigerrenġ. Banamba ta ba wanġ baa banamba-i wuɔ:

¹⁷ «I hulii tulammu hã-na, na saa nyenġ.

I hãl kuliinġ-neini hã-na, na saa kaal.»

¹⁸ Nsãa juɔ, u sa dii dibelle u nunġu-na, u sa nyonġ kolma, na cira wuɔ *jĩna dii u yunġu-na. ¹⁹ *Molonġ-Bienġ unġ wuɔ aa tuɔ nyonġ, na sire ta na piiye wuɔ: «Naacolġ daa fuɔ bi yii baa niwuoni yaa-i yonġ baa konyolle! Aa tiraa sire bel jĩeru baa *nampohũutaamba baa nelbabalaamba.» Ŋga Diilonġ-nelma fafaanġu da u maacemma'i nuɔ-i.»

Sũlma haraa nilienġa nanġa-na

(Like 10.13-15)

²⁰ Yesunġ cie gberε-weima boi nilienġa manġ nuɔ-i, a taanġ baa sa hũu-ma nanna ba cilɔbabalaġo-i. Yesu wuɔ donġ tuɔ wanġ baa-ba wuɔ: ²¹ «Korasitaanġ namaanġo-i, sũlma haraa-nei! Betisadataanġ namaanġo-i, sũlma haraa-nei! Gbere manġ cie namaa hɔlma-na, kuɔ uu naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa baa naa kũnna cuonġu ba ferēnġ nuɔ aa dii buɔr ba jonġorbaa a pigãanġ wuɔ ba naana ba cilɔbabalaġo-i! ²² Terienġu fanġu-na, mi tĩnu-nei: Diilonġ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, unġ ka haa kumanġ nei, ku ka balanġ yanġ Tiirtaamba kũnġu-i baa Sidɔtaamba kũnġu-i hiere. ²³ Kafarnamutaanġ namaanġo-i, na daa nie sĩ na kaa da Diilonġo-i wei? Na tãal na ferε, na ta na kã

§ 11:22 Kumānġ haa Tiirtaamba-na baa Sidɔtaamba-na: Niēnġ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 23.1-18; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 26; Yowel sebe-i-na (Joël) 4.4-8; Amosi sebe-i-na (Amos) 1.9-10.

dāamu-na. Gβere maŋ cie namaa nelle-na^{*}, kuɔ uu naa ce Sodomu yaa nuɔ-i, nyuŋgo daayo-na, nelle fande naa waa yogo. †²⁴ Terieŋgu faŋgu-na, mi tūnu-nei, kumaŋ ka haa-nei gēŋgeryiŋgu-na, Sodomu kūŋgu ka waa hāaŋo.»

(Like 10.21-22)

²⁵ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ cira: «Baba, nuɔnei Yuntien nuɔ dɔrɔ-i-na baa hīema-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huɔŋga-i cēcēmuntaamba-na baa seβesuɔtaamba-na aa cer pigāaŋ bisāmbiamba-i baa-ka, ŋ jaaluŋgu boi. ²⁶ Ninsoŋo, ŋ cie ŋ huɔŋga yaa dumaŋo-na, Baba.»

²⁷ Aa naa waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Mi To birii weima-i hiere hā-mi. Da ma hel Tuɔŋo-na, molo sa suɔ Beɓolŋo-i, aa da ma bi hel Beɓolŋo-na baa uŋ taaraŋ u pigāaŋ bamaŋ baa-yo, molo sa suɔ Tuɔŋo-i.»

Fiisaanŋu dii Yesu huɔŋgu-na

²⁸ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa namaŋ tūyāa conŋorni ta ni ko-na, juɔŋ mi ji har-na na fiisa. ²⁹ Mi huɔŋga sa doŋ, aa mi sa teteŋ mi fere. Juɔŋ mi ji haa mi conŋoruɔŋgu-i hā-na na cu mi huɔŋ-nu ku yaa na ka da fiisaanŋu. ³⁰ Mi conŋoruɔŋgu si dii yonduo, mi tusālle dii fiefieŋe.»

12

Yitiēanŋu maama-i

(Marke 2.23-28; Like 6.1-5)

¹ Yibieŋa faŋa-na, *yitiēanŋu nanŋu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. A ne da nyulmu waa u *hāalābiemba-na. Baa doŋ ta ba kar bile-i ba wuo. ²*Fariŋiēbaa-ba daa mafamma-i ce niē? Baa sire ta ba piie

^{*} 11:23 Niēŋ 8.5-17; 9.1-8; na ka da gβere-weima namma. † 11:23 Sodomu: Niēŋ u kūŋgu-i Miwaanŋo jīnammanŋ-seβe-i-na (Genèse) 19.24-28.

baa Yesu-i wuo: «Ne η hāalābiemba-i, kumaŋ saa saaya ku ce yitīenanġu-na ba ce ku yaa-i!»

³ Yesu wuo cira: «Nyulmu naŋ bilaa *Davidi-i baa u nuomba-i wuo ce kumaŋ, ma sī na kalaan-ku ke? ⁴ Davidi suurii Diilon-đungu-na a biε Diilon-buruo-i ba wuo baa u nuomba-i.* A ne da a saa baa miε Diilon-hūmelle-i, da kuo *Diilojigāntieŋ nuo sī, η siε gbāa wuo buruo faŋo-i. ⁵ Ma sī na bi kalaan *ānjīnamma-i ke? Wuo nelie saa saaya u ce maacemma yitīenanġu-na, ŋga Diilojigāntaamba ce maacemma-i *Diilodubuo-i-na aa molo sa kāŋ-ku wuo cālmuo. ⁶ A ne da bande-i-na, kunaŋgu dii kumaŋ maaraa Diilodubuo-i. ⁷ Diilono ciera wuo: «*Taa na ce hujarre na-naa nuo* ku yaa dolaan-miŋ ku yaŋ na niikonni-i.»† Kuo na taa na suo nel daama yuŋgu-i, naa naa saa ta na cāl nuomba-i na yuŋ-nu. ⁸ A tiraa naara kufaŋgu-i: *Molon-Bieŋo yaa yitīenanġu tieno-i.»

Yesu siire nagāduola naŋo

(Marke 3.1-6; Like 6.6-11)

⁹ Yesuŋ juo piiye baa *Farišiebaa-ba-i tī, wuo ta kā *Diilonelhāalādūŋgu-na. ¹⁰ Naacolŋo naŋo waa ba hōlma-na, u naŋga diei naa minanġ. Farišiebaa baa ta ba taara āntāalāmma da ba haa Yesu-i-na, a ce dumaanġo-na baa yuu-yo wuo: «A saa baa miε Diilon-hūmelle-i, η gbāa sire jeinġo *yitīenanġu-na wei?»

¹¹ Yesu wuo cira: «Namaanġo-na, umaŋ duo waa baa tūmaanġo diei yoŋ u kūdūŋgu-na aa tūmaanġo daayo par suur fuonġ-nu yitīenanġu-na, kutierġo ka yaŋ-yo dii fuonġu-na wuo yitīenanġu wei? ¹² Nelbilonġo-i baa tūmaanġo-i, hai bōyaa? Terienġu faŋgu-na, ānfafamma gbāa ce yitīenanġu-na, weima si dii.» ¹³ Aa naa waŋ baa naacolŋ

* ^{12:4} Niεŋ Samiel sebedielāŋo-na (1 Samuel) 21.2-7. † ^{12:7} Ose (Osée) 6.6

daayo-i wuɔ: «Fara η nanɔa-i.» Naacolɔŋ wuɔ bi fara u nanɔa-i, kaa firnu kananɔa temma-i. ¹⁴ Farisĩɛbaa baa pãŋ hel ka ta ba da ba-naa Yesu kommaŋ-kũŋgu-na.

Yesu yaa Itieŋo cãarãŋo-i

¹⁵ Yesuŋ juɔ suɔ wuɔ ba taara ba ko-yo, wuɔ ta halan terienɔgu-na. Nuonɔ baa kũɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ. Jaamba waa ba hɔlma-na. Wuɔ sire-bei hiere ¹⁶ aa naa waŋ-ma kuola-meɪ baa-ba wuɔ ba baa yaŋ molo suɔ wuɔ u yaa siire-bei. ¹⁷ Diiloŋ uŋ puɔraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sĩ daama-i wei? Isayi waanɔ-ma wuɔ:

«Diiloŋo ciɛra wuɔ:

¹⁸ *«Mi hielaa mi cãarãŋo yaa daayo.*

U maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ.

U yaa fiɛŋ mi huonɔa-i.

*Mi ka hã-yo mi *Yalle-i.*

U yaa ka pigãaŋ nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere baa hũmeviile-i.

¹⁹ *U siɛ gãŋ baa moloŋo.*

U sa jo duɔ ji hohuola baa moloŋo.

Molo siɛ nu u piiye hũŋgbesenniŋ.

²⁰ *U siɛ perieŋ terre maŋ kaanu tĩ, aa u siɛ dĩŋ dãamu maŋ kusiriiye tĩ.*

U ka waa ma yaa nuɔ-i fuɔ nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba ji hũu viisĩnni maama-i.

²¹ *Nuɔmba-i hiere ba ka haa ba nanɔa-i yuɔ.»*†

Yesu hilaa baa u himma-i hie?

(Marke 3.22-30; Like 11.14-23)

²² Ku huonɔgu-na, baa ji jo baa bobo-yironɔ naŋo-i Yesu wulaa. *Jinabaa-ba'i naa ciɛ-yo dumaanɔ-na. Yesu wuɔ puur u yufieŋa-i aa naa ce u tuɔ gbã u piiye. ²³ Kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku biyaa ŋaa *Davidi hãayɛlɔ yaa-i?» ²⁴ *Farisĩɛbaa-baŋ

† 12:21 Isayi (Ésaïe) 42.1-4

juo nu-ma, baa gbě-ku dumaa wuo: «Jĩna ba yuntienjo-i *Belsebul[§] yaa hãa naacolŋ daayo-i himma-i u tuo donya jĩnabaa-ba-i.»

²⁵ Yesu wuo suo baa-ba. Wuo gbě-ba wuo: «Da ŋ da neduolŋ-baanŋ namaaŋo-i na sa gbo, yiinggu dii baa yiinggu na nelle ka muonu. Da na bi waa cĩinggu-na sisɔ dumelle-na aa na sa taara na da na-naa, na dumelle ka muonu. ²⁶ *Sitāni duo tuo donya fuo ferŋ baamba-i, ma sī kuu dii ŋaa u gāŋ baa u ferɛ ke? Dumaanjo-na, u fōŋgũɔ ce niɛ aa cɔ u wulaa? ²⁷ Na gbě-ku dumaa wuo Belsebul yaa hãa muo himma-i mi ta mi donya jĩnabaa-ba-i, namaa nuomba fuo, hai moloŋo-i hãa bafamba-i himma-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa ferŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁸ Muo fuo, *Diiloŋ-Yalle yaa hãa-mi himma-i mi ta mi donya jĩnabaa-ba-i. Ku yaa pigāaŋ wuo *Diiloŋ-bāaŋgu paa-nei tĩ.

²⁹ «Hai moloŋo-i gbãa suur u nabienŋ dũŋgu-na a biera u bĩmbĩnni-i hel baa-ni aa u nabienjo yaŋ-yo dumaa? Ŋga kutienŋ duo bel u nabienjo-i vaa-yo igēna, u gbãa suur biera u bĩmbĩnni-i hiere ta baa-ni.

³⁰ «Umanŋ duo uu si dii baa-mi, kuu dii ŋaa kutienjo bigāaŋ-mi; aa umanŋ duo u sa tigiinŋ baa-mi, kuu dii ŋaa u pisällã.

³¹ «Mi tũnu-nei: Nelbiliembanŋ cāl Diiloŋo-i aa ta ba haa tuosĩnni maŋ yuo hiere, u gbãa ce jande bei aa yaŋ ma tĩ. Ŋga umanŋ duo tuora u *Yalle-i, jande cɛraa u ce-yuo hĩema-na, jande cɛraa u ce-yuo dorɔ-i-na. ³² Umanŋ duo waŋ āndababalaanŋu hã *Moloŋ-Bienjo-i, ma gbãa tĩ. Ŋga umanŋ duo piiye āndaparaanŋu hã Diiloŋ-Yalle-i, ma sie tĩ nyunŋo, ma sie tĩ bisĩnuo.

³³ «Tibifafaanŋu yaa maanŋ biefefeinŋa-i. Tibibabalaanŋu maŋ biebabaleinŋa. Ba suo tibiinŋu-i ku bierja yaa nuo-i.

§ 12:24 *Sitāni yerre nande yaa *Belsebul.

³⁴ Nelbabelaŋ namaa temma-i daana-i! Naŋ balaŋ, nelfafamma ce nie aa hel na nunni-na? Neliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋgaŋ yuu baa mamaŋ, ma yaa hilaŋ ŋ nuŋgu-na. ³⁵ Nelfɛfɛiŋ u ɔnfafamma hel u hɔfafanga'i nuɔ-i. Aa nelbalaŋ u maacembabalamma hel u hɔbabalaŋga'i nuɔ-i. ³⁶ Mi tūnu-nei: Gɛŋgeryiŋgu-na, bamaŋ waŋ ɔndasɔsɔnni-i hiere, Diiloŋo ka gɔŋ baa-ba. ³⁷ Diiloŋo ka ne naŋ fɛrɛŋ nuŋ-ɔndaŋgu yaa-i aa cira ŋ cɔlɔ sisɔ ŋ saa cɔl.»

*Nuɔmba ciera Yesu ce himma ba ne
(Marke 8.11-12; Like 11.29-32)*

³⁸ Yesuŋ juɔ piye tī, *ɔnjɔnamma pigɔataamba namba-i baa *Farisɛbaa-ba namba cira: «Hɔalɔtie, i taara ŋ ce himma i ne.»

³⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fieɛie ku nuɔmba saa fa, ba jɛnaamba sa ku! Ba gbɛ-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Bɔŋkūŋgu sa ce dii hɔ-na. *Yonasiŋ cie mamaŋ, ma ka saanu baa-na. ⁴⁰ Yonasiŋ cie yinni siei-i dumaa teterieŋo kusūŋgu-na*, *Moloŋ-Bieŋo ka bi ce yinni siei-i dumei hɛma-na. ⁴¹ Ninivetaamba nuɔ Yonasi nuŋgu-i aa nanna ba cilɔbalaŋo-i†, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Yonasi-i aa na yagar wuɔ na sie nu u nuŋgu-i! Diiloŋ duo ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cɔlɔ cemma. ⁴² Gɛŋgeryiŋgu-na, Seba nellentieŋ‡ ka da nuŋgu fieɛie ku nuɔŋ namaŋo-na. Fuɔ siire termaŋ daaku-na a karnu nilɛiŋa-i hiere ji nu *Salomɔ nelma-i, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Salomɔ-i aa na yagar na sa nu u nuŋgu-i!»

* 12:40 Niɛŋ Yonasi sebe-i-na (Jonas) 2.1. † 12:41 Yonasi (Jonas) 3.5-10 ‡ 12:42 Nellentieŋ daayo waa ciciɛŋo a saanu baa mamaŋ nyegɔŋ girekimma-na.

Jīna duō bir jo u sa fa
(*Like 11.24-26*)

⁴³ Ku huonḡu-na, Yesu wuō cira: «*Jīna duō waa moloḡo-na aa ji hel, u kā ka tuō wuōra u bīḡ hīeḡ-nu duō taara muntīenammu. ⁴⁴ Duō saa ka da, u cira: «Mi ka bir kā mi muntercolōmmu-na.» Aa bi bir. Duō kā ka da bīḡkūḡu si dii kutieḡo huōḡa-na, aa u gbuu migāaḡ-ka da welewele aa tigiḡ-ka, ⁴⁵ u bir ka bī u najīnabaa niehāi, bamaḡ balaḡ yaḡ ufaḡo-i ba jo ji suur tīena-kei. Da ba suur tīena dumaḡo-na, ku migāaḡ balaḡ kutieḡo-na a yaḡ dīelā-kūḡu-i. Mafamma temma yaa ka da fiefie ku nuōmba-i; ba saa fa.»

Yesu baamba juō da ba ji ne-yo
(*Marke 3.31-35; Like 8.19-21*)

⁴⁶ Yesuḡ waa tuō piye baa nuōmba-i, u nyu wuō jo baa u hāmba-i da ba ji ne-yo. Baḡ juō ji da u piye, baa yiera ḡōḡḡōḡ-nu. ⁴⁷ Naacolḡo naḡ wuō da-ba aa naa pie waḡ baa Yesu-i wuō: «ḡ nyu-i baa ḡ hāmba juō da ba ji ne-ni, baa dii yiera ḡōḡḡōḡu-na ta ba cie-ni.»

⁴⁸ Yesu wuō gbē naacolḡo-i wuō: «Na suō mi nyu-i baa mi hāmba-i wei?» ⁴⁹ Aa naa wuōra pigāaḡ u *hāalā-biamba-i baa u naḡa aa cira: «Mi nyu-i baa mi hāmba yaa daaba. ⁵⁰ Bamaḡ cieḡ mi To maḡ dōrō-i-na u huōḡa-i, ba yaa mi hāmba-i, ba yaa mi tūōbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

13

Fūmanarāḡo naḡ maama
(*Marke 4.1-9; Like 8.4-8*)

¹ Yinduōḡu faḡu-na, Yesu wuō sire hel kā ka tīena dalaḡa nuḡu-na. ² Nuōmba jo ji yu-yuō. Wuō bel nyugūḡ beḡo naḡo-na tīena aa nuōmba waa bomborma-na. ³ Uḡ tīenaana, wuō bie gbāneini tuō naḡ baa-ba wuō:

«Naacolŋo naŋo kã ka naŋ fũma u suonŋu-na. ⁴ Fũma naŋo kã ka diire hũmellen-huon-na, huriimba jo ji wuo ufaŋo-i. ⁵ Unaŋo kã ka diire tãmpellen-terien-nu. Hĩema saa waa bɔi terienŋu-na; a ce u pa yaŋ unaŋo-i. ⁶ Uŋ paa, u kaasĩnni saa gbãa suur kã yaan-na. Bãanŋuŋ juo doŋ ta ku jo, wuɔ kuol hiere kpẽmmu! ⁷ Unaŋo kã ka diire hĩen-nu. Hĩenŋu tu suuye-yuɔ. ⁸ Umaŋ diirriye suon-huonŋa-na munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unaŋo bienŋa komuonŋa da-a-ndii, unaŋo bienŋa komuonŋa sa-a-siei, un-ano komuonŋa baa cĩncielbaa.»

⁹ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Umaŋ duɔ u ka nu, u nu!»

Kumaŋ cie Yesu tuɔ naŋ gbãenini-i

(*Marke 4.10-12; Like 8.9-10*)

¹⁰ Yesuŋ juo naŋ tĩ, u *hãalãbiemba pie u caan-nu ka cira: «Itie, bige-i cie ŋ ta ŋ naŋ gbãenini baa nuɔmba-i?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilonŋo cie baa namaanŋo-i. U *nel-lentesĩnni maama maŋ fuyaa, u pigãan namaanŋo-i baa-ma, a ne da banamba sa suɔ kuanŋu mei. ¹² Umaŋ duɔ tuɔ suɔ yiŋgu, kuanŋu ka ta ku naara u sɔsuɔmunŋu-i; ŋga umaŋ duɔ u sa suɔ bĩŋkũŋgu, celle-kũŋgu maŋ uŋ suɔ-kuŋ, ku ka kor-yuɔ. ¹³ Na saa da, kumaŋ cie mi ta mi naŋ gbãenini-i baa-ba, yufienŋa dii baa-ba, ŋga ba sa da baa-ya. Tũnni dii baa-ba, ŋga ba sa nu baa-ni. Ba sa suɔ nelmaŋ kãŋ yanŋa maŋ nuɔ-i. ¹⁴ Diilonŋ uŋ puɔraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sĩ daama-i wei? Isayi waan-ma wuɔ: <Diilonŋo ciɛra wuɔ:

«Na ka ta na nu nelma-i,
ŋga na sie ta na suɔ ma yaanŋa-i.

Na ka ta na ne colcol, ŋga na sie ta na da bĩŋkũŋgu.

¹⁵ Hama-i nuɔ-i?

Bande ku nuɔmba nyaayã ba fere cor;
ba suunu ba tũnni-i

aa suuye ba yufieŋa-i.

Ba sa taara ba da biŋkũngu.

Ba sa taara ba nu weima.

*Ba sa bi taara ba suonu kunaŋgu aa jo mi wulaa mi ji kor-
ba.»* »*

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Namaa fuɔ, na yunni dɔlaa; na da baa na yufieŋa-i aa ta na nu baa na tũnni-i. ¹⁷ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Diilopɔpuɔrbiemba boi baa nelviimba boi taa ba taara ba da naŋ daŋ kumaŋ, aa nu naŋ nuŋ mamaŋ, ŋga ba saa da ma diei, ba saa bi nu ma diei.»

Yesu firiinu fũmanarãŋo gbãnalãaŋgu-i

(Marke 4.13-20; Like 8.11-15)

¹⁸ Yesuŋ waŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Karaŋ na tũnni-i na nu fũmanarãŋo gbãnalãaŋgu yuŋgu-i: ¹⁹ Nuɔmba naŋ hɔmmu dii ŋaa hũmellen-huɔŋga; da ba nu *Diilon-
bãaŋgu maama-i ba sa bel-ma nammu hãi, ba yaŋ *Bi-
gãarãŋo jo ji hiel-ma aa yaŋ-ba. ²⁰ Banaŋ hɔmmu dii
ŋaa tãmpɛllen-terienŋu; da ba nu Diilon-nelma-i ma pãŋ
dɔlnu-bei ba hũu-ma. ²¹ ŋga ma sie gbãa naŋ kaasinni. A
ce dumaŋo-na wein da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ta
ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jina. ²² Banaŋ
hɔmmu dii ŋaa hien-terienŋu; da ba nu Diilon-nelma-i ba
yaŋ añjɔguɔma-i baa gbein-maama jo ji suuye-mei; a ce
ma sa da belle ba wulaa. ²³ A ne da banaŋ hɔmmu dii ŋaa
hiefafamma; da ba nu Diilon-nelma-i ba suɔ ma yuŋgu-i
aa wuɔ ma hũmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa. Kufaŋgu
taamba yaa dii ŋaa fũma maŋ gbuu sire kpatalla; unãŋo
bieŋa komuɔŋa da-a-ndii, unãŋo bieŋa komuɔŋa sa-a-siei,
unãŋo komuɔŋa baa cincielsea.»

Suontienŋo nano baa u bigãarãŋo

* 13:15 Isayi (Ésaie) 6.9-10

²⁴ Yesu wuɔ tiraa naŋ gbānalāaŋgu naŋgu baa-ba wuɔ: «*Diiloŋ-nellentesīnni dii ŋaa moloŋo maŋ siire ka duu dīmma u suoŋgu-na aa jo ji tīena. ²⁵ Iŋuŋgu naŋgu-na, u bigāarāŋo naŋo yaŋ nuɔmba duɔfūŋ aa sire ka naŋ hēbieŋa dīmma hɔlma-na. ²⁶ Dīmmaŋ juɔ ta ma hoŋ huoŋgu-na, suontieŋo maacembiemba da hīeŋ daaku-i. ²⁷ Ba jo ji ta ba yuu suontieŋo-i wuɔ: «Yuntie, ma sī ŋ duu dīmma'i ma kula suoŋgu-na ke, hīeŋgu maama nie?»

²⁸ «Suontieŋo gbē-ba wuɔ: «Unaŋo sī, mi bigāarāŋo naŋo'i cie mafamma-i.»

«Maacembiemba cira: «I kā ka for-ku nanna wei?»

²⁹ «Suontieŋo gbē-ba wuɔ: «Yaŋ-kun, baa na for-ku; da na'a na for-ku, na ka for baa dīmma namma. ³⁰ Yaŋ ni vāa hiere. Dīŋ da ma ji hi karma, mi ka ce ba for ku yaa igēna a tigiŋ-ku caa-ku aa suɔ kar mi dīmma-i dii-ma inoŋgɔ-na hā-mi.»»

Diiloŋ-nellentesīnni dii ŋaa mutardi-belle

(Marke 4.30-32; Like 13.18-19)

³¹ Ku huoŋgu-na, Yesu wuɔ tiraa naŋ gbānalāaŋgu naŋgu baa-ba wuɔ: «*Diiloŋ-nellentesīnni dii ŋaa mutardi-belle maŋ baŋ duu-de. ³² Mutardi-belle yaa yuraanu yaŋ hiere, ŋga da di pa, di sire maar niifielu-i hiere a ce tibiŋgu huriimba ta ba jo ba se kamma kuɔ.»

Diiloŋ-nellentesīnni dii ŋaa konsiini

³³ Aa naa tiraa cira: «*Diiloŋ-nellentesīnni dii ŋaa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluoŋ-nu a du burjūmmu-i kolloyufieŋa siei baa-ni, ni sire-muɔ hiere.»

Kumaŋ cie Yesu tuɔ naŋ gbāneini-i?

(Marke 4.33-34)

³⁴ Yesu waŋ nel daama-i hiere baa nuɔmba-i gbāneiniŋ; duɔ puur duɔ piiye gbānalāaŋgu, a puur duɔ piiye gbānalāaŋgu. ³⁵ *Diilopɔpuɔrbiloŋ uŋ waŋ

mamaŋ ma'i sɪ daama-i wei? Diilopɔpuɔrbiloŋo waan-ma wuɔ: «Diiloŋo ciɛra wuɔ:

«*Mi ji ta mi piiye baa-ba gbãɛiniŋ.*

Mamaŋ naa fuo dii miwaanjo domma-na,

mi ka waŋ-ma baa-ba.»†

Yesu firnu suontienjo-i baa u bigaarãjo-i ba gbãnalãangu-i

³⁶ Yesuŋ juɔ piiye tɪ, wuɔ yan nuɔmba-i aa naa ta kũŋ. U *hãalãbiemba kã u wulaa ka cira: «Niŋ naan gbãnalãangu maŋ wuɔ suontienjo nanjo duu dɪmma aa u bigaarãjo kã ka nan hẽbieŋa dɪmma hɔlma-na, ŋ sa firnu-kuɔ baa-ye i suɔ ku yuŋgu-i wei?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*Molon-Bienjo yaa suontienjo-i; u yaa duu dɪmma-i. ³⁸ U suonŋu yaa miwaanjo-i. Dɪmma yaa bamaŋ cuu Diiloŋo huon-nu aa hẽbieŋa yaa bamaŋ cuu *Bigaarãjo huon-nu. ³⁹ Suontienjo bigaarãjo yaa *Sitãni-i. U yaa kãa ka nan hẽbieŋa-i dɪmma hɔlma-na. Dɪkara-huonŋu yaa miwaanjo tɪmmaŋ-huonŋu-i aa dɪkar-taamba yaa *dɔɔpɔpuɔrbiemba-i. ⁴⁰ Baŋ kaal hɪenŋu-i ba caa-ku dumaa, miwaanjo tɪmma-na, ku ka waa dumei. ⁴¹ Yiinŋu fanŋu-na, Molon-Bienjo ka ce u dɔɔpɔpuɔrbiemba jo ji bel bamaŋ guɔlaŋ nuɔmba gbeini-i baa bamaŋ ciɛŋ ãmbabalma-i hiere a hiel-ba u nelle-na ⁴² ka caa-ba dãnŋbɔguonŋu-na. Kaalunŋu siɛ ji waa dei. ⁴³ Ŋga bamaŋ wuɔyaan Diilon-hũmelle-i, ba ka waa huonŋu fanŋu-na ba To nelle-na ta ba gbu ba caa ŋaa bãansɛniŋgu. Uman duɔ u ka nu, u nu!»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa sɛne

⁴⁴ «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa sɛne maŋ fuyaa suonŋu nanŋu-na, naacolŋo nanjo kã ka paya-yuɔ. U huonŋa gbuu

† 13:35 Gbɛliemaŋ-nalãanŋu (Psaume) 78.2

fě, u migãaŋ fuo-yo aa kã ka suor u nagãŋ-niini-i hiere a jo ji sãa suonŋu faŋgu-i.»

Diiloŋ-nellentesĩnni dii ŋaa niibiliengu

⁴⁵ «*Diiloŋ-nellentesĩnni tiraa ni ye ŋaa torgoceroŋo maŋ taaraayaŋ niibilefafaanni duo sãa. ⁴⁶ U juo da sukpekpelluŋ-kũŋgu naŋgu-i, u kã ka suor u nagãŋ-niini-i hiere a sãa-ku.»

Diiloŋ-nellentesĩnni dii ŋaa juoŋo

⁴⁷ «*Diiloŋ-nellentesĩnni tiraa ni ye ŋaa tetebeljuoŋo. Da ba naŋ juoŋo-i, duo hi teterieŋo teterieŋo, u bel. ⁴⁸ Da ba fa-ba hel baa-ba hũmma-na, ba kã ka tiẽna fiel baafafaamba-i aa nanna baababalaamba-i. ⁴⁹ Miwaano timma ka waa dumei: *Dorɔpɔuɔrbiemba ka jo ji fiel nelbabalaamba-i hiel-ba nelfafaamba-na ⁵⁰ ka dii-ba dãŋgbɔguoŋgu-na. Kaaluŋgu siẽ ji waa dei.»

⁵¹ Yesuŋ waan mafamma-i, wuo yuu u *hãalãbiemba-i wuo: «Miŋ waan mamaŋ, na nuo-ma hiere wei?»

Baa cira: «Ũu, i nuo-ma.»

⁵² Yesu wuo cira: «*Ãnjĩnamma pigãatieŋo maŋ duo hũu-ma hãalã Diiloŋ-nellentesĩnni kũŋgu-i, uu dii ŋaa dumellentieŋo maŋ hielaan bĩmbĩfelenni-i baa niicolõnni-i u muntierammu-na u hã nuomba-i.»

Nasarɛtitaamba cĩnaana Yesu-i
(*Marke 6.1-6; Like 4.16-30*)

⁵³ Yesuŋ juo naŋ gbãneini-i tĩ, wuo ta terieŋgu faŋgu-na ⁵⁴ a kã ba nelle-na‡. Uŋ kãa, wuo kã ba *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka tuo waŋ Diiloŋ-nelma-i baa-ba. Kuɔ cu ba hõmmu-i. Baa ta ba piiye wuo: «Fuo kaa hel baa nelnul daade-i hie? U cie nie tuo gbã u ce hiŋ daama temma-i? ⁵⁵ Ma sĩ fãnaŋo bieŋo yaa ke? Maari bieŋo'i sĩ wei? Fuo hãaŋo naŋo yaa baŋ biŋ-yoŋ Sake-i, unaoŋo-i

‡ 13:54 Ba nelle yaa Nasarɛti. Nieŋ Like 4.16.

Yosefu, unarjo-i Simo aa unarjo-i *Yuda. ⁵⁶ U tũɔbaa-ba dii baa-ye tĩenamman-na. Fuɔ kaa hel baa hiŋ daama-i hie?»

⁵⁷ Kuŋ cie dumaarjo-na, ba saa gbãa hũu Yesu nelma-i. Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Ba kãŋ *Diilopɔpuɔrbiloŋo-i ternina hiere; ŋga u nellerj-baamba-i baa u dũŋ-baamba sa kãŋ-yo.» ⁵⁸ Bar'a ba saa hũu u nelma-i dumaarjo-na, u saa ce gberɛ-weima boi terienjgu-na.

14

Nsãa-Batisiŋ kuu kuliŋgu maŋ (Marke 6.14-29; Like 9.7-9)

¹ Yibienja faŋa-na, fãamaarjo maŋ waa *Galile yunju-na, wuɔ nu ba piye Yesu maama-i. Ba taa ba bĩ-yo *Erɔdi-Āntipasi. ² Wuɔ gbẽ u maacembiemba-i wuɔ: «Naacolŋ daayo-i mi suyaa mie *Nsãa-Batise yaa birii jo. U hilaa kuon-nelle-na jo, ku'i cie u hi hiŋ daama temma-i.» ³ A ne da Erɔdi fuɔ fere yaa naa cie ba bel Nsãa-i vaa-yo aa dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo waa u mɔlɔ cieŋo aa u hũu-yo mɔlŋo wulaa. Ba taa ba bĩ mɔlŋo-i Filipu. ⁴ Uŋ hũyãa-yo dumaarjo-na, Nsãa wuɔ waŋ-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiŋo sĩ. ⁵ Erɔdi wuɔ tuɔ taara u ko-yo. ŋga nuɔmba-i hiere baa naa suɔ wuɔ Nsãa waa *Diilopɔpuɔrbiloŋo. Erɔdi duɔ ne terienjgu fanju-i, korma da-yo baa nuɔmba-i.

⁶ Yiŋgu nanju-na, Erɔdi wuɔ ji tuɔ ce u hommaŋ-yiŋgu ponsaŋgu-i aa naa bĩ u jẽnaamba-i. Erodiyadi bilon wuɔ nyerŋ Erɔdi jẽnaamba yaanŋa-na ponsaŋ daaku-na; kuɔ fũnuŋ dɔlnu Erɔdi. ⁷ Wuɔ pã nuŋgu baa bilon-i wuɔ fuɔ baa Diilonŋo, kere uŋ taaraŋ kumaŋ, u waŋ-ma, u ka hã-yo baa-ku. ⁸ Bilonŋo nyu wuɔ gbo-yo wuɔ u cira u taara Nsãa-Batise yunju. Bilon wuɔ bi cira: «Mi taara ŋ kar Nsãa-Batise yunju-i a dii-ku tasaŋ-na jo baa-ku ji hã-mi bande.» ⁹ Fãamaarjo yaŋ kaa pãŋ bir ka denj birma; ŋga u ka ce-ma niɛ? U yaa pãa nuŋgu-i baa-yo nuɔmba-na.

Wuɔ naa wuɔ cira: «Weima sī.»¹⁰ Aa naa puor ba kā ka kar Nsāa-Batise yunḡu-i dii kaso-i-na¹¹ a dii-ku tasaanjo-na ji hã bilonjo-i baa-ku. Bilonḡ wuɔ hũu-ku hã nyunjo-i baa-ku.¹² Nsāa *hãalãbieḡ baa kā ka biε u bomborre-i ka fuure-die aa naa kā ka tũnu Yesu-i baa-ma.

Yesu hãa nelpũḡḡu nanḡu wuo ye

(Marke 6.30-44; Like 9.10-17; Nsãa 6.1-14)

¹³ Yesuḡ nuɔ nel daama-i, wuɔ biε beḡo ta tuɔ kā u deḡ. Nuɔḡ baa yagar nu-ma aa naa hel niliḡḡa-na a bella nuoraanḡu nuḡḡu-i ta ba nyaanu-yuɔ. ¹⁴ Uḡ kaa hi, wuɔ huɔl, wuɔ u ne da nelpũḡḡu nanḡ temma u yaanḡa-na. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ doḡ tuɔ sire jaamba maḡ waa baa-ba.

¹⁵ Bãanḡuḡ juɔ hir huɔḡḡu-na, u *hãalãbiemba piε kā u wulaa ka cira: «Bãanḡu tĩε tĩ, aa ii dii hĩεḡ-nu, ḡ sa ce nuɔmba bɔrɔ kā niliḡḡa maḡ kɔtɔnni-na ka taara niwuoni sãa wuo wei?»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yunḡu si dii ba da ba kā; namei saaya na hã-ba niwuoni-i ba wuo.»

¹⁷ U hãalãbieḡ baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye bande-i-na yonḡ baa titiraamba hãi.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Juɔḡ baa-ni na ji hã-mi.»

¹⁹ Baa jo baa-ni, wuɔ ce nuɔmba tĩεna hĩεḡḡu-na, aa naa biε buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hãi baanḡ daaba-i a ciir u yunḡu-i dɔrɔ-i-na a jaal Diilonjo-i aa naa bũlnu buruo-i a hã u hãalãbiemba calnu-yuɔ hã nuɔmba-i.

²⁰ Nuɔḡ baa wuo niε yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufiḡ cĩncieluo a hãi. ²¹ Bamaḡ naa waa, ba gbãa yu nuɔmba neifiḡḡa hãi nuɔsiba ndii temma. Caamba nuḡḡu sī baa bisãlmba-i.

Yesu wuɔyaa hũmma dɔrɔ

(Marke 6.45-52; Nsãa 6.16-21)

²² Baŋ bi wuyaa niwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *hāalā-biamba biɛ beŋo-i ta u yaaŋ-na ta ba karnu ba kā bomborre nande-na aa fuɔ wuɔ tīena duɔ ce nuɔmba bɔrɔ kūŋ ba cīnniŋ. ²³ Nuɔmbaŋ juɔ bɔrɔ hiere, wuɔ kā ka nyugūŋ tānuŋgu-na tuɔ cārā Diiloŋo-i. Bāaŋguŋ fiɛ ji tī, wuɔ tīena dii u da-u-diei tuɔ cārā Diiloŋo-i. ²⁴ A ne da huɔŋgu faŋgu-na, u hāalābiamba naa maa baa beŋo-i. Fafalmu naŋ temma sire ta mu jārā-bei. Hūŋ maa ta ma sagalla beŋo-i baa-ba. ²⁵ Cicānjāale-na, Yesu wuɔ sire a tuɔ wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u kā ba wulaa. ²⁶ Baŋ juɔ'a ba ne da u wuɔ u jo hūmma dɔrɔ-i-na, ba huleiŋa gbuu pāŋ caar wuɔ sī isuɔtiero. Baa doŋ ta ba kaasīŋ.

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmei!»

²⁸ Pier wuɔ cira: «Itie, da kuɔ nuɔnei kelkel, ce mi wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na kā ŋ wulaa.»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Jo!» Pier wuɔ hel beŋo-na tuɔ wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u jārā-yuɔ. ³⁰ Uŋ juɔ jɔguɔŋ fafalmu maama-i, u holle pāŋ caar, wuɔ doŋ tuɔ nyierā hūmma-na. Uŋ nyierāŋ dumaaŋo-na, wuɔ tuɔ kaasīŋ wuɔ: «Itie, kor-mi o! Kor-mi!» ³¹ Yesu wuɔ fara u naŋga-i a bel-o aa naa cira: «Ŋ saa haa ŋ naŋga-i miɛ ku haama ku'i ciɛ. Bige-i ciɛ ŋ ce ŋ hɔmmu-i mu hāi?»

³² Uŋ bilaa u naŋga-i dumaaŋo-na, baa kā ka suur beŋo-na, fafal muɔ bi pāŋ yiera. ³³ Bamaŋ waa beŋo-na, baa jo ji dūuna Yesu yaaŋga-na aa naa cira: «Coima saa fa, nuɔnei Diiloŋ-Bieŋ nuɔŋo-i kelkel!»

Yesu siire jaamba Genesareti-i-na

(Marke 6.53-56)

³⁴ Fafalmuŋ yieraaya, Yesubaa baa perieŋ karnu kā Genesareti. ³⁵ Genesaretitaambaŋ daa Yesu-i, baa suɔ-yo aa naa wuɔra tūnu ba-naa ka hel baa kɔtɔnniŋ-nileiŋa-i hiere. Nuɔŋ baa hel jo baa ba jaamba-i hiere ³⁶ji ta ba cārā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u yaŋ ba yieya u joŋgoruo tūŋgu yaa

yoŋ. Ku waa umaŋ duw yieya u joŋgoruo tũŋgu-i, kutieŋo pãŋ sire da yeryer.

15

Bĩncuwaŋ-hũmelle maama

(Marke 7.1-13)

¹ Ku huonŋu-na, *Fariŋeɓaa-ba namba-i baa *ãnjĩ-namma pigãataamba namba sire *Yerusalemu-i-na a kã Yesu wulaa ² ka yuu-yo wuw: «Bige-i cie ŋ *hãalãbiemba sa wuw bĩncuwaŋ-hũmelle-i? Da ba'a ba wuo niwuoni-i ba sa saara ba nammu-i?»

³ Yesu wuw cira: «Bige-i bi cie namaa na yaŋ Diiloŋo uŋ waaŋ mamaŋ aa ta na ce na bĩncuwaŋ-maama? ⁴ Diiloŋo ciɛra: «*Ta ŋ dii ŋ bĩncuwaŋ nuŋgu-i.*»* Aa tiraa cira: «*Umaŋ duw waŋ ãndaparaaŋgu hã u to-i sisw u nyu-i, kutieŋo saaya komma.*»† ⁵ Ŋga namaa birii cira wuw umaŋ duw waŋ baa u bĩncwaŋo-i wuw: «Miŋ ŋa naa da kumaŋ da mi kãyã-nie, mi pãa-ku hã Diiloŋo.» Kere umaŋ duw ce mafamma-i aa u saa ji feŋ da bĩŋkũŋgu hã u bĩncwaŋo-i weima sã. ⁶ Terieŋgu faŋgu-na, na huraa Diiloŋ-nelma-i baa na bĩncuwaŋ-maama. ⁷ Huhurmantaŋ namaa temma-i daana-i; *Isayiŋ fii-na baa kumaŋ, na yuu-ku. Isayi waŋma wuw: «Diiloŋo ciɛra wuw:

⁸ «*Nel daade taamba kãŋ-mi ba nuŋ-nu yoŋ.*

Mi maama si dii ba hõmmu-na.

⁹ *Baŋ pigãaŋ nuwaŋba-i hũmelle maŋ, bafamba diele.*

A ce dumaŋo-na, yuŋgu si dii ba Diilojaale-na.»‡»

Kumaŋ gbãa guɔla nelieŋ nuwaŋo-i

(Marke 7.14-23)

* 15:4 Helmaŋ-sebe (Exode) 20.12; ãnjĩnammaŋ-sebe 5.16

† 15:4 Helmaŋ-sebe (Exode) 21.17 ‡ 15:9 Isayi (Ésaie) 29.13

¹⁰ Yesuŋ piiye mafamma-i, wuɔ bĩ nuɔmba-i a ji cira: «Karaaŋ na tũnni-i fafamma na nu mi nelma-i: ¹¹ Kumaŋ suuriŋ nelieŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na, ku sie gbãa guɔla-nie Diilonŋ-hũmelle-na. Kumaŋ hilaŋ, ku yaa gbãa guɔla-nie.»

¹² U *hãalãbiemba pie u caaŋ-nu ka cira: «Ŋ saa suɔ wuɔ ŋ nelma jaŋ *Fariŋiɛbaa-ba-i wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Mi To maŋ dɔrɔ-i-na, uŋ'a u saa sũ tibinni maŋ hiere, ni ka fuur halaŋ. ¹⁴ Yaŋ-baŋ, baa dii ŋaa yiriemba maŋ bilaa ba nayirieŋ nammu. Na suyaa kerre yironŋ duɔ bel u nayironŋ naŋga, ba ka par suur fuorŋ-nu ba hãi-i-na hiere.»

¹⁵ Pier wuɔ cira: «Niŋ waŋ nelma maŋ daama-i i saa suɔ ma yaanŋa-i; firnu-mei baa-ye.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Bisãlmba'i namaaŋo-i yogo wei? ¹⁷ Namaa saa suɔ wuɔ kumaŋ suuriŋ nelieŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na ku kã ŋ kusũŋ-nu aa cor ka ce biniɛŋa wei? ¹⁸ A ne da nelieŋ nuɔ niŋ waŋ mamaŋ ŋ nuŋgu-na, ma hel ŋ huɔŋga'i nuɔ-i; ma yaa gbãa guɔla-nie Diilonŋ-hũmelle-na. ¹⁹ Ænjɔgɔbabalamma hel nelieŋ nuɔ ŋ huɔŋga'i nuɔ-i: Ŋ huɔŋga'i diyaŋ-niŋ nelkolle-na, *fuocesĩnni-na, bĩŋwosĩnni-na, cuosĩnni-na, coikarre-na, baa yebiɛnande-na. ²⁰ Daama temma yaa guɔlaayaŋ nelieŋ nuɔŋo-i. Ŋga a wuɔ niwuoni-i ŋ saa saara nammu-i, kufanŋu sie gbãa guɔla-nie.»

*Nercieŋo naŋo haa u naŋga Yesu-i-na
(Marke 7.24-30)*

²¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta terieŋgu fanŋu-na a kã

Fenisi mara nuɔ. § 22 A ne da nercieŋo* naŋo waa terieŋgu faŋgu-na. Yesuŋ kãa, cieŋ daa wuɔ cu u huon-*nu* tuɔ fara u piiye baa-*yo* wuɔ: «Itie, *Davidi hãayēlh nuɔ, jande ce hujarre-mie! *Jĩna naŋo dii mi bilonjo yungu-na, kuu si dii-yuɔ dei.» 23 Yesu saa seŋ sũnuŋgu yuɔ. U *hãalãbiemba pie u caaŋ-*nu* ka cira: «Itie, ŋ sa bir cieŋ daayo-i i huonju-na wei? ŋ saa da uŋ ceŋ ijieni-i u nyaanu-yie wei?»

24 Yesu wuɔ cira: «Diilonjo puɔraa-mi *Isirahel-baamba yaa wulaa-i yon, baa dii ŋaa tũlmba maŋ baala.»

25 Cieŋ daa wuɔ jo ji dũuna u yaanga-na aa naa cira: «Itie, jande suuye-mie!»

26 Yesu wuɔ cira: «Da ŋ bie bisãlmba niwuoni-i hã juoraamba baa-ni ku saa fa.»

27 Cieŋ wuɔ cira: «Itie, ŋ waan ninsoŋo, ŋga ma sĩ juoroŋo tien duɔ wuo niwuoni-i aa nimaŋ diire, juoroŋo wuo-ni ke?»

28 Uŋ waan mafamma-i Yesu wuɔ cira: «Cieŋ nuɔ, ŋ haa ŋ nanga-i mie kelkel! Niŋ taaraŋ kumaŋ, Diilo ka hã-ni baa-ku.»

Terduonju faŋgu-na, bilon wuɔ bi pãŋ da u fere.

Yesu siire jaamba bɔi

29 Yesu wuɔ ta terieŋgu faŋgu-na a kã *Galile dalanga-na ka nyugũŋ tãnuŋgu nanju-na tĩena. 30 Nuon baa kũɔl ba-naa ta ba kã u wulaa baa ba jaamba-i: Ciseduɔlbaa-ba waa, yiriemba waa, murgubaa-ba waa, bobobaa-ba waa a naara jaamba namba. Ba saa waa dei. Umaŋ duɔ jo baa u wuonjo, u jo ji jĩna-yuɔ Yesu caangu-na. Yesu wuɔ sire-bei hiere kpẽmmu! 31 Bobobaa-ba piiye, murgubaa-ba siire ta

§ 15:21 Ku birii a saanu baa cerma; ni ma'i sĩ ma nyegãaŋ girekimma-na wuɔ «Tiir baa Sidõ mara». Nileiŋa faŋa dii Fenisi huon-*na*. * 15:22 Cieŋ daayo bĩncuamba taa ba hel Kanaa; ku kaalaaya girekimma-na. Ku pigãaŋ wuɔ ba saa waa *Yuifubaa.

ba wuo, ciseduɔlbaa-ba wuo fafamma, yiriemba yufieŋa puurii. Kuɔ ce nuɔmba-i gberɛ. Baa ta ba gbɛlieŋ *Isirahɛl-baamba Diiloŋo-i.

*Nuɔmba neifieŋa hãi wuyaa buruo niehãi yar-ba
(Marke 8.1-10)*

³² Yesuŋ waa dalanga-na, yiinggu nanɔgu-na, wuo bĩ u *hãalãbiemba-i a tuɔ piiye baa-ba wuo: «Nuɔŋ daaba hujarre ko-mi; ba yinni siei yaa de-i baa-mi ba saa da biŋkũŋgu wuo. Da mi ce ba ta baa nyulmu-i, ku kaa nuɔl-ba hũmelle-na.»

³³ U hãalãbiemba yuu-yo wuo: «I ka da niiwuoni-i hie hĩeŋ daaku-na die hã nelpũŋ daaku da ku wuo ye?»

³⁴ Yesu wuo yuu-ba wuo: «*Buruo u nie dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehãi baa tetebiemba namba.»

³⁵ Yesu wuo gbẽ nuɔmba-i wuo ba tĩena hĩema-na ³⁶ aa naa bie buruo niehãi daayo-i baa tetebieŋ daaba-i a jaal Diiloŋo-i aa naa bũlnu-nie hã u hãalãbiemba calnu-nie hã nuɔmba-i. ³⁷ Nuɔmba-i hierɛ baa wuo nie yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufieŋ niehãi. ³⁸ Bamaŋ naa waa, ba gbãa yu nuɔmba neifieŋa hãi temma. Caamba nuŋgu sĩ baa bisãlmba-i. ³⁹ Baŋ juɔ wuo tĩ, Yesu wuo ce ba bɔrɔ kũŋ ba cĩnniŋ aa fuɔ wuo kã ka bie beŋo tuɔ kã Magadã.

16

*Yesu suɔraaya
(Marke 8.11-13; Like 12.54-56)*

¹ Ku huɔŋgu-na, *Fariisĩɛbaa-ba namba-i baa *Sadusĩɛbaa-ba namba siire kã Yesu wulaa wuo ba ka piiye cure-yuo. Baŋ kãa, baa cira: «Hãalãtie, ce himma namma i ne, mamaŋ pigãaŋ wuo ŋ juɔ Diiloŋ-jomma.»

² Yesu wuɔ cira: «Bãaŋ da ku ta ku suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, da na ne diiloŋo yaaŋga-i da-ka dãa, na cira: «Diiloŋo sie dãa, terieŋgu ka fa.» ³ Aa da na sire cucuuyungu-na a da diiloŋo yaaŋga saa fa, na cira: «Diiloŋo ka dãa nyungo-i-na.» Na cie nie ta na suɔ diiloŋo yammu-i na bɔɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ cieŋ fiefie-i-na ma yungu-i? ⁴ Fiefie ku nuɔmba saa fa, ba jẽnaamba sa ku. Ba gbẽe-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Bĩŋkũŋgu sa ce dii hã-na. *Yonasi maama ka saanu baa-na.»

Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ ta aa naa yaŋ-ba.

Yesu gbuɔya u hãalãbiemba-i

(Marke 8.14-21)

⁵ Yesubaa-baŋ taa terieŋgu-na, baa kã ka bie beŋo ta ba karnu ba kã dalanga yieŋgu naŋgu-na. A ne da baŋ'a ba ta, ma saa tĩenu u *hãalãbiemba bie *buruo. ⁶ Yesu wuɔ gbẽe-ba wuɔ: «Jande, bilaaŋ na fere *Fariisĩe ba siini-na baa *Sadusĩe ba bi niini-na.»

⁷ U hãalãbieŋ baa doŋ ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Iŋ'a i saa bie buruo ku'i cie u tuɔ piye de-i-na.»

⁸ Yesu wuɔ suɔ baŋ waŋ mamaŋ. Wuɔ cira: «Na saa haa na naŋga-i mie ku haama. Na bilaa-ma nie aa cira naŋ'a na saa bie buruo ku'i cie mi ta mi piye de-i-na? ⁹ Na saa suɔ ku yaaŋga-i yogo wei? Naŋ calaanu buruo u ndii maŋ hã nuɔmba neifieŋa hãi nuɔsiba ndii ba wuo u yar-ba,* u maama karaanu-nei wei? Aa naŋ biyaa segeyufieŋa maŋ ta ku yiŋgu-na, a maama karaanu-nei wei? ¹⁰ A naara buruo niehãi maŋ naŋ calaanu-yuɔ hã nuɔmba neifieŋa hãi ba wuo u yar-ba,† mafamma karaanu-nei wei? A tiraa naara segeyufieŋa maŋ naŋ biyaa-ya ta kufanŋu yiŋgu-na a maama karaanu-nei wei? ¹¹ Naa naa gbẽe na suɔ wuɔ miŋ ciera na bel na fere Fariisĩe ba siini-na baa Sadusĩe ba

* 16:9 NiEŋ 14.15-21. † 16:10 NiEŋ 15.32-38.

niini-na, mi sa waŋ bur-maama!» ¹² Terienḡu faŋgu-na, u hāalābiemba suw suw wuw u saa cira ba bel ba fere siiniŋ-kerreŋ, ŋga wuw ba bel ba fere Farisīe ba nelma'i nuw-i baa Sadsīe ba maama-na.

Yesu sīnni yaa hani-i?

(Marke 8.27-30; Like 9.18-21)

¹³ Yesubaa baa kāa kunanḡu-i Sesare maŋ Filipu wuoŋo-na. Yesu wuw ka yuu u *hāalābiemba-i wuw: «Nuwŋ ba'a hai moloŋo-i *Moloŋ-Bieŋo-i?»

¹⁴ U hāalābieŋ baa cira: «Banamba ciera nuwnei *Nsāa-Batisi-i; banaŋ ba'a nuwnei *Eli-i; banaŋ ba'a *Seremi; banaŋ ba'a *Diilopopuorbiloŋo naŋ nuw.»

¹⁵ Yesu wuw cira: «Aa namaa fuw, na'a hai moloŋ muwnei?»

¹⁶ Simw-Pier wuw cira: «Diiloŋ uŋ pāa nuŋgu-i aa saanḡ *Koŋkortieŋo maŋ, u yaa nuwŋo-i. Cicēlmantieŋo Bieŋo yaa nuwŋo-i.»

¹⁷ Yesu wuw cira: «Pier, Nsāa bieŋ nuw, naŋ yunḡu dōlaa, niŋ waanḡ mamaŋ daama-i naŋ kusūŋ-maama sī, mi To maŋ dōrw-i-na, u yaa diyaa-ma ŋ nuŋgu-na.» ¹⁸ Aa naa cira: «Pier, ŋ yerre yunḡu yaa wuw tāmpēlle. Mi tūnu-nie: Mi ka fu mi dūŋgu-i tāmpēlle fande yaa nuw-i. *Sitāni yufelle kuw, u sie gbāa ce-ku biŋkūŋgu. ¹⁹ Mi ka hā-ni *Diiloŋ-nelle dieŋa-i: Da ŋ cīina kumaŋ hīema-na bande-i-na, ba ka cīina ku biŋkūŋgu-i dōrw-i-na; da ŋ bi sie kumaŋ hīema-na bande-i-na, ba ka bi sie ku biŋkūŋgu-i dōrw-i-na.» ²⁰ Aa naa waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuw ba baa yaŋ ma hel wuw Diiloŋ uŋ saanḡ *Koŋkortieŋo maŋ u yaa ufaŋo-i.

Yesu kaal u mulīema-i baa u hāalābiemba-i

(Marke 8.31-9.1; Like 9.22-27)

²¹ A doŋ huwḡgu faŋgu-na, Yesu wuw doŋ tuw piiye u pigāanḡ u *hāalābiemba-i wuw: «Da ku fie ce nie nie, fuw mi kā *Yerusalemu-i-na. Da mi kā, nelle biŋcuamba-i

baa *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i a naara *ãnjinamma pigãataamba ka ce-mi sũlma aa ko-mi. Ŋga da ba ko-mi, mi ka ce yinni hãi yonj hĩema-na, sieliŋ-yiingui, mi ka sire hel jo.» ²² Uŋ waan mafamma-i, Pier wuɔ bĩ-yo ba kã ba deŋ ka tuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta ŋ piye dumaa, ku saa fa. Diilo baa jo baa-ma, Diilo sie hũu-ma ma ce.»

²³ Yesu wuɔ ne-yo da fĩe aa naa cira: «*Sitãni, kã ŋ halan mi caan-nu! Ŋ taara ŋ guɔl mi gbeini-i wuɔ nie? Ŋ kusũŋ-maama-i Diiloŋ-maama sĩ, nelbilieŋ-maama.»

²⁴ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ gbẽ u hãalãbiemba-i wuɔ: «Umaŋ duɔ tuɔ taara u cu mi huon-nu, kutieŋo saaya u cĩina u fere, aa u bi saaya u sie mulĩema-i baa kuliingui.

²⁵ Umaŋ duɔ tuɔ kaal baa u yunŋu yonj, kutieŋo ka kɔsuonj u fere; ŋga umaŋ duɔ tuɔ kɔsuonj u fere meĩ maama-na, kutieŋo ka da cicẽlma maŋ sa tĩeŋ dede-i. ²⁶ Nelieŋ nuɔ da ŋ da ŋ yufieŋ-niini-i hierie miwaanjo-na aa ka caa, yuŋ haku-i dii-kuɔ? Nelieŋ nuɔ ŋ gbãa sãa ŋ yunŋu-i baa bige-i Diiloŋo wulaa? ²⁷ *Moloŋ-Bieŋo ka jo baa u To fõŋgũɔ-i baa u *dɔrɔpɔuɔrbiemba-i. Duɔ jo, u ka pã nuɔmba-i ba maacemma sullu-i. ²⁸ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba sie hi ku, ba ka da Moloŋ-Bieŋo juɔ u fõŋgõtesĩnniŋ-jomma-i.»

17

Yesu birii u deŋ birma

(Marke 9.2-13; Like 9.28-36)

¹ Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niediei ku huonŋu-na, wuɔ ce fuɔ baa Pier baa Sake a naara Sake hãanjo-i Nsãa, ba kã ba deŋ ka nyugũŋ tãnujaataama nanjo-na. ² Ba'a ba ne da Yesu birii u deŋ birma: U yaanŋa caa dumaa ka fererŋ nuɔ ŋaa bãanŋu, u jonŋorbaa-ba bir baapielmba ta ba caa da muimui. ³ Ba'a ba tiraa ne da *Moisi-i baa *Eli-i ba caraaya-bei ta ba piye baa Yesu-i. ⁴ Pier wuɔ gbẽ Yesu-i

wuɔ: «Itie, i jomma faa bande-i-na de! Da η sie, η yarj mi ce gbuganni siei: ku diei nanj kũngu, ku diei Moisi kũngu, aa ku diei kũngu nanggu-i Eli kũngu.» ⁵ Nelma saa ji tĩ u nuɔngu-na, nyaasĩnni nanni jo ji cĩnnu-bei. Ba'a ba ne da, molo piiye ni huɔnga-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, u maama sa suɔ aa dɔlnu-mie. U yaa fiɛŋ mi huɔnga-i. Taa na nu u nuɔngu-i!»

⁶ Moloŋ daa uŋ piiye, *hãalãbiemba kũɔma pãŋ ta ma nyɛŋ; baa dũuna hiere nisĩŋ ba yunni-i hĩɛma-na. ⁷ Yesu wuɔ pie a wuɔra haa u nanjga-i bei aa naa cira: «Baa na kãalã; siireŋ!» ⁸ Ba ciirii ba yunni-i ku yaa nuɔ-i, a da Yesu yaa u diei yoŋ.

⁹ Baŋ juɔ ta ba hiire tãnuɔngu-na, Yesu wuɔ waŋma kuola-mei baa-ba wuɔ *Moloŋ-Biɛŋ duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa waŋ nel daama-i baa moloŋo.

¹⁰ U hãalãbieŋ baa cira: «Ma sĩ *ãnjĩnamma pi-gãataamba ciera wuɔ Eli yaa saaya u bir jo igẽna aa Diiloŋ uŋ pãa nuɔngu-i wuɔ u ka saan *Koŋkortieŋo maŋ, u suɔ jo ke?»*

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima, Eli naa saaya u jo ji migãaŋ weima-i hiere, ¹² ŋga mi tũnu-nei: Eli juɔ tĩ. Uŋ juɔ, ba saa suɔ wuɔ u yaa-i, ba ce ba bãaŋgu-i yuɔ. Ba ka bi ce ba bãaŋgu-i Moloŋ-Biɛŋo-na dumei.» ¹³ Terieŋgu faŋgu-na, u hãalãbiemba suɔ suɔ wuɔ u gbẽ *Nsãa-Batisei yaa dumaŋgo-na.

Yesu duɔnya jĩna naacombiloŋo nanjo-na

(Marke 9.14-29; Like 9.37-43)

¹⁴ Baŋ hiiriye tãnuɔngu-na ka hi nuɔmba terieŋgu-i, naacolŋo nanj wuɔ pie ka dũuna Yesu yaannga-na aa naa cira: ¹⁵ «Itie, jande ce hujarre mi bieŋo-na aa η sire-yuɔ;

* 17:10 Malaki (Malachie) 3.23

kurmarõho dii-yuə, ku si dii-yuə dei. Da ku sire-yuə de-i-na, kunie u cii suur dāamu-na, kunie u cii suur hūmma-na. ¹⁶ Mi juə baa-yo ŋ *hāalābiemba wulaa, ŋga u maama yaraa-ba.»

¹⁷ Yesu wuə cira: «Fiefie ku nuəŋ namaaŋo-i na sa hūu nelieŋ maama, na saa fa! Na daa nie sī mi ka tiena baa-na gbula wei? Namaa ji hūu mei maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juəŋ baa naacombiloŋo-i bande.» ¹⁸ Baa jo baa naacombiloŋo-i. *Jīna'i naa cie-yo dumaŋo-na. Yesu wuə nuola jīna-i wuə u cor u hel naacombiloŋo-na. Jīna wuə bi hel. Naacombiloŋ wuə da u ferε.

¹⁹ Jīnaŋ hilaa, hāalābiemba pie ba kula a yuu Yesu-i wuə: «Bige-i cie mie i saa gbāa donya-yuə?»

²⁰ Yesu wuə cira: «Na saa haa na naŋga-i mie ku haama ku'i cie. Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Halle da na fie haa na niele-i mie yoŋ, weima sie gbāa yar-na cemma: Na gbāa gbē tānuŋ daaku-i wuə ku sire kā dii daalei, aa ma bi ce.» [²¹ Aa naa cira: «Jīna daayo temma-i, da na saa dii sūŋgu aa cārā Diiloŋo-i na sie gbāa donya-yuə.»]

Yesu tirii u kuliingu maama-i
(Marke 9.30-32; Like 9.43-45)

²² Yiingu naŋgu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba waa ta ba wuəra *Galile huəŋga-na, Yesu wuə tuə piiye baa-ba wuə: «Yiingu dii baa yiingu, ba ka bel *Moloŋ-Bieŋo-i hā nuəmba-i baa-yo ²³ ba ko-yo. ŋga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yoŋ hīema-na, sieliŋ-yiingu-i u ka sire hel jo.» U hāalābiemba nuə mafamma-i ce nie? Baa gbuu pāŋ vāa ba yammu-i.

Nampo kūngu

²⁴ Baŋ kaa hi Kafarnamu-i, bamaŋ hūyāaŋ *Diilodubuə nampo-i, baa pie yuu Pier wuə: «Na hāalātieroŋ pā Diilodubuə nampo-i wei?»

²⁵ Pier wuɔ cira: «U sa pã-yo wuɔ bige-i cie?»

Pierŋ juɔ jo ji tuɔ suur, Yesu wuɔ siɛŋ-yo cira: «Pier, naŋ wulaa haba-i pãaŋ nampo-i ba hã fɔŋgɔtaamba-i hiɛma-na bande-i-na? Ba bisãlmba'i pãaŋ-yoŋ waa nieraamba'i pãaŋ-yoŋ?»

²⁶ Pier wuɔ cira: «Nieraamba'i pãaŋ-yoŋ.»

Yesu wuɔ cira: «Kuu dii ŋaa ba bisãlmba nuŋgu si dii nampo pãmma-na; dumei sã wei? ²⁷ Ŋga, mi sa taara i guɔla Diilodubuɔ yaataamba hɔmmu-i. Kã nuoraanngu-na ŋ ka dii halle. Da ŋ ka bel teterieŋo maŋ dɛlã-wuonjo-i, ŋ gbaar u nuŋgu-i, ŋ ka da warbelle nande, ŋ hiel-de ŋ ka pã mei nampo-i baa naŋ bi wuonjo-i hiere; di ka gbẽ.»

18

Hai moloŋo-i nelbuɔ-i Diilonj-nelle-na?

(Marke 9.33-37,42-48; Like 9.46-48; 17.1-2)

¹ Huɔŋgu faŋgu-na, Yesu *hãalãbieŋ baa pie u caaŋ-nu ka cira: «Itie, hai nelbuɔ-i *Diilonj-nelle-na?» ² Yesu wuɔ bĩ bisãmbilonjo naŋo a ji yiera-yuɔ ba hɔlma-na ³ aa naa cira: «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da ŋ da na saa bir ce bisãmbieŋ temma, na cɛraa na suur Diilonj-nelle-na. ⁴ Umaŋ duɔ hiire u fere a ce u fere cekũɔ bisãmbilonj daayo temma-i, kufaŋgu tieŋo yaa nelbuɔ-i Diilonj-nelle-na. ⁵ Na saa da, umaŋ duɔ ne muɔŋo-i aa bel bisãmbilonj daayo temma-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa mei fere yaa-i.

⁶ «Bisãmbiemba maŋ haa ba nanŋa mie daaba-i hiere, umaŋ duɔ guɔl unaŋ gbeini bei Diilonj-hũmelle-na, sũlma haraa kutieŋo-na! Kuɔ baa na to namelle u nuonŋu-na aa se-yo dii-yo nuoraanngu u ciire, kuu naa buɔ-yuɔ.

⁷ «Sũlma haraa nelbiliemba-na; ba sie gbãa naa kuuba-balaanngu muncemmu-i, ŋga umaŋ duɔ dii u nanoljo-i ku cemma-na, sũlma haraa kutieŋo-na.

⁸ «Da η da η naŋga dii-ni kuubabalaanġu cemma-na, sisɔ η gboluonġu, kar-ku η nanna dii daalei. Da η suur Diilonġ-nelle-na ba naŋga diei, sisɔ baa gboluonġu diei, ku bɔyaa ba ka caa-ni baa η nammu-i mu hāi-i-na, sisɔ baa η gbeini-i ni hāi-i-na.

⁹ «Da η da η yufelle dii-ni kuubabalaanġu cemma-na, hiel-de η fara η nanna dii daalei! Da η suur Diilonġ-nelle-na baa yufelle diei, ku bɔyaa ba ka caa-ni baa η yufienġa-i a hāi-i-na.»

Diilonġo sa sieya u bisālmba-i
(Like 15.3-7)

¹⁰ Ku huonġu-na, Yesu wuɔ cira: «Nienġ, taa na kāŋ bisālġ daaba-i hiere, baa na yaŋ u diei. Mi tūnu-nei: *Dɔrɔpuɔrbiemba maŋ nieyaŋ-bei, baa dii baa mi To-i dɔrɔ-i-na bāanġu-i baa isuonġu-i. [¹¹ *Molon-Bienġo juɔ duɔ ji taara bamaŋ baala a kor-ba.]» ¹² Aa naa cira: «Namaa wulaa, tūlmba komuonġa ndii da ba waa baa umaŋ, aa u diei balla-bei, kutienġo sie yaŋ komuonġa naa baa cīncieluo nennaa maŋ tīyāa ba ta ba wuora* aa kā ka taara u diei-wuon daayo-i wei? ¹³ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Duɔ ka da-yo, u huonġa ka gbuu fē. A ne da komuonġa naa baa cīncieluo nennaa maŋ tīyāa ba saa balla, bafamba kūŋgu saa gbāa fē u huonġa-i fēŋ daama temma-i. ¹⁴ Ku yaa ŋaa na To maŋ dɔrɔ-i-na u kūŋgu-i; u sa taara u diei balla bisāmbienġ daaba-na.»

Nelmaŋ saaya ma ta ma fielnu dumaa

¹⁵ Ku huonġu-na, Yesu wuɔ cira: «Ŋ natobiŋ duɔ cāl, kā u wulaa η ka pigāan-yo uŋ cālāa kusuon-nu; na hā-na-hāi. Duɔ hūu-ma wuɔ u cālāa, na cor baa na horre-i. ¹⁶ Duɔ

* ^{18:12} Ma nyegāanġ ġirekimma-na wuɔ: «Kutienġo sie yaŋ komuonġa naa baa cīncieluo nennaa maŋ tīyāa dii tānunġu-na.» Bafamba hīema-i hiere tānni.

saa hūu-ma, η yar-jo aa η taara nelduorjo η naara η fere, sisō nuōmba hāi na kā u wulaa na ka fielnu-mei ηaa Diiloη-nelmaη waar-jo ma dumaa wuo: «Sier-taamba hāi sisō ba siei da ba da nelma maη nuō-i, ma ka fielnu.»[†] ¹⁷ Duō saa ka hūu bafamba maama-i, kā η ka hi Diiloη-dūη-baamba-i baa-ma. Duō saa nu Diiloη-dūη-baamba nuηgu-i, baa tiraa η ta η kāη-jo na horre-na; ta η kāη-jo baa *niēraamba sisō η ta η kāη-jo baa nelbabalaamba.[‡]

¹⁸ «Mi waη ninsorjo-i baa-na: Da na cīna bīηkūηgu bīηkūηgu hīēma-na bande-i-na, ba ka cīna-kuō dōrō-i-na. Da na bi sie bīηkūηgu bīηkūηgu hīēma-na bande-i-na, ba ka sie-ku dōrō-i-na. ¹⁹ Aa mi tūnu-nei: Na hōlma-na, bamaη da ba nunu ba-naa hīēma-na bande-i-na aa cārā bīηkūηgu mi To-i dōrō-i-na u wulaa, u ka hā-ba baa ku bīηkūηgu-i. ²⁰ Na saa da, nuōmba hāi sisō nuōmba siei da ba tigiij ba-naa mei yerre-na, mi dii ba hōlma-na.»

Diiloηo taara i tie ce jande i-naa nuō

²¹ Yesuη waar mafamma-i, Pier wuo pie yuu-jo wuo: «Itie, moloη duō tuō cāl-mi aa mi ta mi yar ma ta ma tī, da ku ji hi niel hade-i mi saaya mi pē? Da ku ji hi niehāi wei?»

²² Yesu wuo cira: «Mi sie cira niehāi yoη de! ηga mi ka cira da ku hi komuōηa siei baa cīncieluo a tir sōmma niehāi.»

²³ Aa naa cira: «Na saa da, *Diiloη-nellentesīni dii ηaa nellentioηo maη taaraayaη duō yuu u cēmieηa-i u maacembiemba wulaa. ²⁴ U ce ba ta ba bī-ba ba hā-jo u tuō

[†] 18:16 Ānjīnammatiyemmaη-sebe (Deutéronome) 19.15 [‡] 18:17 Ma nyegāaη girekimma-na wuo: «... ta η kāη-jo baa *niēraamba sisō *nampohūutaamba.» Bafamba taa ba kāη niēraamba-i baa nampohūutaamba-i nelbabalaamba. Nieη Ānfirnumma-na.

yuu-ba. Ku juo hi unajo-i u cēmelle waa gbege-diele. § 25 U saa naa waa duo gbãa pã-de. Nellentienjo cira: «Da ma waa dumaajo-na, suoraaj-yonj baa u cienjo-i baa u bisãlmba-i a naara u nagãj-niini-i hiere na suu u cēmelle-i.»

26 «Naacoljo kã ka dũuna nellentienjo yaanga-na aa cira: «Jande, ne Diilono-i aa ŋ fẽ ŋ huɔŋga-i, mi ka gbãj kpelle suu-de.» 27 Uŋ piye dumaajo-na, u hujarre ko nellentienjo-i, u cira u yaŋ u baa tiraa u pã bĩjkũngu aa u sire u kã.

28 «Maacembilɔj daa u bi hilaa ku yaa nuo-i a suu baa u nabentienjo nano. Ba ce maacemma-i baa ba-naa. U cēmelle waa u nabentienjo faŋo-na. Di saa bi waa boi.*

U pãj nyɔŋ u nuhɔɛŋ-na aa cira: «Jo baa mi gbeija-i!» 29 U nabentienjo dũuna u yaanga-na aa cira: «Jande, ne Diilono-i aa ŋ fẽ ŋ huɔŋga-i mi ka gbãj kpelle suu-de.»

30 Naacolj wuo ma sa tĩ. Aa ce ba bel-o dii-yo kaso wuo duo saa suu cēmɛl daade-i u sa da hel. 31 Ku saa dɔlɔnu u nabaamba-i. Baa kã ka tũnu nellentienjo-i baa-

ma. 32 Nellentienj wuo ce ba bĩ u jo. Uŋ juo, nellentienj wuo cira: «Nelbalaŋ nuo naŋ temma-i daani-i, ma sĩ naŋ cãarã-muo mei ce naŋ yaŋ mei gbeija-i ke? 33 Ma miŋ ciɛ hujarre-i nuo-na dumaa, naŋ saa waa ŋ ce hujarre-i ŋ nabentienjo-na dumei wei?» 34 U huɔŋgaŋ guɔlaaya baa-yo cor dumaajo-na, wuo pãj saaj-yo u ka tuo ce pɔrtɔmma duo suu u cēmelle-i.»

35 Yesuŋ waaj mafamma-i, wuo cira: «Namaa da na saa bi ta na ce hujarre na-naa nuo, mi To maŋ dɔro-i-na u bi

§ 18:24 cēmelle maŋ waa-yuo di gbãa pã goŋguonaamba neifierja ndii a ka hi bienj cĩncieluo a ndii a saa baa gbeij nuŋgu maŋ bĩɛ girekimma-na. * 18:28 Girekimma-na ba ciɛra u cēmelle waa «*deniebaa komuɔŋa ndii». A ne da ba taa ba pã goŋguonaajo-i denie diei bãduɔŋgu-na. A ce dumaajo-na caamba sisi baa yinni cĩnciel maacemmaŋ--sullu'i waa-yuo.

ka ce-na dumei.»

19

Bige-i gbãa bĩena ãnsorre-i?

(Marke 10.1-12)

¹ Yesu juw waj nel daama-i tĩ baa nuomba-i *Galile-i-na, wuw ta kã *Yude ka waa dii *Yurdẽ bomborma namma-na. ² Nuwaj baa sire kũol ba-naa kã u wulaa baa ba jaamba-i. Wuw sire-bei hã-ba.

³ *Farisiebaa-ba naj baa ta ba ne wuw sĩ ba ka gbãa piiye cure-yuw. Baa piẽ u caaj-nu a yuu-yo wuw: «A saa baa miẽ Diilonj-hũmelle-i, da ku dɔl-nij ɲ gbãa nanna ɲ ciɲo-i wei?»

⁴ Yesu wuw cira: «Namaa saa kalaɲ mamaɲ nyegãaj Diilonj-nelma-na wei? Ma sĩ ma waaj Diilonj-nelma-na wuw Diilonj uɲ'a u jĩna miwaaɲo-i *«u maa biɲo baa ciɲo»**

⁵ aa cira: *«A ce dumaɲo-na bibiɲo ka waj u bĩncuomba-i aa waa baa u ciɲo ba gbonu ce kuuduɔɲgu.»*† ⁶ Da ba waa dumaɲo-na, ba sa tiraa kãɲ-ba nuomba hãi, ba kãɲ-ba ɲaa nelduɔɲo. Teriɲgu faɲgu-na, Diilonj duw gbonu kumaɲ, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuw.»

⁷ Farisiebaa baa yuu-yo wuw: «Maɲ yeɲ dumaɲo-na, bige-i ciẽ *Moisi wuw umaɲ duw nanna u ciɲo-i u nyegẽɲ sebe hã-yo a pigãaj wuw ba ãnsorre buwra?»‡

⁸ Yesu wuw cira: «Diilonj uɲ taa u ma miwaaɲo-i u saa naa dii mafamma-i u huwɲga-na, ɲga Moisi daa na tũnni sa nu, ku'i ciẽ u hã-na hũmelle-i wuw na ta na nanna na caamba-i. ⁹ ɲga mi tũnu-nei: Umaɲ ciɲo-i duw u sa ce bamba fuw aa u nanna-yuw aa jã unajɔ, kutiɲo saa wuw Diilonj-hũmelle; u ciẽ *fuocesĩnni'i dumaɲo-na.»

* 19:4 Miwaaɲo jĩnammaɲ-sebe (Genèse) 1.27 † 19:5 Miwaaɲo jĩnammaɲ-sebe (Genèse) 2.24 ‡ 19:7 Ānjĩnamma tiyemmaɲ-sebe 24.1

¹⁰ Uŋ waarj mafamma-i, u *hāalābiemba cira: «Da kuw maa dii dumei, ba'a ŋ bie cieŋo-i tīŋgu wei? ŋ sa yarj aa tīe serj nuw bōlbōl wei?»

¹¹ Yesu wuw cira: «Diiloŋ duw hā bamaŋ ku fōŋgūw-i ba'i gbāa hūu nel daama-i, da ma'i sī nuwmba-i hiere ba maahūuma sī. ¹² Na saa da, banamba huwŋ baa ba sersīnni-i, banamba nelbiliemba'i diyaa-ba nie, banamba Diiloŋ-maama'i diyaa-ba nie. Umaŋ duw u ka gbāa hūu-ma u hūu-ma.»

*Yesu cārā Diiloŋo-i hā bisāmbiemba namba
(Marke 10.13-16; Like 18.15-17)*

¹³ Ku huwŋgu-na, baa jo baa bisāmbiemba namba-i Yesu wulaa wuw ji haa u nammu-i bei aa cārā Diiloŋo-i hā-ba. *Hāalābieŋ baa sire ta ba nuola bamaŋ juw baa-ba. ¹⁴ Yesu wuw cira: «Yaarj bisālmba ta ba jo mi wulaa, baa na ta na cie-ba. Na saa da, bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diiloŋ-nelle dii bafamba diele.» ¹⁵ Aa naa haa u nammu-i bei aa cārā Diiloŋo-i hā-ba. Uŋ cie mafamma-i, wuw ta halaŋ terieŋgu-na.

*Weinjo narj maama
(Marke 10.17-31; Like 18.18-30)*

¹⁶ Baŋ taa dumaŋo-na, naacolŋo narj wuw pie tuw yuu Yesu-i wuw: «Hāalātie, mi saaya mi ce ānfafaŋ hama-i da mi gbāa da cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i?»

¹⁷ Yesu wuw cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ yuu-mi baa ānfafammaŋ-maama? Nelduwŋo diei dii umaŋ faa; u yaa Diiloŋo-i. Da ŋ ta ŋ taara ŋ da cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i, ŋ saaya ŋ ta ŋ wuw uŋ'a i tie wuw hūmieŋa maŋ.»

¹⁸ Naacolŋ wuw cira: «A yaa haya-i?»

Yesu wuw cira: «*Baa ko nelieŋo*, baa ce *fuocesīnni, baa cuo, baa kar coima ŋ haa molo-na, ¹⁹ *ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ*

nyu-i ba nungu-i, ta η dɔl η nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl η fere duma.»[§]

²⁰ Naacolŋ wuɔ cira: «Mafamma-i daama-i hiere mi cie-ma. Mi saaya mi tiraa ce hama-i naara?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Da η ta η taara η gbuo-ma ma tuole-na hiere, kã η ka suor η nagãŋ-niini-i hiere aa η cal gbeiŋa faŋa-i η hã sũntaamba baa-ya, ku yaa η ka ce weiŋ wuɔ dɔrɔ-i-na; aa η jo η ji ta η nyaanu-mie.»²² Naacolŋ daayo naa silaa waa weiŋo cor. Yesuŋ juɔ waŋ mafamma-i, wuɔ pãŋ vãa u yaaŋga-i aa naa ta.

²³ Yesu wuɔ tuɔ piye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbãa suur *Diilonŋ-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁴ Na suyaa wuɔ kumaŋ ka ce nyɔgɔmɛ duɔ gbãa cor misɛnɛ-fuonŋu-na kuu dii kpelle de! ŋga mi tũnu-nei: Kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbãa suur Diilonŋ-nelle-na, kufanŋu dii kpelle yaŋ.»

²⁵ Uŋ waŋ mafamma-i, u hãalãbiemba hɔŋ muɔ gbuu cu da kullu! Baa ta ba piye wuɔ: «Dumaŋo-na, hai moloŋo-i ka gbãa suur Diilonŋ-nelle-na?»

²⁶ Yesu wuɔ ne-ba aa naa cira: «Nelbiliemba wulaa ma sie gbãa ce, ŋga weima sa yar Diilonŋo-i.»

²⁷ Terienŋu fanŋu-na, Pier wuɔ cira: «Itie, ne, mie maŋ yaŋ i weima-i hiere aa tie nyaanu-nie i ka da bige-i kuɔ?»

²⁸ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bĩmbĩŋ da ni ji bir hiere niifelenni, *Moloŋ-Bieŋo ka tĩena u fõŋgɔtesĩnni-na aa namaa namaŋ nyaanur-mie cĩncieluo baa na hãi, na ka bi tĩena fõŋgɔtesĩnni-na ta na fiɛlnu *Isirahel dũnni cĩncieluo ni hãi niini yuŋ-maama-i.

²⁹ Aa umaŋ duɔ ta aa yaŋ u dumelle-i, u hãmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tũɔbaa-ba-i, u to-i, u nyu-i, u bisãlmba-i, u sonni-i

§ 19:19 Helmaŋ-sebe (Exode) 20.12-16; ãnjĩnamma tiyemaŋ-sebe (Deutéronome) 5.16-20; Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 19.18

mei maama-na, uŋ taa aa yaŋ nimaŋ, u ka da ni temma sɔmma komuɔŋa ndii. Aa u ka tiraa da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i. ³⁰ Na saa da, bamaŋ taa yaŋga fiefie-i-na, ba bɔi ka bir waa huon-*nu*, aa bamaŋ dii huon*gu*-na fiefie-i-na, ba bɔi ka ta yaŋga.»

20

Suontieŋo naŋo baa u maacenciraamba

¹ Ku huon*gu*-na, Yesu wuɔ cira: «*Diilon-*bã*ŋgu dii ŋaa suontieŋo maŋ siire naar taara maacenciraamba ba da ba ka guona u suon*gu*-na. ² Uŋ daa maacenciraamba-i ba waŋ ma saa wuɔ u *pã*-ba *deniebaa-ba* da-ba-diei *bã*duon*gu*-na aa ce ba *kã* suon*gu*-na.

³ «*Bã*ŋguŋ juɔ boŋ, u *kã* nellen-*hu*on*ga*-na ka tiraa da banamba wuɔra ba *bĩ*ŋ ba sa ce *bĩ*ŋkũŋgu. ⁴ U *gb*ɛ-ba wuɔ: «*Kã*ŋ mi suon*gu*-na, mi ka *pã*-na, mi siɛ du-na.» ⁵ Bafaŋ baa bi ta *kã*.

«*Bã*ŋguŋ juɔ huol, u tiraa hel da banamba-i, u tiraa ce bafamba *kã*. *Bã*tarun*gu*-na, maaduɔma. ⁶ U juɔ tiraa hel *bã*ŋ-yufellen *kã*ŋ suurma huon*gu*-na, a tiraa da banamba-i, u yuu-ba wuɔ: «Bige-i cie na tɛna naŋ *bã*ŋgu-i na saa ce *bĩ*ŋkũŋgu?»

⁷ «Baa cira: «I saa da maacemma ku'i cie.»

«Suontieŋ wuɔ *gb*ɛ-ba wuɔ: «Da ma waa dumaŋo-na, *kã*ŋ mei suon*gu*-na.»

⁸ «*Bã*ŋguŋ juɔ tĩ huon*gu*-na, suontieŋ wuɔ waŋ baa u suon-tayaana-i wuɔ: «*Bĩ* maacenciraamba-i ŋ *pã*-ba. ŋ don baa bamaŋ juɔ huon*gu*'i nuɔ-i ŋ ka *bã*l baa *dĩ*lã-baamba-i.» ⁹ Bamaŋ juɔ *bã*ŋguŋ *kã*ŋ suurma-i huon*gu*-na, ba *bĩ* bafamba jo, ji *hã*-ba *deniebaa-ba* da-ba-diei ba yunnin. ¹⁰ Kuŋ juɔ hi *dĩ*lã-baamba-i, bafamba da nie sĩ ba

* 20:2 Ba taa ba *pã* gon*gu*onaŋo-i *denie diei bã*duon*gu*-na.

ka da maar bamaŋ juo huonŋu-na; ba hã-ba kuuduonŋu yaa baa-ba; deniebaa-ba da-ba-diei. ¹¹ Baa sire ta ba waana baa suontieŋo-i ¹² wuo: «Bamaŋ juo huonŋu-na ba saa da ce biŋkũŋu aa bãaŋgu tĩ aa ŋ bel diilonŋo-i pã-ba kuuduonŋu baa miε maŋ juo dii cucuuyun-nu, bãaŋgu ye-ye naŋ bãaŋgu!»

¹³ «Suontieŋ wuo gbẽ unanŋo-i wuo: «Mi jĩε, mi saa du-ni. Ma sĩ i naa saa-ma wuo dãnambãaŋgu-na mi pã-ni denie u diei ke? ¹⁴ ŋ gbeiŋa'i si a nuŋgu-na wei? Biε-ya ŋ kã. Muomei ciera mi ka hã umaŋ juo huonŋu-na kuuduonŋu baa umaŋ juo yaaŋga-i, naŋ nuŋgu dii-kuo wei? ¹⁵ Mei gbeiŋa-i, mi baa ce kumaŋ dolaanu-miε baa-ya wei? Siso miŋ cie añfamma-i ma'i jaa-ni?»»

¹⁶ Yesuŋ waanŋ mafamma-i wuo cira: «Na saa da, bamaŋ dii huonŋu-na, ba ka ta yaaŋga, aa bamaŋ dii yaaŋga-na, ba bir tiε huonŋ-nu.»

*Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i
(Marke 10.32-34; Like 18.31-34)*

¹⁷ Yesuŋ juo bie hũmelle-i tuo kã *Yerusalemu-i-na, wuo bĩ u *hãalãbieŋ cĩncieluo ba hãi baamba-i ba deŋ a waŋ baa-ba wuo: ¹⁸ «Na daa iŋ kãŋ Yerusalemu-i-na ke. Die kã, ba ka bel *Molon-Bieŋo-i a hã *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *añjĩnamma pigãataamba-i baa-yo. Da ba hã-ba baa-yo, bafamba ka cira u saaya komma ¹⁹ aa belo hã *niεraamba-i baa-yo ba nye-yo sũlma aa muo-yo aa gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. Ŋga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yoŋ hiεma-na aa sieliŋ-yiŋgu-i u ka sire hel jo.»

*Nelbuo saaya u ce u feε maacembilonŋo
(Marke 10.35-45; Like 22.25-27)*

²⁰ Ku huonḡu-na, Sebede cieḡ wuɔ piɛ Yesu caaḡ-nu baa u bepuɔmba-i ba hāi-i-na† ka dūuna duɔ cārā. ²¹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ŋ taara bige-i?»

Wuɔ cira: «Mi taara da ḡ ji da ḡ nellentesĩnni-i, ḡ yaḡ mi bepuɔḡ daaba-i ba hāi-i-na unajo tĩena ḡ nadienḡa-na unajo-i ḡ nanyuɔḡgu-na.»

²² Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ naḡ cārāḡ kumaḡ de! Yaahuolo maḡ ka haa-mie, namaa ka sie u temma haa-nei wei?»

Bisālḡ daa baa cira: «Ūu, i ka sie u haa-yie.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo maḡ ka haa-mie, u ka haa-nei ninsoḡo, ḡga mei sie gbāa pā nuḡgu wuɔ melḡo'i ka tĩena mi nadienḡa-na aa melḡo'i ka tĩena mi nanyuɔḡgu-na. Mi To uḡ tigiḡ muntĩenammu fammu-i tuɔ cie bamaḡ, ba yaa ka da-mu.»

²⁴ U *hāalābieḡ cĩnciel-baamba nambaḡ juɔ nu nel daama-i, ba hoḡ muɔ pāḡ guɔla baa ba hāi-baaḡ daaba-i. ²⁵ Yesu wuɔ bĩ-ba hiere a ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ fāamaambaa-ba ce hālmaḡḡu baa ba fāamaan-sĩnni-i aa nelbōmbōmbaa-ba ta ba haa fōḡḡū-i nuɔmba-na. ²⁶ ḡga ku saa saaya ku waa dumaḡo-na namaa na wulaa. Umaḡ duɔ tuɔ taara u ce nelbuɔ-i na hōlma-na, kutieḡo saaya u ce u fere na maacembiloḡo, ²⁷ aa umaḡ duɔ tuɔ taara yaanḡa-i, u saaya u ce u fere na kōrieḡo. ²⁸ Na saa da, *Moloḡ-Bieḡo juɔ jomma famma yaa-i hĩema-na duɔ ji cāa nuɔmba-i, aa pā u fere duɔ sāa nuɔmba bōi yunni, u saa jo ba da ba ji cāa-yo.»

Yesu puurii yiriemba naḡ yufieḡa
(*Marke 10.46-52; Like 18.35-43*)

† 20:20 Sebede bepuɔḡ daaba-i ba gbē Sake baa Nsāa. Nieḡ 4.2.

²⁹ Barj siire Yeriko-i-na, nelpūngu naŋ temma cu Yesu huonj-nu. ³⁰ Yiriemba namba waa tīena hūmelle tūnguna, baa tūnu-bei wuɔ Yesu yaa curaaŋ. Ba waa ba hāi. Baa pāŋ doŋ ta ba piye da gbagaga wuɔ: «Itie, *Davidi hāayēlŋ nuɔ, jande ce hujarre yie!» ³¹ Nuonj baa ta ba nuola-bei wuɔ ba budii. Baa migāaŋ ta ba kaasīŋ ba naara wuɔ: «Itie, Davidi hāayēlŋ nuɔ, jande ce hujarre yie!»

³² Yesu wuɔ yiera aa naa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi ce bige-i hā-na?»

³³ Baa cira: «Itie, i taara ŋ puur i yufieŋa-i.» ³⁴ Barj piye dumaŋo-na, ba hujarre ko Yesu-i, wuɔ wuɔra yieya ba yufieŋa-i. Terduonj fangu-na, aa pāŋ puur. Aŋ puurii dumaŋo-na, baa cu u huonj-nu.

21

*Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Marke 11.1-11; Like 19.29-40; Nsāa 12.12-19)*

¹ Yesubaa-baŋ kaa piɛ *Yerusalemu-i, a saanu baa Betifage-i, dii *Olivi-tibinni-tānuŋgu hōlma-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba hāi wuɔ: ² «Kāaŋ nelle maŋ i yaaŋga-na daade-i, na ka da ba vaa kakūncieŋo naŋo baa u bilonjo. Na fir-ba na jo baa-ba. ³ Umaŋ duɔ yuu-na, na cira: «Itieŋo'i puɔraa-ye.» Da na waŋ mafamma-i, ba ka yaŋ na ta baa-ba.» ⁴ *Diilopɔpuɔrbilonj uŋ waŋ mamaŋ ma'i sa cieŋ daama-i wei? Diilopɔpuɔrbilonjo waŋ-ma wuɔ:

⁵ «Waŋ baa *Sinyotaamba-i wuɔ:

Nieŋ, na nellentieŋo'i juonj daayo na wulaa,
uu dii hōhīnantieŋo.

*U nyugāaŋ tīena kakūnyuŋ-na, baa kakūmbilonj-na.»**

* 21:5 Sakari (Zacharie) 9.9. Nellentieŋo maŋ duɔ nyugūŋ kakūmuɔ-i-na ku pigāaŋ wuɔ u hiiriye u fere.

⁶ Hāalābierj baa kā ku yaa nuo-i, ka bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan-*ma* duma. ⁷ Baa jo baa kakūmuo-i baa u biloŋo-i. Baŋ juo baa-ba, baa hiel ba jōŋgorbaa-ba-i haa ba honni-na aa Yesu wuo nyugūŋ tīena. ⁸ Nuomba maŋ waa hiere, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hūmelle-na Yesu tuo wuo ba dōrō. Banaŋ baa kar fielu ta ba jīna. ⁹ Bamaŋ naa waa u yaanŋa-na baa u huonŋu-na hiere, baa ta ba piye da gbagaga wuo:

«*Davidi hāayēlŋo temma si dii!

Itieŋ uŋ saan umaŋ u jo, Diilo baa-yo!

Dōrwuonŋo temma si dii!»[†]

¹⁰ Yesuŋ kāa ka suur Yerusalemu-i-na, nelle-i hiere die sire yiera di gbeinij. Da ba cor kusuon-*nu*, nuomba ta ba yuu wuo: «Hai moloŋo-i?» ¹¹ Baa ta ba sie-ba wuo: «Yesu maŋ Diilopōpuorbiloŋo yaa-i. U hilaa Nasareti, dii *Galile.»

Yesu duonya torgociraamba-i Diilodubuo-i-na

(Marke 11.15-19; Like 19.45-48; Nsāa 2.13-22)

¹² Yesuŋ kāa *Yerusalemu-i-na, wuo kā ka suur *Diilodubuo-i-na a donya niisuornintaamba-i baa niisāanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa naa kā ka tišij gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa se bamaŋ suoraan nōnsōr ba huriimba-i ba titieŋa-i nanna. ¹³ Uŋ cie mafamma-i, wuo cira: «Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuo: «*Ba ka ta ba bī mi dūŋgu-i Diilojaaldūŋgu*»[‡], ma sīnni nie namaa ce-ku cuo ba terieŋgu?»

¹⁴ Yesuŋ suurii Diilodubuo-i-na, yiriemba namba-i baa cisēduolbaa-ba namba kā u wulaa u ka sire-bei. ¹⁵ *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjīnamma pi-gāataamaŋ daa uŋ ceŋ gberε-weima-i, aa bisālmba maŋ waa baa-yo ba ta ba piye gbagaga Diilodubuo-i-na, ku

[†] 21:9 Gbeliemāŋ-nalāanŋu (Psaume) 118.25-26 [‡] 21:13 Isayi (Ésaie) 56.7

saa dɔlnu-bei. Bisālŋ daaba taa ba piiye wuɔ: «*Davidi hāayēlŋo temma si dii.»¹⁶ Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa ānjīnamma pigāataaŋ baa ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Ŋ nuɔ bisālmbaŋ waŋ mamaŋ wei?»

Yesu wuɔ cira: «Mi nuɔ.» Aa naa cira: «Diiloŋ-nelmaŋ piiye terieŋgu maŋ nuɔ-i wuɔ: «Ŋ ciɛ halle bisālmba-i baa tontobaa-ba tuɔlnu nuɔnei»[§] namaa saa kalaŋ terieŋgu faŋgu-i dede wei?»¹⁷ Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ ta kā Betani aa naa yaŋ-ba. U kaa cɔ kusuɔŋ-nu'i.

Yesu ciɛ yensāaŋgu naŋgu kuol

(Marke 11.12-14,20-24)

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ sire cucuuyungu-na tuɔ jo nellen-huɔŋga-na, a ne da nyulmu waa-yuɔ. ¹⁹ U juɔ hi hɔlma namma-i a da *yensāaŋgu naŋgu-i hūmelle tūŋgu-na. Wuɔ piɛ kā ka da fiegbāŋgbāŋlāndu. Wuɔ gbē yensāaŋgu-i wuɔ: «Ma bālāa nyungo, naŋ cɛraa ŋ ji maŋ bienja!» Terduŋgu faŋgu-na, yensāaŋgu pāŋ kuol. ²⁰ Kuɔ cu u *hāalābiemba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ciɛ ceŋ hama-i aa yensāaŋ daaku kuol hɔdɔmma dumandɛ-i-na?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsɔŋo-i baa-na: Da na saa ce na hɔmmu-i mu hāi, aa haa na naŋga-i miɛ, miŋ ciɛ kumaŋ daaku-i na gbāa ce ku temma. Halle na gbāa gbē tānuŋ daaku-i wuɔ: «Juur ŋ halaŋ bande-i-na ŋ ka suur nuoraŋgu-na», ŋ da ma bi ciɛ. ²² Da na cārā bīŋkūŋgu bīŋkūŋgu Diiloŋo wulaa, aa haa na naŋga-i yuɔ, na ka da ku bīŋkūŋgu-i.»

Hai hāa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?

(Marke 11.27-33; Like 20.1-8)

²³ Yesuŋ juɔ ji hi, wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na doŋ tuɔ waŋ Diiloŋ-nelma-i baa nuɔmba-i. *Diiløjigāntaamba

§ 21:16 Gbɛliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 8.3

yuntaamba-i baa nelle bĩncuəŋ baa pie yuu-yo wuə: «Niŋ ceŋ kumaŋ daaku-i, hai moloŋo-i hãa-ni hũmelle-i ŋ ta ŋ ce-ku?»

²⁴ Yesu wuə cira: «Muəmi ka bi yuu-na baa nelma diei. Da na sie-mi, mi ka pigãaŋ-na umaŋ hãa-mi hũmelle-i. ²⁵ Hai moloŋo-i puəraa Nsãa jo ji tuə *batiŋeŋ nuəmba-i? Diiloŋo'i puəraa-yo waa nelbiliemba'i puəraa-yo?» Baa doŋ ta ba piiye ba-naa nuə wuə: «Die cira Diiloŋo'i puəraa-yo, u ka cira: «Naŋ suyaa-ma dumaŋo-na bige-i cie na saa hũu u nelma-i?» ²⁶ Die bi hər-ma cira: «Nelbiliemba'i puəraa-yo», bamaŋ dii bande-i-na hiere ba suyaa wuə Nsãa waa *Diiloŋoŋpuərbiloŋo, ba sie yaŋ-ye.» ²⁷ Baa naa baa cira: «I saa suə umaŋ puəraa-yo.»

Yesu wuə cira: «Muəmi sie bi pigãaŋ-na umaŋ hãa-mi hũmelle-i mi ta mi ce kumaŋ daaku-i.»

Beɸuəmba hãi maama

²⁸ Ku huonŋu-na Yesu wuə cira: «Niəŋ, naacolŋo naŋo waa baa beɸuəmba hãi. Yiinŋu naŋgu-na, wuə ji gbē məlŋo-i wuə: «Sire ŋ kã suonŋu-na.»

²⁹ «Naacombiloŋ wuə: «Mi sie kã.» Aa ji jəguəŋ aa ta kã.

³⁰ «Tuonŋ wuə kã ka ce maaduəma baa hãaŋo-i. Hãaŋ wuə: «Baba, weima sī, mi ka kã». Aa u saa ji kã.»

³¹ Yesu wuə yuu-ba wuə: «Ba hãi-i-na, hai moloŋo-i nuə tuonŋo nuŋgu-i?»

Baa cira: «Dĩelã-wuonŋo yaa-i.»

Yesu wuə cira: «Mi waŋ ninsonŋo-i baa-na: *Nampo-hũutaamba-i baa saasorbaa-ba ka suur yaanŋa nei *Diiloŋ-nelle-na. ³² Na saa da, Nsãa juə ji pigãaŋ-na hũmeviile-i na yagar na saa hũu u nelma-i, ŋga nampohũutaamba-i baa saasorbaa-ba hũyãa-ma. Mafammaŋ fie ce na da-ma, ku saa jaŋ-na na nanna na ciləbabaləŋo-i aa hũu Nsãa nelma-i.»

*Suontieŋo naŋo baa u maacembiemba
(Marke 12.1-12; Like 20.9-19)*

³³ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi tiraa naŋ gbānalāaŋgu naŋgu baa-na: Naacolŋo naŋo diyaa *eresē-suonŋu aa kalla-kuɔ. Uŋ kalaaya-kuɔ, u hīŋ fuonŋu ba da ba ta ba kāmāl eresē-i aa ce felge ba ta ba nyugūŋ ba niya suonŋu-i. Uŋ ciε mafamma-i, u biε maacenciraamba jīna-kuɔ aa ta kā nelle.

³⁴ «Eresēŋ juɔ hi karma, u puɔr u maacembiemba siei maacenciraamba wulaa wuɔ ba ji hūu fuɔ yufelle-i ka hā-yo. ³⁵ Maacembiembaŋ juɔ, maacenciraamba bel diilonŋo-i a muo unano-i aa ko ba hāi-baamba-i. Ba naaŋ unano-i baa tāmpēlēiŋa'i ko-yo. ³⁶ Suontieŋo tiraa puɔr maacembiemba namba. Bafamba maaraa dīelā-baamba-i. Baŋ juɔ, maacenciraamba tiraa ce-ba ŋaa baŋ ciε dīelā-baamba-i duma. ³⁷ Suontieŋo naa u puɔr u bieŋo yaa wuɔ u jo u fεre ba wulaa. U taa u ne wuɔ sī bepolŋ duɔ jo, ba ka kāŋ-yo.

³⁸ «Baŋ juɔ'a ba ne da bepolŋo-i, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotieŋo yaa juɔŋ daayo! Yaŋ i ko-yo aa ciiluŋgu ce miε kūŋgu!» ³⁹ Ba siire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonŋo-i hel baa-yo suonŋu-na ka ko-yo.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontieŋ duɔ jo, u ka ce maacenciraan daaba-i niε?»

⁴¹ Baa cira: «Kartaan daaba-i! Duɔ jo, u ka ko-ba hiere aa hā banamba baa suonŋu-i. Bafamba ka ta ba hā-yo u yufelle-i ku huonŋ-nu.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Na saa kalaŋ nel daama-i Diilonŋ-nelma-na wei? Ma nyegāaŋ wuɔ:
 «Dūmarāambaŋ cīinaana kpāŋkpara maŋ,
 u yaa juɔ bella dūŋgu-i.
 Itieŋo yaa wuɔ ma ce dumaano-na.

Mie fuo ku cie nerma i wulaa.)*

⁴³ «Ku'i cie mi ta mi tūnu-nei mie: Ba ka hūu *Diiloŋ-nelle-i na wulaa a hã *nicraamba maŋ nuoŋ Diiloŋo nuŋgu-i baa-de. [⁴⁴ Ŋga miŋ waŋ kpāŋkpara maŋ maama-i, umaŋ duo par diire naŋ u fere yuo, u ka kara u fere; duo bi par naŋ umaŋ, u ka putĩenu kutieŋo-i.]]»

⁴⁵ Yesuŋ naŋ gbãneini maŋ daani-i, *Diiloŋigãntaamba yuntaamba-i baa *Fariŋeɓaa baa pãŋ suo wuo u gbẽ ba yaa-i. ⁴⁶ Baa ta ba taara ba bel-o. Ŋga nuomba naa suo wuo *Diiloŋopuorbiloŋo, a ce dumaŋo-na Diiloŋigãntaamba yuntaamba-i baa Fariŋeɓaa-ba taa ba kãalã-bei.

22

Nellentieŋo naŋo baa u jẽnaamba

(Like 14.15-24)

¹ Yesu wuo cor baa u gbãneini-i wuo: ² «*Diiloŋ-nellentesĩnni dii ŋaa nellentieŋo maŋ jãŋ cieŋo duo hã u bieŋo aa bĩ nuomba boi. ³ Niiwuoniŋ-huoŋguŋ juo hi, u puo u maacembiemba-i wuo ba ka waŋ baa nuomba jo. Maacembiemba kã, nuomba ka yagar wuo ba sie jo.

⁴ Nellentieŋo tiraa puo u maacembiemba namba ba wulaa wuo: «Kãaŋ na ka waŋ baa-ba wuo mei cierra mi hĩyãa boi aa ko mi balyunni-i baa fombayaamba-i, kere ba jo, niiwuoni bie tĩ.» ⁵ Pəpuorbiembaŋ kãa, nuomba saa gbuu suo dii wuo ba waŋ weima, ba boŋo hiere kã ba muŋkãmmu: Banamba kã sonniŋ, banamba kã torguoŋ-nu. ⁶ Banamba bir yaŋ aa bel nellentieŋo maacembiemba-i muo-ba da dei aa ko-ba. ⁷ Nellentieŋo huoŋ kaa pãŋ guɔla. Wuo ce u sorosibaa-ba kã ka ko kutaamba-i aa caa ba nelle-i.

⁸ «Uŋ cie mafamma-i, wuo waŋ baa u maacembiemba-i wuo: «Niiwuoni bie tĩ, ŋga miŋ ŋa naa bĩ bamaŋ, ni saa

* ^{21:42} Gbɛliemaŋ-nalãŋgu (Psaume) 118.22-23

naa waa bafamba niini. ⁹ Kāaŋ hūngbesenni-na, da na ka da nelieŋo nelieŋo, na ce u jo.» ¹⁰ Maacembiemba taa ku yaa nuo-i kā hūngbesenni-na ka bī nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere ji dii nellentieŋo dūngu yu. ¹¹ Nellentieŋo suur wuo u ka ne-ba, kā ka da naacolŋo naŋo diyaa joŋgorgbāŋgbālāŋo tīena, a ne da ba hāa-ba joŋgorbaa ma yerreŋ. ¹² Wuo yuu-yo wuo: «Mi jīe, naŋ cie niε suur bande-i baa joŋgorgbāŋgbālāŋo-i?» Naacolŋo saa da weima waŋ. ¹³ Nellentieŋ wuo waŋ baa u maacembiemba-i wuo: «Bilaaŋ naacolŋ daayo-i na vaa u nammu-i baa u gbeini-i aa na teteŋ-yo na nanna-yuo fuoreŋ dii kukulma-na. Duo tīe dii terieŋgu-na, kaalunŋu sie gbuu waa dei.» ¹⁴ Yesu wuo cira: «Na saa da, ba bīε nuomba bōi, ŋga baŋ fiela baamaŋ ba saa ciinu.»

Nampo saaya u pā hā jāmatigi-i wei?
(Marke 12.13-17; Like 20.20-26)

¹⁵ Yesuŋ piiye dumaano-na, *Farišīεbaa baa kā ka da ba-naa baŋ ka ce dumaa cure-yuo bel-o fuo fereŋ nuŋ-āndaanŋu-na. ¹⁶ Baŋ juo nunu ba-naa tī, baa puor ba *hāalābiemba-i u wulaa baa *Erōdi baamba namba. Baa kā ka gbē-yo wuo: «Hāalātie, i suyaa wuo ŋ waŋ ninsoŋo yaa-i; ŋ gbu ŋ pigāaŋ nuomba-i baa Diiloŋ-hūmelle yaa kelkel, ŋ sa kāalā nelieŋo baa ŋ ninsoŋo-i, ŋ sa bi ce cielu.» ¹⁷ Aa naa yuu-yo wuo: «A saa baa miε hūmelle-i, ku saaya i tie pā nampo-i i hā *Orome ba *jāmatigi-i wei?»

¹⁸ Yesu wuo suo ba kusūŋ-maama-i; wuo cira: «Huhur-mantaan namaa temma-i daana-i, na taara na cure muomei wei? ¹⁹ Naŋ pāŋ nampo-i baa warbieŋa maŋ, hāa-miŋ di diei mi ne.» Baa hā-yo warbelle nande. ²⁰⁻²¹ Wuo hūu-de ne aa naa yuu-ba wuo: «Ba cie hai yuŋgu-i warbel daade-na?»

Baa cira: «Ba cie Orome ba jāmatigi yuŋgu.»

Wuo yuu-ba wuo: «Ba nyegāaŋ hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyegãaŋ Orome ba jãmatigi yerre.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kumaŋ da ku waa jãmatigi kũngu-i, pãaŋ-kuŋ na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku bi waa Diiloŋ-kũngu-i na bi pã-ku na hã Diiloŋo-i baa-ku.»

²² Nel daama cu ba hõmmu-i, baa naa baa ta aa naa yaŋ-yo.

Kuomba siremmaŋ-kũngu-i

(Marke 12.18-27; Like 20.27-40)

²³ *Sadusĩɛbaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Yinduɔŋgu faŋgu-na, banamba piɛ Yesu-i a yuu-yo wuɔ: ²⁴ «Hãlãtie, *Moisi ciɛra wuɔ umaŋ duɔ saa da biloŋo baa u ciɛŋo-i aa ku, u hãaŋo saaya u biɛ ciɛŋo-i a hoŋ biloŋo hã kulõŋo-i.*

²⁵ A ne da i hõlma-na, naacombiemba namba waa niehãi ba nyu wulaa. Mõlŋo sire jã ciɛŋo, u saa da biloŋo baa-yo aa ku. Umaŋ cuu-yo u biɛ ciɛŋo-i ²⁶ u saa da biloŋo baa-yo. Sieliŋ-wuoŋo-i maaduɔma. Ba ciɛ dumɛi ka ku gbuo hiere niehãi-i-na molo saa ji da biloŋo baa ciɛŋ daayo-i.

²⁷ Ku huõŋgu-na, ciɛ fuɔ fɛrɛ u suɔ tuɔ nyaanu-bei. ²⁸ Ba hierõŋo-na, baŋ diyaa-yo ba ciɛŋo cor, kuõŋ da ba ji sire yiŋgu maŋ nuɔ-i, u ka ce hai wuoŋo-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Na piɛra! Na saa suɔ Diiloŋ-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i. ³⁰ Na saa da, kuõŋ da ba ji sire, cadiile siɛ ji waa, ba ka waa ŋaa *dɔrɔpɔuɔrbiemba.» ³¹ Aa naa cira: «Kumaŋ ŋaa kuomba siremmaŋ-kũngu-i, na saa kalaŋ Diiloŋ-nelma-i wei? ³² U ciɛra wuɔ: «*Abiramu Diiloŋo yaa muɔŋo-i, *Isaki Diiloŋo yaa muɔŋo-i, *Yakɔbu Diiloŋo yaa muɔŋo-i.»† Ku pigãaŋ wuɔ Diiloŋo-i cicɛlmantaŋ-wuoŋo; bikuõŋ-wuoŋo sɪ.» ³³ Bamaŋ waa teriŋgu-na nu nel daama-i maa gbuu suurnu-bei.

* ^{22:24} Ānjĩnamma tiyemmaŋ-sɛbɛ (Deutéronome) 25.5-6

† ^{22:32} Helmaŋ-sɛbɛ (Exode) 3.6

*Nelma maŋ dii yunġu Diiloŋ-nelma-na**(Marke 12.28-34; Like 10.25-28)*

³⁴ *Fariŝiebaa-baŋ juo nu-ma wuo Yesu piye yar *Saduŝiebaa-ba-i, baa ne ba-naa kã u wulaa ³⁵ da ba ka piye cure-yuo. *Anjĩnamma pigãatieŋo naŋo waa ba hõlma-na, wuo bie ãndaanġu-i wuo: ³⁶ «Hãalãtie, Diiloŋ uŋ'a i tie wuo hũmieŋa maŋ, hade-i yunġu?»

³⁷ Yesu wuo cira: «*Ŋ saaya ŋ dõl Itieŋo-i Diiloŋo-i baa ŋ huõŋga-i hiere, baa ŋ kusũŋgu-i hiere, baa ŋ añjõguõma-i hiere.*»[‡] ³⁸ Hũmelle fande yaa yunġu aa tiraa maar anaŋa-i hiere. ³⁹ Hãalĩŋ-diele maŋ nyaanu di-naa baa difande-i di yaa daade: *«Ŋ saaya ŋ dõl ŋ nanõlõo-i ŋaa niŋ dõl ŋ fere dumaa.»*[§] ⁴⁰ *Moisi hũmieŋa-i hiere a yunġu dii hũmieŋ daaya'i nuõ-i a hã-i-na baa *Diilopõpuõrbiemba nelma-i hiere.»

*Kõŋkortieŋo bige-i baa Davidi-i?**(Marke 12.35-37; Like 20.41-44)*

⁴¹ *Fariŝiebaa-baŋ tigiin ba-naa dumaanõ-na, Yesu wuo yuu-ba wuo: ⁴² «Namaa na'a Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuo u ka saan *Kõŋkortieŋo maŋ, u ka hoŋ dũŋ haku-i nuõ-i?»

Baa cira: «*Davidi dũŋ-nu, u ka waa *Davidi hãayẽlõ.»

⁴³ Yesu wuo cira: «A ma ce nie *Diiloŋ-Yalle ce Davidi bĩ-yo u Tieŋo? Ma sĩ Davidi fuõ fere ciera wuo:

⁴⁴ *«Itieŋo gbie mi Tieŋo-i wuo:*

«Jo ŋ ji tĩena mi caan-nu

aa ŋ yaŋ mi mal ŋ bigãarãamba-i hã ŋ ce ŋ bãanġu-i bei.»^{*}

⁴⁵ Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i aa saan Kõŋkortieŋo maŋ, Davidi fuõ fere duõ tuõ bĩ-yo u Tieŋo, u ce nie aa ce u hãayẽlõ

[‡] 22:37 Anjĩnamma tiyemman-ŝebe (Deutéronome) 6.5 [§] 22:39 Buolman-ŝebe (Lévitique) 19.18 ^{*} 22:44 Gbelieman-nalãanġu 110.1

yoŋ?»⁴⁶ Uŋ piiye dumaŋo-na, molo saa da nelma duo sie-yo. A bāl dii yiŋgu faŋgu-na, ba saa ji tiraa da holle yuu-yo baa nelma.

23

Baa na suur ānjīnamma pigāataamba kuuceŋgu-na

(Marke 12.38-39; Like 11.43,46; 20.45-46)

¹ Ku huŋgu-na, Yesu wuo waŋ baa nuomba-i baa u *hāalābiemba-i wuo: ² «*Moisiŋ'a i tie wuo hūmieŋa maŋ, *ānjīnamma pigāataamba-i baa *Farisīebaa-ba yaa saaya ba ta ba pigāaŋ nuomba-i a wuoŋaŋgu-i. ³ A ce dumaŋo-na, da ba waŋ mamaŋ baa-na, na ce-ma; ŋga baa na suur bafamba kuuceŋgu-na. Baŋ waŋ mamaŋ ba sa ce-ma. ⁴ Da ba ce ba haa coŋgorni-i hā nuomba ta ba kpekpelle aa yagar wuo ba sie kāyā-bei ba migāaŋ tūu. ⁵ Ba ce ba weima-i hierē ba taara yerre baa-ma. Na saa da, bafamba kuolbaa-ba* maar banamba baamba-i. Aa baŋ naŋ kompammu maŋ, bafamba muumu comieŋa dii pōmpōr banamba waaŋa-na. ⁶ Da ba kā källe maŋ nuo-i, siso *Diilonelhāalādūŋgu maŋ nuo-i, ba taara ba tīena yaaŋ-na. ⁷ Aa da ba waa nuomba-na, ba taara ba ta ba piē ba jaal-ba aa ta ba bī-ba hāalātaamba. ⁸ Jande, namaŋo-i, baa na yaŋ ba ta ba bī-na hāalātaaŋ namaa. Namei baaduŋ namaa aa na hāalātieŋo dii u diei yoŋ. ⁹ Mi baa da na biē moloŋo hīema-na wuo na to. Na To dii u diei yoŋ, u yaa dōrō-i-na. ¹⁰ Na baa bi ce ba ta ba bī-na yuntaaŋ namaa. Na yuntieŋo dii u diei yoŋ, u yaa *Kirsā-i. ¹¹ Umaŋ na yuŋgu-na, u saaya u ce u ferē na maacembiloŋo. ¹² Na

* 23:5 *Yuifubaa-ba taa ba ce Diiloŋ-nelma-i ba pūu kuolbaa baa-ma. Da ba'a ba jaal Diiloŋo-i ba biē kuolbaa-ba famba-i a vaa-ba: unaŋo ba napuoŋ-na, unaŋo ba yaadāmma-na. Ba ce mafamma-i wuo Diiloŋ uŋ hāa-ba *ānjīnamma maŋ, ma maama baa karaanu-bei.

saa da, umaŋ duɔ tuɔ teteŋ u feɛ, ba ka hiire-yuɔ, ŋga umaŋ duɔ tuɔ hiire u feɛ, ba ka teteŋ-yo.»

Sūlma haraa huhurmantaamba-na
(*Marke 12.40; Like 11.39-52; 20.45-47*)

¹³ Yesuŋ waŋ mafamma-i wuɔ cira: «*Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa *Farisīebaa namaaŋo-i, huhurmantaŋ namaa; sūlma haraa-nei! Na suu *Diiloŋ-nelle hūmelle-i, namaa feɛ-i na sie suur, bamaŋ taaraayaŋ da ba suur na suu-de bei.

[¹⁴ «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa Farisīebaa namaaŋo-i, huhurmantaŋ namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na bel diiloŋo-i a hūu bikulcaamba nagāŋ-niini-i a wuo-ni, aa da na'a na cārā Diiloŋo-i, na cārā-yuɔ da agaga wuɔ ba cira namaa faa. Kumaŋ ka haa-nei, ku ka balaŋ cor.]

¹⁵ «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa Farisīebaa namaaŋo-i, huhurmantaŋ namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na wuɔra gbuo terni-i hiere a taara nuɔmba-i dii-ba na hūmelle-na. Ŋga umaŋ duɔ gbāŋ suur tī, na bir-o na birma a ce u bir balaŋ yaŋ namaa feɛ-i titirre.

¹⁶ «Namaa yirii aa bi cira na pigāaŋ banamba hūmelle. Sūlma haraa-nei! Na gbīe-ku dumaa wuɔ moloŋ duɔ pā nuŋgu aa bī *Diilodubuɔ yerre-i, duɔ fie'a u saa ji gbāa ce-ma, weiima sī. Ŋga umaŋ duɔ cira: «Muɔ baa sēne maŋ Diilodubuɔ-i-na mi ka ce daama-i.» Da ku fie balaŋ niɛ niɛ, u saaya u ce-ma. ¹⁷ Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Diilodubuɔ-i baa sēne-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Sēne uŋ yeŋ Diilodubuɔ-i-na ku'i saa ce-yo Diiloŋ-wuoŋo wei?

¹⁸ «Da na bi ce na ta na piye wuɔ moloŋ duɔ pā nuŋgu aa bī mumbuolmuŋ-terienŋu yerre-i, duɔ fie'a u saa ji gbāa ce-ma, weiima sī, ŋga umaŋ duɔ cira: «Muɔ

baa tãmmaṅ-kũṅgu maṅ mumbuolmuṅ-teriengu dɔrɔ-i-na mi ka ce daama-i», da ku fie gbãṅ nie nie, u saaya u ce-ma. ¹⁹ Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaṅ-na. Mumbuolmuṅ-teriengu-i baa tãmmaṅ-kũṅgu-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Tãmmaṅ-kũṅguṅ yey mumbuolmuṅ-teriengu dɔrɔ-i-na, ku'i saa ce-ku Diiloṅ-kũṅgu wei?

²⁰ «Umaṅ duɔ pã nuṅgu aa bĩ mumbuolmuṅ-teriengu yerre-i, kuu dii ṅaa u bĩe baa nimaṅ dii ku dɔrɔ-i-na hiere. ²¹ Umaṅ duɔ pã nuṅgu aa bĩ Diilodubuɔ yerre-i, kuu dii ṅaa u bĩe baa ku tierjo-i hiere. ²² Umaṅ duɔ pã nuṅgu aa hiel u niele dɔrɔ-i-na, kuu dii ṅaa kutierjo bĩe Diiloṅo yerre-i baa u muntienammu-i hiere.

²³ «Ånjĩnamma pigãataaṅ namaaṅo-i baa Farisĩebaa namaaṅo-i, huhurmantaṅ namaa; sũlma haraa-nei! Da na ce na dii Diiloṅo *yufelle-i ka cor baa niifiɛlu-i du sĩnni-na hiere, a ne da kumaṅ yuṅgu *ãnjĩnamma-na na sa ce-ku: Na sa ce kumaṅ vii, na sie bi tiraa ce kumaṅ faa, na sa wuɔ Diiloṅ-hũmelle-i. Naa naa saaya na yu nyɔlma baa ma yaa igẽna aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ. ²⁴ Namaa yirii aa bi cira na pigãaṅ banamba hũmelle. Da na ce na seṅ hũmma-i wuɔ na sa taara na nyɔṅ baa kilekilebaa, a ne da naṅ nyɔṅ baa nimaṅ ni saa baa nyɔḡḡmɛbaa-ba-i.

²⁵ «Ånjĩnamma pigãataaṅ namaaṅo-i baa Farisĩebaa namaaṅo-i, huhurmantaṅ namaa; sũlma haraa-nei! Naa dii ṅaa nelierjo maṅ saaraa kalni honni-i aa yaṅ ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migãaṅ na kũɔma yaa da welewele aa yaṅ na hɔmmu yu baa cuosĩnni baa nenemuṅgu. ²⁶ Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaṅ-na. Saaraṅ kalni hɔmmu yaa igẽna, na ka da ni honni bi kuɔṅ.

²⁷ «Ånjĩnamma pigãataaṅ namaaṅo-i baa Farisĩebaa namaaṅo-i, huhurmantaṅ namaa; sũlma haraa-nei! Naa

dii ɲaa cĩncuɔɲa maɲ baɲ puu-ya baa pilammu a ta a ne da fafamma, a ne da a hɔmmu yuu baa kokonni baa hũlābabalaanɲu. ²⁸ Ku yaa ɲaa namaa kũngu-i. Nuɔɲ da ba da-na, ba cira: «Bamaɲ wuɔyaanɲ Diilonɲ-hũmelle-i fafamma ba yaa daaba-i.» A ne da na hɔmmu yuu baa huhurma baa balaanɲu.

²⁹ «Ānjĩnamma pigāataanɲ namaanɲo-i baa Farisēbaa namaanɲo-i, huhurmantaanɲ namaa; sũlma haraa-nei! Na siire ta na ma *Diilopɔpuɔrbiemba cĩncuɔɲa-i aa ta na tuɔlnu bamaɲ siire wuɔ Diilonɲ-hũmelle-i fafamma aa ku ba waanɲa-i ³⁰ aa ta na piye wuɔ: «Kuɔ ii naa waa i bĩncuɔmba bāanɲu-na, ii naa saa cu ba huonɲ-nu Diilopɔpuɔrbiemba komma-na.» ³¹ Terienɲu faɲɲu-na, na pigāanɲ wuɔ bamaɲ kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i namaa bĩncuɔmba. ³² Ku faa! Gbāanɲ na cor baa na bĩncuɔmba maacemma-i na ka bāl-ma. ³³ Nelbabalaanɲ namaa temma-i daana-i! Diilonɲo ce niɛ aa u siɛ ka caa namaa? ³⁴ Niɛɲ, mi ka saanɲ Diilopɔpuɔrbiemba hā-na, baa nelnurāamba a naara ānjĩnamma pigāataamba namba. Da ba kã, na ka ko banamba bei, aa gbu banamba denninɲ aa muo banamba na *Diilonelhāalādũnni-na. Na ka nyaa ba huonɲ-nu nilɛinɲa-na hiere ce-ba kpāncɔlgũɔ. ³⁵ Terienɲu faɲɲu-na, baɲ fiɛɲ bamaɲ ko-ba hiere a doɲ Abel-na a ji hi Barasi biɛɲo-i Sakari-i, naɲ kuɔ umaɲ mumbuolmuɲ-terienɲu hɔlma-na baa Diilodubuɔ-i, Diilonɲo ka haa-ma hã namei baa-ma hiere. ³⁶ Yaanɲ mi waɲ ninsonɲo-i baa-na: Diilonɲo ka haa nuɔɲ daaba kuliɲɲu maama-i hiere hã fiɛfiɛ ku nuɔɲ namei baa-ma.»

*Yesu kũɔma siɛɲ baa Yerusalemutaamba-i
(Like 13.34-35)*

³⁷ Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ cira: «E Yerusalemutaanɲ namaa! Namei kuɔɲ *Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonɲ duɔ

saarj umarj hã-na, na bel diiloroj-i narj kutieroj-i baa tãmpêlêina ko-yo. Mei cie ji gbê; mi na'a mi tigiinj-na rjaa kũonarj uŋ tigiinj u biemba-i dumaa aa pũl-bei. Iŋga na saa hũu-ma. ³⁸ Kuŋ hii terienju marj fiefie-i-na, Diiloroj ka yarj na nelle-i hã-na. ³⁹ Aa mi tũnu-nei, da na saa ji ta na cira: *«Itiej uŋ saarj umarj u jo, Diilo baa-yo»*[†] na sie tiraa da mi yufelle.»

24

Mamarj ka da nelbiliemba-i aa miwaarj suw duw tĩ
(*Marke 13.1-13; Like 21.5-19*)

¹ Yesuŋ juw hel *Diilodubu-w-i-na tuw ta, u *hãalãbiemba kã u wulaa ka ta ba piye baa-yo wuw u ne Diilodubu-w-i kerê u mamma faa. ² Yesu wuw cira: «Yaarj mi warj ninsoŋo-i baa-na: Narj daa dũngu marj daaku-i, yiingu dii baa yiingu ku ka fara hiere hĩema-nal!»

³ Uŋ kaa hi *Olivi-tibinni tãnungu-i, wuw tĩena. U hãalãbiemba pie kã u wulaa ba kula, a ka yuu-yo wuw: «Itie, niŋ warj nelma marj daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce nie suw ŋ jommarj-huŋgu-i baa miwaarj tĩmmarj-huŋgu-i?»

⁴ Yesu wuw cira: «Baa na yarj moloŋo ji pira-nei. ⁵ Nuomba bwi ka jo ji bie mi yerre-i ce-de ba diele. Umarj duw jo, u ka cira Diilorj uŋ saarj *Korjortieroj marj, u yaa ufarjo-i. Ba ka pira nuomba bwi. ⁶ Na ka da berru ce terni-na hiere. Iŋga da na ji ta na da-ma, baa na tie holle, mafamma saaya ma ce, ŋga miwaarj tĩmma'i sie pãŋ waa huŋgu fanju-na. ⁷ Nuomba kaa ta ba gãŋ siyaabaa siyaabaa, baa nilêina nilêina. Nyulmu kaa ta mu suur aa hĩema kaa ta ma sagalla terni nanni-na. ⁸ Nifanni-i daani-i hiere hãarj. Ku domma'i dumaarj-na.

[†] 23:39 Gbêliemarj-nalãarjgu (Psaume) 118.26

⁹ «Ba kaa bel-na ce-na sũlma aa ko-na. Ba ka bigãañ-na nileiña-na hiere mei maama-na. ¹⁰ Huɔŋgu fanɔu-na, nuɔmba bɔi kaa nanna Diilonɔ-hũmelle-i. Ba kaa hel ba-naa honniŋ aa bigãañ ba-naa. ¹¹ Nuɔmba bɔi ka jo ji ta ba tãal nuɔmba-i wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ¹² ãmbabalma kaa ta yaanga nuɔmba-na a ce ba bɔi sie tiraa ta ba ce nelnyulmu-i. ¹³ Ŋga umaŋ duɔ nyaar ka hi ku bãlma-i, kutieŋo ka kor. ¹⁴ *Diilonɔ-bãaŋgu *Neldɔdɔlma ka wuɔra waŋ terni-na hiere nuɔmba-i nileiña-na hiere ba suɔ-ma aa fiefie-i-na miwaango tĩmma suɔ da ma hi.»

(*Marke 13.14-23; Like 21.20-24*)

¹⁵ «Nuɔni maŋ da ŋ kalaŋ terieŋ daaku-i, ŋ gbãŋ kpelle ŋ suɔ ku yuŋgu-i. Diilonɔ uŋ puɔraa Daniel waŋ Terbĩenatieŋo maŋ maama-i,* da na ji da u juɔ ji tĩena *Diilodubuɔ-i-na, ¹⁶ bamaŋ da ba waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kã tãnniŋ. ¹⁷ Umaŋ duɔ ji waa u dũŋgu dɔrɔ-i-na, u hiere u tuɔ gbar, u baa cira u suur bie bĩŋkũŋgu. ¹⁸ Umaŋ duɔ ji waa suɔŋ-nu, u baa cira u jo cĩiŋ-nu ji bie waanɔ-joŋgoruo.

¹⁹ «Kusũntaamba-i baa bientaamba-i sũlma haraa-bei yinni fanni-na. ²⁰ Taa na cãrã Diilonɔ-i ku baa ji ce waanɔ-huɔŋgu aa ku baa ji waa *yitĩenaŋgu. ²¹ Diilonɔ uŋ jĩena miwaango-i ji hi baa nyuŋgo, yaahuolo maŋ temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa yaahuolo daayo temma sa ji tiraa da-ba dede. ²² Kuɔ Diilonɔ saa naa hiel kunaŋgu yiŋ daani-na, molo naa saa kor. Ŋga u yufelleŋ hilaa bamaŋ nuɔ-i, u ka ne ba yaa-i aa parra yiŋ daani-i.

²³⁻²⁴ «Coikartaamba ka ta ba jo. Umaŋ duɔ jo, u ka cira Diilonɔ uŋ saan *Koŋkortieŋo maŋ, u yaa ufaŋo-i. Banaŋ ba'a bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka ce nelma bɔi baa

* ^{24:15} Daniɛl (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11

himma bɔi da ba gbãŋ pira halle Diilonɔ yufellɛŋ hilaa bamaŋ nuɔ-i. A ce dumaŋo-na, umaŋ duɔ ji gbɛ-na wuɔ Diilonɔ uŋ saŋ Koŋkortieŋo maŋ, uu dii bande, sisɔ uu dii daalei, baa na hũu-ma; u tãal-na. ²⁵ Muɔ fuɔ, mei gbuɔya-nei jĩna.

²⁶ «Terieŋgu faŋgu-na, moloŋ duɔ ji gbɛ-na wuɔ: <*Kirsajoo; uu dii hĩeŋgu-na>, baa na kã; u tãal-na. Da ba bi gbɛ-na wuɔ: <Niɛŋ, uu dii fuo bande>, ba tãal-na; baa na hũu-ma. ²⁷ Diilonɔ uŋ nyiesĩŋ dumaɔ nuɔmba da-yo a doŋ bãpagũŋgu-na ka jũŋ bãsuuruŋgu-na, *Moloŋ-Bieŋ duɔ jo, ba ka da-yo dumɛi. ²⁸ Bĩŋkũkuliĩŋ da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiĩŋ kusuɔŋ-nu'i.»

(*Marke 13.24-31; Like 21.25-33*)

²⁹ «Yaahuolo daa duɔ tuɔ bãl, *bãŋgu ka bir cure*, ceĩŋo ka ce da bĩntũu. Mɔɛŋa ka par diire, aa bĩmbĩnni maŋ dii dɔrɔ-i-na hiere ni ka hel ni fonni-na.† ³⁰ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i *Moloŋ-Bieŋo dãnyuɔ ka carra dɔrɔ-i-na. Duɔ carra, nuɔmba-i hiere hĩɛma-na ba ka haa ba nammu-i ba yunnĩŋ ta ba gbu ba kaal. Da ba'a ba ne, ba ka da u hiire u jo baa duherru. Ba ka da u yuntesĩnni-i baa u bɔbɔima-i. ³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, na ka da ba buu yerre maŋ bãmbãale diele-i. Da ba bu-de terieŋgu maŋ nuɔ-i, u ka ce u *dɔrɔpɔuɔrbiemba wuɔra terni-na hiere a tigiĩŋ u yufellɛŋ hilaa bamaŋ nuɔ-i ba waa terduɔŋ-nu.

³² «Na saa da *yensãaŋgu-i wei? Da na ji da ku caa fiɛlu-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na bi suɔ kerre ifelle hii tĩ. ³³ Kuuduɔŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama duɔŋ ta ma ce huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ Moloŋ-Bieŋo jomma piyaa. ³⁴ Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiefie ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku.

† ^{24:29} Niɛŋ Isayi sɛbɛ-i-na (Ésaie) 13.10 baa 34.4.

³⁵ Doro-i baa hīema-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede.»

(Marke 13.32-37; Like 17.26-30,34-36)

³⁶ «Ŋga kumaŋ ŋaa yiŋgu faŋgu fere-i, baa huŋgu-i, molo sa suo-ku. Halle *dɔrpɔpuərbiemba famba fere-i doro-i-na baa Bepolŋ fuo fere-i ba sa suo-ku. U To yaa suyaan-kuŋ u diei yoŋ. ³⁷ Kumaŋ cie *Nowe bāaŋgu-na, *Moloŋ-Bieŋ duo u bir jo, ku temma ka ce. ³⁸ Nowe bāaŋgu-na, aa diilobuo suo duo dāa, nuomba naa gonya niiwuoni baa kolma baa cejālle a ji hi yiŋgu maŋ Noweŋ suuri begubuo-i-na. ³⁹ Ba saa suo wuo weima jo dii. Ba juo'a ba ne da diilopepetieŋo naŋo-i duoŋ tuo dāa. Hūmma wuo-ba hiere kpēm̄mu!‡ Moloŋ-Bieŋ duo ji'a u jo, ku ka tugol nuomba-i dumei. ⁴⁰ Nuomba hāi gbāa waa ta ba guona, ba bie u diei ta, aa yaŋ unaŋo-i. ⁴¹ Caamba hāi gbāa waa ta ba soroŋ, ba bie u diei ta, aa yaŋ unaŋo-i. ⁴² Terieŋgu faŋgu-na, baa na gonya duofūmmu, na saa suo na Tieŋo jommaŋ-yiŋgu-i. ⁴³ Na saa da, da ŋ suo cuoyuo uŋ ka suur-nie huŋgu maŋ nuo-i isuŋgu-na, ŋ ka tīena cie-yo, ŋ sie yaŋ u ji kanu ŋ dūŋgu-i. ⁴⁴ Terieŋgu faŋgu-na, na saaya na tigiŋ na fere. Naŋ'a na saa tīena baa-ma wuo Moloŋ-Bieŋo ka jo huŋgu maŋ nuo-i, u bi jo huŋgu faŋgu'i nuo-i.»

Maacembiemba hāi maama

(Like 12.41-48)

⁴⁵ «Da ŋ nu wuo maacembiloŋo maŋ vii aa tuo cē, u yaa umaŋ u yuntieŋo kāa nelle aa haa-yo u namaacembiemba namba yuŋ-nu u tuo hā-ba niiwuoni-i fafamma. ⁴⁶ U yuntieŋ duo ka bir jo ji da u cie u maacemma-i fafamma, fuo yuŋgu dōlaa. ⁴⁷ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Yuntieŋo ka haa-yo u nagāŋ-niini yuŋ-nu hiere. ⁴⁸ Ŋga da ku waa

‡ 24:39 Miwaŋo jīnammaŋ-sebe (Genèse) 6–7

maacembilobabalaŋo, u ka tuɔ jɔguɔŋ wuɔ u yuntieŋo sie jo fiefie, ⁴⁹ aa doŋ tuɔ muo u nabaamba-i, aa tie tuɔ wuo aa tuɔ wuɔra u nyɔŋ kolma baa konyɔrāamba. ⁵⁰ Uŋ'a u saa tīena baa yiingu maŋ maama-i, baa huɔngu maŋ maama-i, u yuntieŋo jo huɔngu faŋgu'i nuɔ-i. ⁵¹ Duɔ jo ji da-yo dumaŋo-na, baŋ ka haa kumaŋ huhurmantaamba-na, u ka haa ku yaa yuɔ. Kaaluŋgu sie gbuu waa dei.»

25

Nyɔnyuriimba naŋ maama

¹ Ku huɔngu-na, Yesu wuɔ naŋ gbānalāŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «*Diiloŋ-nelle suurmaŋ-kūngu ka waa ŋaa biemba cīncieluo naŋ kūngu: Ba siire isuɔngu naŋgu-na a bie ba fitīmbaa-ba-i wuɔ ba ka jārā dɔrbiɛŋo. ² Ba hɔlma-na, ba ndii cē aa ba ndii baamba namba sa cē. ³ Bamaŋ sa cāaŋ ba biyaa ba fitīmbaa-ba-i aa ba saa bie namma bel ba naŋ-na. ⁴ Bamaŋ cāaŋ, bafamba bie ba baamba-i aa bie namma bel ba naŋ-na wuɔ ba sa suɔ weimaŋ maa-na. ⁵ Baŋ kāa, dɔrbiɛŋo jomma ka ce pānna, ba kor duɔfūŋ hiere.

⁶ «Isuɔholleŋ juɔ hi, ba nu molo piiye da gbagaga wuɔ: <Dɔrbiɛŋo'i juɔŋ daayo! Hilaŋ na jārā-yuɔ!» ⁷ Ba sire ku yaa nuɔ-i ba hieroŋo-i, ta ba migāaŋ ba fitīmbaa-ba-i. ⁸ Bamaŋ saa bie namma-i, ba ta ba piiye baa bamaŋ biyaa wuɔ: <I namma tie, i fitīmbaa-ba ce da ba dīŋ; na sa hā-ye manamma wei?» ⁹ Bamaŋ biyaa namma-i ba cira: <Miɛ iŋ biyaa mamaŋ, ma sie gbē i calnu-mei. Kumaŋ bɔyaa, kāaŋ na ka sāa manamma na jo.» ¹⁰ Ba sire ku yaa nuɔ-i da ba ka sāa. Baŋ taa, dɔrbiɛŋo jo. Ba ndii baamba suur baa-yo käller-ɔŋgu-na aa ba gbonu-kuɔ. ¹¹ Daabaŋ kaa jo, ba jo ji ta ba muo dūngu-i wuɔ ba hīl-ku ba suur. ¹² Dɔrbiɛŋo gbē-ba wuɔ: <Mi sa suɔ namaŋo-i, mi sie fuo-ma nei!»»

¹³ Yesu wuɔ miel gbē u *hāalābiemba-i wuɔ: «Terienḡu fanḡu-na, baa na gonya duɔfūmmu. Na sa suɔ *Molonḡ-Bienḡo jommaḡ-yiinḡu ka feḡ bī u jommaḡ-huonḡu.»

Ba sa biēra japūḡu hīēḡ-nu gbāḡgbāḡ
(Like 19.11-27)

¹⁴ «*Diilonḡ-nelle kūḡu ka waa ḡaa naacolḡo maḡ wuɔ u kā nelle aa bī u maacembiemba-i a ji hā-ba u gbeinḡa-i.
¹⁵ U hāa unanḡo-i tāmabaa-ba* ndii, aa hā unanḡo-i ba hāi, aa hā siēlinḡ-wuonḡo-i u diei. U niē ba fōḡḡōbaa-baḡ hii ba ce mamaḡ aa hā-ba saanu baa ku yaa-i, aa ta. ¹⁶ Umanḡ daa tāmabaa-ba ndii-i, u pāḡ kā ka donḡ tuɔ bibirre u nanḡa baa u waanḡa-i ji da u gbeinyunḡo temma. ¹⁷ Umanḡ daa tāmabaa-ba hāi maaduoma; fuɔ-i a bi ji da u gbeinyunḡo temma.
¹⁸ Umanḡ daa u diei u bir yanḡ aa kā ka hīḡ fuonḡu fuo u wuonḡo-ī.

¹⁹ «Ba yuntienḡ unḡ taa dumaanḡo-na, u kaa vaaya. Unḡ juo jo, u bī-ba ji tuɔ yuu-ba. ²⁰ Unḡ ḡa naa hā umanḡ tāmabaa-ba ndii-i, u piē pigāanḡ-yo tāmabaa-ba ndii daayo-i aa cira: «Yuntie, niḡ ḡa naa hā-mi tāmabaa-ba ndii maḡ, mi tiraa da ba temma naara-bei; ba yaa daaba.»

²¹ «U yuntienḡo gbē-yo wuɔ: «Ku faa, maacembiloviiyonḡ nuɔ. Niḡ suyaa cekūɔ kūḡu belma, mi ka hā-ni bāmbāale kūḡu. Jo ḡ ji ta ḡ ce ḡ bāanḡu-i baa-mi.»

²² «Unḡ ḡa naa hā umanḡ tāmabaa-ba hāi, u piē aa cira: «Yuntie, niḡ ḡa naa hā-mi tāmabaa-ba hāi maḡ, mi daa ba hāi nanḡo naara-bei, ba yaa daaba.»

²³ «U yuntienḡo gbē-yo wuɔ: «Ku faa, maacembiloviiyonḡ nuɔ. Niḡ suyaa cekūɔ kūḡu belma, mi ka hā-ni bāmbāale kūḡu. Jo ḡ ji ta ḡ ce ḡ bāanḡu-i baa-mi.»

²⁴ «Unḡ ḡa naa hā umanḡ u diei, u piē aa cira: «Yuntie, mi suyaa miē nanḡ kūḡu dii kpelle, nuɔ da ḡ saa kū suonḡu

* 25:15 Bafamba tāma diei gbāa pā gonḡuonanḡo-i bierḡ cīncieluo baa a ndii.

maŋ, ŋ kar kufanġu dīm̄ma yaa-i; da ŋ saa duu dīm̄ma maŋ, ŋ kar ma yaa-i. ²⁵ Mei kāalāyā aa kā ka hīŋ fuoŋgu fuo ŋ gbeŋa-i, a yaa daaya.»

²⁶ «U yuntieŋo gbē-yo wuo: «Maacembilobabalaŋ nuo naŋ temma-i daani-i, yentieŋ nuoni maŋ daani-i, nii naa suo wuo da mi saa kũ suoŋgu maŋ, mi kar kufanġu dīm̄ma yaa-i; aa da mi saa duu dīm̄ma maŋ, mi kar ma yaa-i, ²⁷ bige-i cie ŋ saa kā ka jīna mi gbeŋa-i gbeindūŋ-nu? Miŋ juo de-i-na mii naa saa jo ji da a huonaana mi hūu-ya wei?» ²⁸ Aa naa cira: «Hūyāaŋ tām̄a maŋ u wulaa na hā umaŋ daa tām̄abaa cīncieluo-i baa-yo! ²⁹ Umaŋ duo da, kunaŋgu ka naara u kūŋgu-i a ce ku yure baa-yo, ŋga umaŋ duo saa da, celle kūŋgu maŋ dii baa-yo, ku hūu. ³⁰ Aa maacembiloŋo faŋo-i daayo-i, u sie bi gbāa cii muonu canġa, hielaaŋ-yoŋ fuoreŋ dii kukulma-na. Duo tīe dii terieŋgu-na, kaaluŋgu sie gbuu waa dei.»»

Da ŋ duu kumaŋ, ŋ ji kar ku yaa-i

³¹ Yesuŋ waan mafamma-i, wuo cira: «*Moloŋ-Bieŋ duo ji jo u fōŋgōtesīnniŋ-jomma-i baa *dɔrɔpɔuɔrbiemba-i u ka tīena u fōŋgōtesīnni-na. ³² Nuomba-i nilieŋa-na hiere ba ka tigiŋ u yaanġa-na u fiel nelfafaamba-i hiel-ba nelbabalaamba-na ŋaa āncīnaŋ uŋ fiel tūlmba-i dumaa hiel-ba yermba-na ³³ a jīna tūlmba-i u nadien-na aa yermba-i u nanyuoŋ-nu.

³⁴ «Bamaŋ da ba ji waa u nadienġa-na ba yaa nelfafaamba-i; u ka gbē-ba wuo: «Juoŋ, mi To cie baa namaaŋo-i. *Diiloŋ-nelle migāaŋ dii miwaanjo jīnammaŋ-huoŋgu ta di cie-na, juoŋ na ji ta na ce na bāaŋgu-i die. ³⁵ Na saa da, nyulmu taa mu ko muo, na hā-mi niwuoni mi wuo. Hūŋkuoŋsīnni waa-mie, na hā-mi hūmma mi nyoŋ. Mi kāa na wulaa, na hūu-ma mi har-nei. ³⁶ Mi waa bebelle, na hā-mi nyarkpātānni mi cīnnu mi kūoma-i. Mi

taa mi jaŋ, na kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na kã ka jaal-mi.›

³⁷ «Duɔ waŋ mafamma-i, nelfafaamba ka bir yuu-yo wuɔ: ‹Itie, i daa-ni nyulmu-na yaku-i aa i hã ŋ wuo? Yiiŋ haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsɪnni waa-nie aa i hã-ni hũmma-i ŋ nyɔŋ? ³⁸ Yiiŋ haku-i ŋ juɔ i wulaa i hũu-ma ŋ har-yie? Aa yiiŋ haku-i i daa-ni bebelle i hã-ni nyarkpātãnni-i ŋ cɪnnu ŋ kũɔma-i? ³⁹ ŋ taa ŋ jaŋ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i i kã ka ne-ni?›

⁴⁰ «U ka gbẽ-ba wuɔ: ‹Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Naŋ taa na ce-ma na hã mi baamba-i baa ba hãasɪmma-i, kuu dii ŋaa na taa na ce-ma na hã muɔmei.›

⁴¹ «Ku huɔŋgu-na, u ka bir waŋ baa bamaŋ dii u nanyuɔŋgu-na wuɔ: ‹Halaŋ mi caaŋ-nu, Diiloŋo gãaŋ baa namaa fuɔ! Dãŋgbɔguɔŋgu maŋ diyaa ta ku cie *Sitãni-i baa u pɔpuɔrbiemba-i, taa na kã ku yaa nuɔ-i! ⁴² Na saa da, nyulmu taa mu ko-muɔ, na saa hã-mi niiwuoni mi wuo. Hũŋkuɔsɪnni waa-mie, na saa hã-mi hũmma mi nyɔŋ. ⁴³ Mi kãa na wulaa, na saa hũu-ma mi har-nei. Mi waa bebelle, na saa hã-mi nyarkpātãnni mi cɪnnu mi kũɔma-i. Mi taa mi jaŋ, na saa kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na saa kã ka jaal-mi.›

⁴⁴ «Duɔ waŋ mafamma-i, ba ka cira: ‹Itie, i daa nyulmu taa mu ko-ni yaku-i aa i yagar wuɔ i sie hã ŋ wuo? Yiiŋ haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsɪnni-i waa-nie aa i balaŋ-ni hũmma-i? Yiiŋ haku-i nuɔ-i ŋ juɔ i wulaa aa i saa hũu-ma ŋ har-yie? Aa yiiŋ haku-i nuɔ-i i daa-ni bebelle i saa hã-ni nyarkpātãnni-i ŋ cɪnnu ŋ kũɔma-i? ŋ taa ŋ jaŋ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i aa i saa kã ka ne-ni?›

⁴⁵ «U ka gbẽ-ba wuɔ: ‹Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Naŋ ŋa naa ta na yagar ma cemma da na hã mi baamba-i

baa ba hãasĩmma-i, kuu dii ŋaa na taa na yagar da na ce-ma hã muɔmei.» ⁴⁶ Terienḡu faṅgu-na, bafamba ka ta ba kã dãamuṅ-nelleṅ aa nelfafaamba ta ba kã Diiloṅ-nelleṅ.»

26

Ba saa Yesu belmaṅ-maama-i

(Marke 14.1-2; Like 22.1-2; Nsãa 11.47-53)

¹ Yesuṅ juɔ waṅ nel daama-i hiere tĩ, wuɔ waṅ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: ² «Ma sĩ na suyaa wuɔ yinni hãi tĩyãa aa *kɔrsĩnni tĩmmaṅ-ponsaṅgu da ku hi ke? Da ku hi, ba ka bel *Moloṅ-Bieṅo-i a hã ba gbu-yo *daaṅ-nu ko-yo.»

³ Yibieṅa faṅa-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuṅ baa tigiin ba-naa *Diilojigãntaamba yuntieṅo dumelle-na, ba taa ba bĩ-yo Kayifu, ⁴ a saa-ma baṅ ka ce dumaa bel Yesu-i ko-yo. ⁵ Ba taa ba piiye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaṅgu yinni-na ni ma'i sĩ ku ka du.»

Cieṅo naṅo kũɔna natikolo-hũmma Yesu yuṅgu-na

(Marke 14.3-9; Nsãa 12.1-8)

⁶ Huṅḡu faṅgu-na, Yesu waa Betani, *jardãamaṅ waa Simɔ maṅ nuɔ-i u dumelle-na. ⁷ Cieṅo naṅ wuɔ kã u wu-laa baa sukpekpelluṅ-natikolo naṅo *alabati-kamoelḡ. Yesubaa-ba waa ta ba wuo niiwuoni. Wuɔ kã ka kũnna-yuɔ Yesu yuṅgu-na. ⁸ *Hãalãbiembaṅ daa kufaṅgu-i, ba hɔmmu gbuu pãṅ guɔla. Baa ta ba piiye wuɔ: «Bige-i cie u bĩena natikolofefeiṅ daayo-i? ⁹ Uu naa gbãa suor-o a da gbeibuɔ a calnu hã sũntaamba-i do!»

¹⁰ Yesu wuɔ suɔ baa-ba; wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na piiye na guɔla cieṅo huṅḡa-i? Uṅ cie kumaṅ mie daaku-i, ku faa. ¹¹ Na saa da, sũntaamba dii baa-na bãaṅgu-i baa isuṅḡu-i, ṅga muɔmi sie tĩena baa-na gbula. ¹² U kũɔna natikolo daayo-i mie tuɔ cie mi kuliin-yiinḡu yaa-i. ¹³ Mi waṅ ninsoṅo-i baa-na: *Neldɔdɔl daama da ma waṅ

terienḡu terienḡu hĩema-na bande-i-na, cieḡ daa uḡ cie
mamaḡ daama-i, ma ka bi waḡ nuɔmba suɔ-ma.»

Yuda suoraa Yesu-i
(*Marke 14.10-11; Like 22.3-6*)

¹⁴ Ku huonḡu-na, Yesu *hāalābieḡ cĩncieluo ba hāi
baamba-na, baḡ bĩḡ umaḡ *Yuda-Isikaro-i, fuɔ wuɔ sire
kā *Diilojigāntaamba yuntaamba wulaa ¹⁵ ka yuu-ba wuɔ:
«Da mi kāyā-nei na bel Yesu-i, na ka hā-mi bige-i?» Baa
kāḡ bafamba warbieḡ komorre baa cĩncieluo a hā-yo. ¹⁶ A
doḡ huonḡu faḡu-na, Yuda wuɔ doḡ tuɔ ne uḡ ka ce
dumaa ba bel Yesu-i.

Kɔrsĩnni tĩmmaḡ-ponsaḡu tigiima-i
(*Marke 14.12-16; Like 22.7-13*)

¹⁷ *Baḡ'a ba sa dii siini-i *buruo maḡ nuɔ-i u ponsaḡu
yidĩelāḡu-na, Yesu *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ḡ
taara i ce *kɔrsĩnni tĩmmaḡ-ponsaḡu niwuoni-i hie a
hā-ni?»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Kāaḡ neller-huonḡa-na melḡ daayo
wulaa, na ka waḡ baa-yo wuɔ: «Hāalātieḡ wuɔ ku hii u
wulaa tĩ, u ka ce kɔrsĩnni tĩmmaḡ-ponsaḡu-i naḡ terienḡ-
nu'i baa u hāalābiemba-i.»»

¹⁹ Hāalābiemba ta kā neller-huonḡa-na ḡaa Yesuḡ bi
waḡ-ma dumaa ka ce kɔrsĩnni tĩmmaḡ-ponsaḡu niwuoni-i.

Kɔrsĩnni tĩmmaḡ-ponsaḡu niwuoni wuoma-i
(*Marke 14.17-21; Like 22.14; Nsāa 13.21-30*)

²⁰ Bāaḡuḡ juɔ suur huonḡu maḡ nuɔ-i, Yesu-i baa u
*hāalābieḡ cĩncieluo ba hāi baamba kā ka tĩena ta ba wuo
niwuoni-i. ²¹ Yesu wuɔ waḡ baa-ba wuɔ: «Yaḡ mi waḡ
ninsoḡo-i baa-na: Na hɔlma-na unaa ka hel mi huonḡ-nu.»

²² Ba yammu pāḡ vāa hiere; baa doḡ ta ba yuu-yo,
wulawula wuɔ: «Itie, muɔmei wei?»

²³ Yesu wuo cira: «Uman wuyaarj baa-mi kaladuɔŋgu-na u yaa ka hel mi huon-nu. ²⁴ *Molon-Bieŋo ka ku ŋaa manj nyegãan Diilon-nelma-na dumaa; ŋga umanj ka hã-ba baa-yo ba ko-yo, sũlma haraa-yuo! Bɔlbɔl uu naa baa hoŋ.»

²⁵ *Yuda wuo suuye u yufieŋa-i aa naa cira: «Hãalãtie, muɔmei wei?»

Yesu wuo cira: «Ŋ suɔ-ma ŋ yan muɔ.»

(*Marke 14.22-25; Like 22.15-20; Kor. d̄ie. 11.23-25*)

²⁶ Baŋ waa ta ba wuo niwuoni-i, wuo bie *buruo aa jaal Diilonjo-i aa bũlnu-yuo hã u hãalãbiemba-i aa cira: «Hũyãan mi kũɔma yaa-i daama na wuo.» ²⁷ Ku huon-gu-na, wuo bie duvẽŋo ciŋ-na, aa jaal Diilonjo-i aa hã-ba baa-yo aa cira: «Nyuonj hiere, ²⁸ mi tãmma yaa-i, *tobisinniŋ-tãmma yaa-i. Ma ka kũnna pir nuɔmba bɔi ãmbabalma. ²⁹ Mi tũnu-nei: Da ma hel fiefie-i-na, ni mi To nellerj s̄i, mi sie tiraa nyonj duvẽŋo baa-na.»

³⁰ Ku huon-gu-na, baa hãl neini gbeliŋ Diilonjo-i aa sire ta ba kã *Olivi-tibinni-tãnuŋgu-na.

Yesu gboya Pier wuo u ka cĩina-yuo

(*Marke 14.27-31; Like 22.31-34; Nsãa 13.36-38*)

³¹ Baŋ kãŋ hũmelle-na, Yesu wuo gbẽ u *hãalãbiemba-i wuo: «Mamanj nyegãan Diilon-nelma-na wuo:

«*Mi ka ko ãncĩinaŋo-i*

aa yan tũlmba pisãllã hiere» *

ma yaa ka da-mi isuonj daaku-na. Na ka nanna-mie na hieronjo-i hiere. ³² Ŋga da mi sire, mi ka kã ka cie-na *Galile-i-na.»

³³ Pier wuo cira: «Bananj da ba fie nanna-nie hiere, muo fuo, mi ceraa mi nanna-nie gbula.»

* 26:31 Sakari (Zacharie) 13.7

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Pier, mi waŋ ninsorŋo-i baa-ni: Isuorŋ daaku-na, kəhəldɛlāŋo sie hi bu, ŋ ka cīina-mie da i siei wuɔ narŋ sa suɔ-mi.»

³⁵ Pier wuɔ dii u nanŋa-i dāamu-na wuɔ da ba fie'a ba ka ko-ba ba hāi-i-na, fuɔ ceraa u cira u sa suɔ-yo. Hāalābiemba namba-i hiere baa bi waŋ maaduoma.

Yesubaa-ba hii Getisemane

(Marke 14.32-42; Like 22.39-46; Nsāa 18.1)

³⁶ Yesubaa-ba kaa hi terienŋu nanŋu-i ba bī-ku Getisemane. Yesu wuɔ gbɛ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Tīenaanarŋ bande aa mi kā dii daalei ka cārā Diilorŋo-i aa bir jo.» ³⁷ Aa naa kā baa Pier baa Sebede bepuɔmba-i ba hāi-i-na.† Uŋ kāa terienŋu-na, u huorŋga doŋ ta ka guɔla aa korma tiraa ta ma da-yo. ³⁸ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi huorŋga si dii huorŋga, tīenaanarŋ bande-i-na na cie-mi; baa na duɔfūrŋ.» ³⁹ Aa kā yaarŋ-na celle ka dūuna nisīŋ u yurŋgu-i hīema-na aa cira: «Baba, da ŋ'a ŋ ka gbāa, hiel-muɔ yaahuolo daayo-na. Ŋga baa cira ŋ fer-muɔ, ce-ma niŋ taararŋ ma ce dumaa.»

⁴⁰ Ku huorŋgu-na, wuɔ bir jo u hāalābiemba siei baarŋ daaba wulaa, a jo ji da ba kuraa duɔfūrŋ. Wuɔ pīŋ-ba aa naa tuɔ piie baa Pier wuɔ: «Halle na saa gbāa tīena da huorŋgu celle baa-mi! ⁴¹ Baa na duɔfūrŋ, taa na cārā Diilorŋo-i weima baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaarŋgu cemma-na. Ānfafamma cemmarŋ-maama dii nelbilorŋo huorŋga-na, ŋga ku fōŋgūɔ yaa si dii-yuɔ.»

⁴² Uŋ waarŋ mafamma-i, wuɔ bir ta ka cārā Diilorŋo-i. Uŋ waarŋ mamarŋ gboluorŋgu farŋgu-na, u ciera: «Baba, da kuɔ yaahuolo daayo saaya u da-mi, weima sī, ma ce niŋ taararŋ ma ce dumaa.» ⁴³ Aa naa bir jo u hāalābiemba wulaa jo ji da duɔfūmmu kuure-bei. ⁴⁴ Wuɔ bir ta ka tiraa cārā Diilorŋo-i baa āndaduorŋ daaku yaa-i. Ku ce i siei. ⁴⁵ Uŋ

† 26:37 Sebede bepuorŋ daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsāa. Niŋ 4.2.

juo kufanġu-i, wuɔ jo ji gbẽ u hãalãbiemba-i wuɔ: «Na saa ye dumaa duɔfũmmu-na wei? Ku piyaa. Ba ka hã ãmbabalmanciraamba-i baa *Moloŋ-Bieŋo-i. ⁴⁶ Siireŋ i ta! Umanj ka hã-ba baa-mi u'i juoŋ daayo, u saa maal!»

Yesu belma hii

(*Marke 14.43-50; Like 22.47-53; Nsãa 18.2-12*)

⁴⁷ Nelma saa tĩ Yesu nuŋgu-na; ba'a ba ne da banj bĩŋ umanj *Yuda-i u *hãalãbieŋ cĩncieluo ba hãi baamba-na, u juo ji tuɔ yiera baa nelpũŋgu nanġu u huonġu-na. Banamba waa baa jigãmmu, banamba bõeŋa. *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuomba yaa puɔraa-ba. ⁴⁸ A ne da banj'a ba jo, Yuda naa gboya-bei wuɔ: «Da mi ka pũrã umanj da mi jaal-o, u yaa-i; na bel-o.»

⁴⁹ Banj kãa ka hi, Yuda wuɔ pãŋ pie Yesu caaŋ-nu aa cira: «Hãalãtie, jaalunġu yaa-i!» Aa kã ka pũrã-yuɔ.

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jĩe, niŋ juo mamanj nuɔ-i ce-ma.»

Bamanj juo baa Yuda-i baa pãŋ pie bel Yesu-i. ⁵¹ Bamanj waa baa Yesu-i, unanj wuɔ fa u jigãŋga-i hiel-ka a jafũŋ *Diiløjigãntaamba yuntieŋo maacembiloŋo tũŋgu-i a kar-ku.

⁵² Yesu wuɔ cira: «Dii ŋ jigãŋga-i ka foguonġu-na. ŋ saa da, umanj duɔ tuɔ ce berru-i baa jigãŋga, jigãŋga'i ji wuyaan-yonj. ⁵³ ŋ daa nie sĩ mi sie gbãa muo mi natieŋa mi To-i-na wei? Aa da ŋ bi da mi muyaa mi natieŋa yuɔ, hoi huonġu-i baa huonġu-i, uŋ ka saanġ *dɔrɔpɔuɔrbiemba manj ba ji kãyã-mie, ba ka cor pũnni cĩncieluo baa ni hãi. ⁵⁴ ŋga da ba jo, mamanj nyegãanġ Diiloŋ-nelma-na ma ka ce nie aa gbãa ce? Diiloŋ wuɔ ma ce de'i nuɔ-i.»

⁵⁵ Aa naa wanj baa nuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigãmmu baa bõeŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. Yinni manj jonj mi wanj Diiloŋ-nelma-i baa nuɔmba-i *Diilodubuo-i-na, bige-i cie na saa bel-mi terienġu-na? ⁵⁶ ŋga *Diilopɔpɔuɔrbiembanj waanġ mamanj Diiloŋ-nelma-na, ma

saaya ma ce, ku'i ciε.» Hāalābiemba gbar hierε aa nanna-yuε.

Ba kǎa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Marke 14.53-65; Like 22.54-55,63-71; Nsǎa 18.12-14,19-23)

⁵⁷ Baŋ bilaa Yesu-i, baa kǎ baa-yo Kayifu terieŋ-nu. U yaa waa *Diilojigǎntaamba yuntieŋo-i. *ǎnjīnamma pigāataamba-i baa nelle bīncuamba waa tigiinj kusuŋ-nu'i. ⁵⁸ Baŋ kǎŋ baa Yesu-i, Pier wuε yaŋ ba maa aa suε cu ba huŋ-nu. Baŋ kaa hi Diilojigǎntaamba yuntieŋo cīŋgu-i, wuε suur tīεna baa maacembiemba-i duε ne kuŋ ka cor dumaa.

⁵⁹ Diilojigǎntaamba yuntaamba-i a naara *nellen-taamba-i, baa ta ba taara āntāalǎmma da ba haa Yesu-i-na da ba gbǎa ko-yo, ⁶⁰ ŋga ma saa dǎl-ba. Nuamba boi juε ji kar coima haa-yuε. Ku huŋgu-na, banamba sire ba hǎi ⁶¹ ta ba piiye wuε: «U ciera wuε fuε gbǎa muonu *Diilodubuε-i aa ma-yo yinni siεi.»

⁶² Diilojigǎntaamba yuntieŋ wuε sire yiera aa naa cira: «Naacolŋ nuε, baŋ cǎl-niŋ naŋ'a niε?» ⁶³ Yesu saa seŋ sūnuŋgu yuε. Diilojigǎntaamba yuntieŋ wuε cira: «Diiloŋ uŋ pǎa nuŋgu-i wuε u ka saŋ *Koŋkortieŋo maŋ, u yaa nuŋgo-i wei? Nuŋei Diiloŋ-Bieŋ nuŋgo-i wei? Da kuε nuŋei, hiel ŋ niele-i Cicēlmantieŋo-na aa ŋ siε-ma i ne.»

⁶⁴ Yesu wuε cira: «Muεmei. Aa mi gbar-ma baa-na: A doŋ fiefie daayo-na, na ka da *Moloŋ-Bieŋo tīεnaana Itieŋo caŋgu-na, na ka da u hilaa dǎrε-i-na tuε jo baa duherru.»[‡]

⁶⁵ Terieŋgu faŋgu-na, Diilojigǎntaamba yuntieŋo huŋ kaa pǎŋ guεla. Wuε pǎŋ fa fuε fεreŋ joŋgorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «U tuoraaya Diiloŋo-i! Ii si dii die ka tiraa yuu moloŋo; ma ciε mie fεre-i i yufelleŋ!» ⁶⁶ Aa naa

[‡] 26:64 Gbēliemaŋ-nalǎŋgu (Psaume) 110.1; Daniel (Daniel) 7.13

yuu nuamba-i wuo: «Uḡ tuoraaya Diiloḡo-i, namaa na'a nie?»

Nuoḡ baa cira: «U cālāa, u saaya komma.» ⁶⁷ Aa naa ta ba tu taalni u yaanḡa-na aa ta ba dudul-o. Banamba ta ba caa u tūnni-i. ⁶⁸ Da ba muo-yo, ba cira: «Da kuḡ Diiloḡ uḡ saanḡ *Koḡkortieḡo maḡ u yaa nuḡḡo-i, suḡ umaḡ muyaani i nel!»

Pier cīinaana Yesu-i

(Marke 14.66-72; Like 22.56-62; Nsāa 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Baḡ taa ba muo Yesu-i huḡḡu-na, Pier waa tīena dumellenḡ-huḡḡu-na. Maacembiloḡo[§] naḡo pie kā u wulaa ka cira: «Ma sī nuḡ ḡ bi waa baa Galiletaanḡ Yesu daayo-i ke?» ⁷⁰ Pier wuo hel-kuḡ nuamba yaanḡa-na hiere. U birii yuu cieḡo-i wuo: «ḡ taara ḡ waḡ wuo nie?» ⁷¹ Aa naa sire ta tuḡ kā fondumelle-na. Cieḡo naḡo tiraa da-yo aa tuḡ piiye baa bamaḡ terieḡu-na wuo: «Naacolḡ daa u waa baa Nasaretitaanḡ Yesu-i.»

⁷² Pier wuo cira: «Muḡ baa Diiloḡo, mi sa suḡ naacolḡ daayo-i.»

⁷³ Kuḡ ku ce celle, bamaḡ waa, baa pie Pier caaḡ-nu ka cira: «Coima saa fa, unarḡo'i nuḡḡo-i. Da ḡ ta ḡ piiye, ba pāḡ suḡ niḡ hilaa kusuḡḡ-nu.»

⁷⁴ Pier wuo pāḡ cira: «Muḡ baa Diiloḡo, mi sa suḡ naacolḡ daayo-i! Aa da kuḡ mi kar coima, Diilo baa yaḡ-mi!» Uḡ taa u waḡ mafamma-i huḡḡu maḡ nuḡ-i, kōhōldiēlāḡo doḡ tuḡ bu. ⁷⁵ Yesuḡ ḡa naa waḡ mamaḡ baa-yo wuo: «Kōhōldiēlāḡo sie hi bu, ḡ ka cīina-mie da i siei wuo naḡ sa suḡ-mi», maa pāḡ tīenu-yuo. Wuo hel gbuu pāḡ tuḡ kaal.

[§] 26:69 Maacembiloḡ daayo waa cicieḡo a saanu baa mamaḡ nyegāḡ girekimma-na.

27

Ba kãa baa Yesu-i Pilati wulaa
(Marke 15.1; Like 23.1; Nsãa 18.28)

¹ Ku cuo kaala-i-na kãŋkãŋkãŋ, *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i hiere baa nelle bĩncuɔmba waŋ-ma aa yiera-meĩ wuɔ ba ko Yesu-i. ² Aa bel-o vaa-yo kã baa-yo ka hã *Pilati-i baa-yo, u yaa waa *Yude yuŋgu-na.

Yuda kuɔ u fere
(Pɔpuɔr. 1.16-20)

³ *Yudaŋ juɔ da ba'a ba ko Yesu-i, a ne da u yaa suoraayo baa-ba, kuɔ ce-yo bĩŋkũŋgu. Baŋ hãa-yo komorre baa cĩncieluo* maŋ, wuɔ biɛ-ya bir kã baa-ya ba wulaa ⁴ ka cira: «Mi saa ce maacenfafamma; mi bilaa diiloŋo-i hã-na neliɛŋo maŋ saa ce bĩŋkũŋgu na da na ko-yo.»

Baa bir gbẽ-yo wuɔ: «Maasũmpĩɛ! Ma sũlma dii ŋaa nuɔnei.» ⁵ Yuda wuɔ nanna gbeija-i *Diilodubuɔ-i-na aa ta ka nuŋ u fere.

⁶ *Diiløjigãntaamba yuntaamba biera gbeija-i aa naa cira: «Gbeij daaya-i tãmmaŋ-gbeija, a saa baa miɛ hũmelle-i, i siɛ gbãa dii-ya Diiloŋ-waaŋa-na.» ⁷ Baa saama, aa kã ka sãa bitomarãŋo suonŋu-i baa-ya, wuɔ ba ce terienŋu-i ta ba fuure niraamba kuɔ. ⁸ Ku'i cie na da a ji hi baa nyunŋo, ba bĩ suonŋu faŋgu-i «tãmmaŋ-suonŋu.» ⁹ *Diiloŋ uŋ puɔraa *Seremi waŋ mamaŋ, ma'i saa ce daama-i wei? Seremi waŋ-ma wuɔ:

«Ba biyaa komorre baa cĩncieluo daayo-i.

*Isirahel-baamba naa kar u sullu-i dumɛi.

¹⁰ Ba biyaa-ya a dii-ya bitomarãŋo suonŋu-na
ŋaa Itien uŋ ŋa na'a mi ce-ma dumaa.»†

* 27:3 Niɛŋ 26.15. † 27:10 Sakari (Zacharie) 11.12-13; Seremi (Jérémié) 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

Pilati tĩenaana Yesu āndaangu-na

(Marke 15.2-15; Like 23.3-5,13-25; Nsāa 18.29-40; 19.4-16)

¹¹ Baŋ k̄aa baa Yesu-i *Pilati wulaa, wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentiɛŋo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» ¹² *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuɔmba doŋ ta ba cāl-o. Wuɔ fĩinaŋ u sa waŋ weima. ¹³ Pilati wuɔ cira: «Baŋ cāl-niŋ ŋ sa nu wei?» ¹⁴ Yesu saa ji seŋ sũnuŋgu yuɔ. Kuɔ bir yaŋ aa cu u huɔŋga-i.

¹⁵ Belle belle, Yuifu ba *kɔrsĩnni tĩmmaŋ-ponsaŋ da kuɔ hi, Pilati ce ba pigāŋ kasobiloŋo diei u nanna-yuɔ.

¹⁶ A ne da naacolŋo naŋo waa huɔŋgu faŋgu-na kaso-i-na, u yerre naa silaa du cor. Ba taa ba bĩ-yo Yesu-Barabasi.

¹⁷ Pilati wuɔ yuu nuɔmba-i wuɔ: «Yesu-Barabasi-i, baa Yesu maŋ baŋ bĩŋ-yo *Kirsa-i, na taara mi nanna hai?»

¹⁸ Pilati wuɔ suyaa wuɔ nenemuŋgu'i cie ba bel Yesu-i ka hã-yo baa-yo.

¹⁹ Uŋ waa tuɔ ger āndaŋ daaku-i, u ciɛŋo puɔr ba ka tũnu-yuɔ wuɔ u baa dii u nuŋgu Yesu āndaangu-na, u saa ce bĩŋkũŋgu, kere isuɔŋgu maŋ curaa u mulāŋ fuɔ dānsāŋgu-na.

²⁰ Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuɔŋ baa gbo nuɔmba ta ba piye wuɔ ba taara ba nanna Barabasi yaa-i aa ko Yesu-i. ²¹ Pilati wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna hai ba hã-i-na?»

Baa cira: «I taara ŋ nanna Barabasi yaa-i!»

²² Pilati wuɔ cira: «Aa Yesu maŋ baŋ bĩŋ-yoŋ *Kirsa-i mi ce ufaŋo-i nie?»

Baa cira: «U saaya u gbu *daaŋ-nu!»

²³ Pilati wuɔ cira: «U guɔlaaya bige-i aa na'a mi gbu-yo?»

Baa migāŋ dii kunaŋgu naara wuɔ: «U saaya u gbu daaŋ-nu! U saaya u gbu daaŋ-nu!»

²⁴ Pilatiŋ juo da ijieni maara ni kã, wuo ne da fuo jãŋ vakuloŋ-juuru. Wuo bie hũmma a saar u nammu-i nuomba yaanŋa-na aa naa cira: «Da na ko naacolŋ daayo-i, na da-na-diei, mi nuŋgu sɪ.»

²⁵ Baa sie hiere wuo: «I hũyãa-ma! Die ko-yo, mie yuŋ-maama-i baa i bisãimba!» ²⁶ Pilati wuo nanna Barabasi-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa hã-ba baa-yo wuo ba ka gbu-yo daanŋu-na.

Sorosibaa-baŋ haa kumaŋ Yesu-i-na

(Marke 15.16-32; Like 23.11,26-43; Nsãa 19.2-3,17-22)

²⁷ *Pilatiŋ hã-ba Yesu-i, u sorosibaa-ba hũu-yo suur baa-yo ciŋ-huonŋa-na aa bɪ ba nabaamba-i hiere ba jo. ²⁸ Baŋ cie mafamma-i, baa hiel u jonŋorbaa-ba-i aa dii jonŋorbuo naŋo hã-yo. Jonŋorbuo faŋo waa dãa-wuonŋo. ²⁹ Aa ce huoni sũ nyantuoluo a dii u yuŋgu-na aa hã-yo gboruonŋu u nadienŋa-na u bella. Baŋ cie mafamma-i, baa ta ba dũuna u yaanŋa-na ba jaal-o. Ba taa ba nye-yo'i dumaanŋo-na. Umanŋ duo dũuna wuo: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!»

³⁰ Ba taa ba tu taalni yuo aa hũu gboruonŋu-i u nanga-na ta ba muo-yo baa-ku u yuŋ-nu. ³¹ Baŋ gbuu ji nye-yo ye huonŋu-na, baa hiel jonŋorbuo-i aa bir dii fuo ferenŋ bĩmbĩnni yaa hã-yo aa kã baa-yo da ba ka gbu-yo *daanŋu-na.

³² Baŋ ŋ'a ba hel nellenŋ-huonŋa-na, baa suu baa Sireniyiŋo naŋo, ba bɪ-yo Simo. Baa guor u tũu daanŋu-i. ³³ Ba kaa hi terienŋu maŋ baŋ bĩŋ-kurŋ «Golgota-i» ku yuŋgu yaa wuo yukoluonŋ-terienŋu. ³⁴ Baa guol gbegege kũŋgu nanŋu baa duvẽŋo a hã Yesu-i wuo u nyonŋ. Yesu wuo dãa ne aa naa cira u sie nyonŋ.

³⁵ Baŋ juo gbu Yesu-i daanŋu-na tɪ, baa ful tienŋa a cal u jonŋorbaa-ba-i ³⁶ aa naa tiena ta ba niya-yuo. ³⁷ Baŋ

gbuu-yo yunḡu maṅ nuɔ-i, baa nyegēṅ-ku jīna u yudɔɔ-i-na wuɔ: «Umaṅ daayo-i Yesu, Yuifu ba nellentienjo yaa-i.»
³⁸ Baa bi gbuu cuobaa-ba hāi baa-yo; unajo-i u nadiengana unajo-i u nanyuɔṅgu-na.

³⁹ Hūncortaamba ta ba misīrrā ba yunni-i aa ta ba tuora-yuɔ. ⁴⁰ Ba taa ba piiye wuɔ: «Nuɔni maṅ ciera naṅ gbāa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siei hɔlma-na, kor ṅ fere i ne! Da kuɔ Diilonḡ-Bienjo yaa nuɔṅo-i, hiire daṅgu-na i ne!» ⁴¹ Halle *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i a naara nelle bīncuɔmba taa ba bi nye-yo aa ta ba piiye wuɔ: ⁴² «U kuraa banamba-i, ṅga u yaa daayo u sie gbāa kor u fere! Da kuɔ u yaa-i *Isirahel-baamba nellentienjo-i u hiire fiefie daṅgu-na i ne ku yaa i ka hūu-ma. ⁴³ Ma sī u haa u naṅga-i Diilonḡo'i nuɔ-i aa cira fuɔ Diilonḡ-Bienjo ke? Da kuɔ Diilonḡo dɔl-o, u kor-o i ne!» ⁴⁴ Baṅ ṅa naṅ gbuu cuobaa-ba maṅ baa-yo, baa bi kā ba ta ba tuora-yuɔ hiere.

Yesu kuliṅgu-i

(Marke 15.33-41; Like 23.44-49; Nsāa 19.25-30)

⁴⁵ Bāaṅṅuṅ juɔ hi yuhuɔṅga-i huɔṅgu maṅ nuɔ-i, ba'a ba ne da terienḡu cuure hiere. Ku tīyāa dumei fuɔ bāaṅṅu ji tereṅ. ⁴⁶ Bāaṅṅuṅ juɔ tereṅ, Yesu wuɔ kaasīṅ da gbagaga wuɔ: «Eli, Eli, lama sabatani?» Ku yunḡu yaa wuɔ: Diilo, Diilo, bige-i cie ṅ nanna-mie?† ⁴⁷ Bamaṅ waa, banamba ta ba piiye wuɔ: «U bī *Eli!» ⁴⁸ Unajo pāṅ gbar ka bie kānsaarma namma a nyie-ma niisaarniṅ aa ful-ma gboruon-nu a kā baa-ma Yesu nuṅgu-na wuɔ u mɔsūnya. ⁴⁹ Banamba bir yaṅ aa gbē-yo wuɔ: «Yaṅ i ne sī Eli ka jo ji kor-o!» ⁵⁰ Yesu wuɔ tiraa kaasīṅ da gbagaga aa bi pāṅ hūu u fere.

† 27:46 Gbēliemaṅ-nalāaṅgu (Psaume) 22.2

⁵¹ Həduwəngu fanġu-na, kompanġa maŋ naa karnu *Di-
ilodubuə-i kaa pāŋ taalnu səmma hāi; a doŋ dərə-i-na ji
hel cicaara-i-na. Hīeŋ maa sagalla; tāŋ niē wuəra muo
hiere, ⁵² cīncuəŋ aa puur. Bamaŋ waa Diiloŋ-baamba-i
aa ku, ba fōŋgūə baa sire. ⁵³ Yesuŋ juə sire, baa hel
ba cīncuəŋa-na a suur *Yerusalemu-i-na. Baŋ suurii,
nuəmba bəi daa-ba.

⁵⁴ Sorosibaa-ba maŋ taa ba niya Yesu-i baa ba yun-
tieno-i, baŋ juə da hīema sagalaaya a naara mamaŋ taa
ma ce hiere, korma gbuu bel-ba. Baa ta ba piie wuə:
«Naacolŋ daayo waa Diiloŋ-Bieŋo kelkel!»

⁵⁵ Caamba bəi waa yiera da yargaa ta ba fara ba ne. Ba
yaa naa nyaanu Yesu-i a hel *Galile-i-na ji ta ba kāyā-yuə.

⁵⁶ Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba, baa u
duoŋo-i Sake ba nyu-i[§] a naara Sebede cieŋo-i.

Yesu fuuremma-i

(Marke 15.42-47; Like 23.50-56; Nsāa 19.38-42)

⁵⁷ Bāaŋguŋ juə hir huəŋgu maŋ nuə-i, weiŋo naŋo jo.
Ba taa ba bī-yo Yosefu; u taa u hel Arimate. Fuə bi waa
Yesu huəŋgu-na. ⁵⁸ Uŋ juə, wuə kā *Pilati wulaa ka cārā
kuloŋo-i. Pilati wuə hā-yo baa-yo. ⁵⁹ Yosefu wuə kā ka
har-o a fīnya-yuə baa kompafeleŋga ⁶⁰ aa kā ka fuure-yuə
fuə fereŋ cīncorreŋ. Wuə cie ba hīŋ-de felemma; di waa
tāmpēlleŋ. Uŋ fuuriie-yuə, wuə būmal tāmpēkārkarre
nande-i a suuye di nuŋgu-i aa ta. ⁶¹ Maari maŋ ta u
hel Magidala-i-na wuə tīena cīncorre yaanġa-na baa u
duoŋo-i hiere.

⁶² Yesuŋ kuu yiŋgu maŋ nuə-i*, *Yuifubaa-ba taa ba
tigiŋ ba *yitīenanġu-i yiŋgu fanġu'i nuə-i. Ku cuo

§ 27:56 Sake ba nyu-i: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāaŋ
girekimma-na wuə: Sake baa Yosefu ba nyu. * 27:62 Yesuŋ
kuu yiŋgu maŋ nuə-i ku waa jumayiŋgu.

kaala-i-na, *Diiløjigāntaamba yuntaamba kūol ba-naa kā Pilati wulaa baa *Farišīēbaa-ba-i. ⁶³ Baŋ kãa ka hi, baa cira: «Yuntie, coikartiej daayo naa cira wuɔ da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yoŋ hīema-na aa sieliŋ-yiingū-i u sire hel jo. ⁶⁴ Ku'i cie i tie jo ŋ wulaa yiē ŋ hã-ye nuɔmba ba ka ta ba niya u cīncorre-i yiŋ daani-i ni siei-i-na, ni ma'i sī u *hãalãbiemba gbãa kã ka hiel-o ka fuo-yo aa tãal nuɔmba-i wuɔ u siire. Da ba ce mafamma-i ma ka balaŋ yaŋ kulonj uŋ cie mamaŋ.»

⁶⁵ Pilati wuɔ cira: «Sorosibaa-ba yaa-i. Naŋ taaraŋ ba ka niya-die dumaa, kãaŋ baa-ba ba ka niya-die.»

⁶⁶ Baa ta ku yaa nuɔ-i baa sorosibaa-ba-i kã cīncorre terieŋgu-na. Baŋ kãa ka hi, baŋ ŋa naa būmal tãmpēlle maŋ suuye cīncorre nuŋgu-i, baa tiela-die aa ce sorosibaa-ba tīena ta ba niya-die.

28

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na
(Marke 16.1-8; Like 24.1-12; Nsãa 20.1-2)

¹ *Yitīenanŋuŋ juɔ cor, ku cuo kaala waa jumaansi. Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, baa u duonjo-i, baa naar sire ta ba kã da ba ka ne cīncorre-i. ² Ba'a ba ne da hīema sagalaaya hoduonju baa fōŋgũo! Itieŋo *dɔrpɔpuɔrbilonjo naŋo hiire jo ji būmal tãmpēlle-i halaŋ-de aa bel nyugūŋ tīena di dɔrɔ. ³ U taa u caa ŋaa diilonj duɔ nyiesiŋ uŋ caa dumaa, aa u jonjorbaa-ba pusūŋ ŋaa ceikoiŋo. ⁴ Korma gbuu da sorosibaa-ba maŋ taa ba niya cīncorre-i fuɔ ba kūɔma ta ma nyen; baa galla ŋaa bikuomba. ⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonj wuɔ tuɔ piiye baa caaŋ daaba-i wuɔ: «Baa na yaŋ korma da-na. Mi suyaa mie baŋ gbuu Yesu maŋ *daaŋgu-na ko-yo, na taara u yaa-i. ⁶ Uu si dii bande-i-na, u siire hel ŋaa uŋ ŋa naa waŋ-ma baa-na dumaa. Juonj na ji da, ba ŋa naa galla-yuɔ terieŋgu maŋ

nuo-i ku yaa daaku. ⁷ Biriin na künj donduo na ka tūnu u *hāalābiemba-i wuɔ u siire hel kuomba hɔlma-na. U taa duɔ ka cie-na dii *Galile, na ka da-yo kusuɔŋ-nu'i. Ma yaa waa mi da mi waŋ-ma baa-na.»

⁸ Caan daaba saa tiraa yiera, baa pāŋ gūunu ta ba gbar ba künj da ba ka waŋ baŋ kaa da mamaŋ baa hāalābiemba-i. Korma'i daama, hɔfɛlle-i daade. ⁹ Ba'a ba ne da hai moloŋo-i juɔŋ daayo-i ba yaanŋa-na? Yesu fuɔ fere yaa-i. Wuɔ cira: «Mi jaalaa-na!» Baa pie kã ka dūuna u yaanŋa-na aa pūrã u gbeini-i. ¹⁰ Wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Baa na waŋ korma da-na. Kān na ka waŋ baa mi baamba-i wuɔ ba ka da-mi Galile-i-na.»

¹¹ Caan daabaŋ curaa ta ba künj, sorosibaa-ba maŋ taa ba niya cīncorre-i, banamba sire kã nellen-huɔŋga-na ka tūnu *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa mamaŋ curaa hiere. ¹² Diilojigāntaamba yuntaamba tigiin ba-naa baa nelle bīncuɔmba-i a waŋ ma saa, aa naa hã sorosibaa-ba-i gbeibuɔ ¹³ aa gbẽ-ba wuɔ: «Wuɔraayan na waŋ baa nuɔmba-i, wuɔ namaa gaala ta na duɔfūŋ isuɔŋgu-na, u hāalābiemba jo ji hiel-o ta baa-yo na saa suɔ ku huɔŋgu.» ¹⁴ Aa naa cira: «*Pilati duɔ fie nu-ma, i ka suɔ in ka waŋ mamaŋ baa-yo u baa gāŋ baa-na.» ¹⁵ Sorosibaa-ba hūu gbeinŋa-i dii ba jufanniŋ aa bi wuɔra ce baŋ'a ba ce kumaŋ. A ji hi baa nyuŋgo, da ŋ cor terienŋu terienŋu, nelma famma yaa dii *Yuifubaa-ba nunni-na ba ta ba waŋ-ma.

Yesu caraaya u hāalābiemba-i

(Marke 16.14-18; Like 24.36-49; Nsãa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-

8)

¹⁶ Yibienŋa faŋa-na, *hāalābienŋ cīncieluo u diei maŋ tīyã, baa sire kã Yesuŋ ŋa na'a ba ta ba jã ba-naa tãnuŋgu maŋ nuɔ-i dii *Galile-i-na. ¹⁷ Baŋ ka'a ba ne da-yo, baa dūuna hiere. Banaŋ hɔmmu saa hūu-ma. ¹⁸ Yesu wuɔ pie ba caan-nu aa naa cira: «Diiloŋo hãa-mi dɔrfɔŋgũɔ-i

baa hĩemaŋ-wuonjo-i hierē. ¹⁹ Terienḡu faṅgu-na, kãaŋ
nilēiŋa-na hierē na ka gbãŋ baa nuɔmba cu mi huon-nu.
Umaŋ duɔ hũu-ma, na *batiŋeŋ-yo Tuonjo-i baa u Biēŋo-i
a naara u *Yalle yerre-na. ²⁰ Miŋ ciera na ta na ce mamaŋ
hierē, na bi hãalã-bei ma cemma-i ba ta ba ce-ma. Niēŋ,
mi ka waa baa-na yinni maŋ joŋ a ji hi miwaaŋo tĩmma.»

Diilon-nelma Tobis̄felenni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22
